

Gabriela-Adina Marco

**NĂDLAC.
ELITE ECLEZIASTICE.
PREOȚI ȘI ÎNVĂȚĂTORI
CONFESIONALI ORTODOCȘI**

**Editura TIPARNIȚA
Arad, 2019**

Tehnoredactare: dr. Gabriela-Adina Marco
Coperta și concepție grafică: ing. Adrian Ioanăș
ISBN 978-606-8836-33-1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MARCO, GABRIELA-ADINA

Nădlac. Elite ecleziastice.

Preoți și învățători confesionali ortodocși/
Gabriela-Adina Marco. – Arad : Tiparnița,
2019.

ISBN 978-606-8836-33-1

Conține il., bibl.

CUPRINS

INTRODUCERE	6
1. Protopopiatul ortodox Nădlac.....	8
2. Parohia Nădlac. File de istorie	11
2. 1. Vechi biserici din Nădlac	11
2. 1. 1. Biserica din Dolmă.....	11
2. 1. 2. Biserica din Velj.....	12
2. 2. Actuala Biserică ortodoxă. Istoricul edificării (1822-1829).....	13
3. Preoții slujitori în Nădlac până în 1822.....	16
4. Preoți-slujitori în actualul lăcaș de cult (1829-2019) .	20
4. 1. Șirul preoților care au slujit în actualul lăcaș de cult (1829-2019).....	20
4. 2. Familia Cervencovici – „dinastie” de preoți.....	22
4. 3. Familia nobiliară Mercea de Nădlac	26
4. 4. Reprezentanți ai familiei nobiliare Luțai	28
4. 5. Petru Varga – cleric cărturar	34
4. 6. Familia Șerban – generații peste timp.....	37
4. 7. Preotul Vichentie (Vincențiu) Marcovici – promotor cultural și politic	60
4. 8. „Dinastia” Chicin – o familie de intelectuali nădlăcani	68
4. 9. Preoți slujitori la Nădlac la mijlocul și a doua jumătate a secolului XX.....	83
4. 10. Imaginea identitară a personalității preotului în comunitate. Preot paroh Ștefan Păcurar	93
4. 11. Alexandru Cotoraci.....	98

5. Preoți originari din Nădlac slujitori la alte parohii ..	103
6. Vizite canonice la Nădlac	105
6. 1. Vizita canonică a episcopului arădean Ioan Mețianu la Nădlac cu ocazia sfințirii bisericii (15 august 1898)....	105
6. 2. Ierarhii Eparhiei Aradului în vizită la Parohia Ortodoxă Română Nădlac	113
6. 3. Vizita canonică a P.S. Timotei Sevicu – Episcop al Aradului, Ienopolei, Hălmașului și Hunedoarei și a P.S. Luchian Pantelici – Episcop ortodox sârb al Ungariei și administrator al Timișorii (26 august 2005)	118
6. 4. Vizita P.S. Emilian Crișanu, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Aradului (18 noiembrie 2018).....	123
7. Învățătorii confesionali ortodocși	127
7. 1. Școala centrală	128
7. 1. 1. Învățătorii de la școala centrală inferioară	134
7. 1. 2. Începutul școlii confesionale de la Nădlac. Învățătorii din prima jumătate a secolului al XIX-lea.....	135
7. 1. 3. Intelectuali nădlăcani – familia Lugojan.....	137
7. 1. 4. Dimitrie Bugariu (1901-1904).....	152
7. 1. 5. Învățătorii de la școala centrală superioară	153
7. 2. Școala din Bujac.....	159
7. 2. 1. Învățătorii de la școala din Bujac	163
7. 3. Școala De Din Sus	170
7. 3. 1. Romul Tăucean – învățătorul de la Școala De Din Sus	172
7. 4. Școala confesională ortodoxă română de la Nădlac (1918-1932).....	177
7. 5. Școala de fete.....	186
7. 6. Învățători suplinitori.....	199
8. „Reuniunea Învățătorilor arădeni”. Adunarea generală de la Nădlac – 1910	205
BIBLIOGRAFIE	215

INTRODUCERE

Destinul personal devine uneori destin colectiv, individul aducându-și aportul la dezvoltarea societății din care face parte. În mare măsură în lumea satului în trecut, dar și în zilele noastre, se punea mare accent pe „numele bun”, titulatura cu care un om putea să „iasă” în lume.

Din toate timpurile „chemarea preoțească este chemarea chemărilor”, după cum afirma și Traian Vățian, protopopul Aradului, în circulara din data de 10 octombrie 1925¹.

Datele culese din documentele și scrierile vremii au permis reconstituirea unei părți din șirul de preoți ortodocși care au activat la Nădlac în lăcașurile de cult de aici.

Învățătorii au fost adevărați îndrumători naționali în lupta poporului român din Transilvania și Banat pentru emanciparea sa națională. Erau intelectualii satelor, alături de preoți. Scopul școlii elementare confesionale era de „a crește caractere și a înmulți și întări puterea de muncă a poporului care-i capitalul cel mai prețios al neamurilor și se manifestă în promovarea comorilor spirituale și în sporirea comorilor materiale”².

Volumul de față vede lumina tiparului cu ocazia împlinirii a 190 de ani de la finalizarea clădirii bisericii (1829-2019). Se dorește a fi un omagiu adus slujitorilor Altarelor și ai penițelor, cei care au devenit un model demn de urmat de tinerele generații de nădlăcani.

---

¹ Arhiva Parohiei Ortodoxe Române Nădlac, *Fond Oficiul Parohial Ortodox Român* (A. P. O. R. Nădlac), dosarul nr. 2/1924-1927, f. 347.

² *Protocol despre ședințele Sinodului eparhial din Dieceza Română Gr.-Orientală a Aradului, ținute în sesiunea ordinară a anului 1915*, Arad, Tipografia Diecezană, 1915, p. 161.

Cu acest prilej, se cuvin să închinăm un gând către înaintașii noștri, către cei care, prin activitatea lor de păstori sufletești sau îndrumători în ale educației, și-au adus aportul la dezvoltarea spirituală, în primul rând, a părinților și bunicilor noștri. Societatea nădlăcană de astăzi nu ar fi fost la fel de bogată din punct de vedere spiritual fără contribuția preoților slujitori la toate bisericile ortodoxe din localitate (cea din Dolmă, cea din Velj și actualul locaș de închinăciune), precum și a învățătorilor confesionali ortodocși, care au ținut ridicat stindardul românismului.

Ne exprimăm gratitudinea către toți cei implicați în apariția acestui volum.

1. Protopopiatul ortodox Nădlac

Parohia Ortodoxă Nădlac face parte astăzi din Protopopiatul Ortodox Român Arad, Arhiepiscopia Aradului, însă în trecut a fost centru de Protopopiat.

Protopopiatul Nădlac a fost atestat documentar pentru prima oară la mijlocul secolului al XVIII-lea. Acesta a fost înființat probabil datorită importanței localității de-a lungul secolelor XV-XVIII, deoarece era un puternic centru nobiliar sârb. Odată cu înființarea graniței pe Mureș, Nădlacul a fost un centru grăniceresc deosebit de important, aici trăind o însemnată comunitate ortodoxă.

Printre protopopii Nădlacului amintiți în documente se numără **Petru Bogdanov**³, preot în Bătania, care a activat în această funcție în prima jumătate a veacului al XVIII-lea. Acesta a fost hirotonit de episcopul Aradului Ioanichie Martinovici (1710-1721) și instalat protopop de episcopul Isaia Antonovici (1731-1748).

În anii 1754-1755, episcopul Aradului Sinesie Jivanovici (1731-1768) efectuează vizite canonice în cele opt protopopiate arădene: Arad, Buteni, Hălmagiu, Pecica, Nădlac, Șiria, Vărădia și Zărand. Cu această ocazie, întocmește o conscripție care reflectă starea politico-bisericească a Episcopiei și care cuprinde informații despre numărul parohiilor și filiilor, situația bisericilor, preoții și numărul caselor. Date⁴ referitoare la Protopopiatul Nădlac se regăsesc și în conscripția episcopului Sinesie Jivanovici

---

³ Pavel Vesa, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)*, Cluj-Napoca, edit. Presa Universitară Clujeană, 2006, p. 557.

⁴ I. D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente privitoare la Istoria Mitropoliei Banatului*, vol. I, Timișoara, edit. Mitropoliei Banatului, 1980, p. 204; P. Vesa, *op. cit.*, p. 199, 704; Idem, *Episcopii Aradului. 1706-2006*, Arad, edit. Gutenberg Univers, 2007, p. 59.

din anul 1755. Din această conscripție aflăm că protopopul Nădlacului avea sub jurisdicția sa patru comunități ortodoxe, și anume: Nădlac, Cenad, Semlac și Șeitin. Toate cele patru biserici aveau hramul Sfântul Ierarh Nicolae. În acea perioadă, deși localitatea Bătania aparținea de Protopopiatul Pecica, totuși preotul **Ioan** de aici era protopop de Nădlac.

Localitatea	Case	Starea bisericii	Hramul	Preoți
Cenad	56	Împletitură, slabă, de tot distrusă	Sfântul Ierarh Nicolae	Dimitrie Popovici
Nădlac	140	Piatră, veche	Sfântul Ierarh Nicolae	Lazăr și Ioan Popovici
Semlac	150	Grădele, lipită și văruiță	Sfântul Ierarh Nicolae	Crăciun și Gavrilă
Șeitin	70	Grădele, lipită	Sfântul Ierarh Nicolae	Constantin și fratele său Ioan
Total	416			

Un document din 1767 se precizează că Protopopiatul Nădlac cuprinde trei localități: Nădlac, Cenad și Bătania, protopop fiind **Petru Bojdarovici** din Bătania.

Numele preoților	Locul nașterii	Parohia
Dimitrie Cenadschi	Gyula	Cenad
Simion Jivanovici	Cenad	Cenad
Gavril Gödös	Cenad	Cenad
Gavril Varga	Cenad	Cenad
Lazăr Galcovici	Arad	Nădlac
Ioan Popovici	Apateu	Nădlac
Sava Cervencovici	Nădlac	Nădlac
Petru Costin	Sintea	Nădlac
Moise Steplecevi	Nădlac	Nădlac

Petru Bojidarovici	Csongrád	Bătania
Gheorghe Pavlovici	Bătania	Bătania
Nicanor Bojidarovici	Bătania	Bătania
Petru Nadaschi	Bătania	Bătania

În anul 1822, documentele vremii vorbesc despre preotul emerit **Pavel Mercea**, protopop de Nădlac⁵.

La începutul veacului al XIX-lea, protopopiatul Nădlac se desființează, iar localitățile trec în subordinea Protopopiatului Arad.

În perioada interbelică, Parohia Nădlac a făcut parte din Protopopiatul Pecica, pe toată durata de existență a acestuia.

---

⁵ Arhiva Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Aradului (A. A. O. R. Arad), Registrul actelor 1822.

2. Parohia Nădlac. File de istorie

2. 1. Vechi biserici din Nădlac

2. 1. 1. Biserica din Dolmă

Primele date concrete despre existența unei comunități ortodoxe la Nădlac datează din veacul al XV-lea, odată cu așezarea sârbilor pe malurile Mureșului. Imediat după așezarea la Nădlac, nobilii Iakšić au ordonat construirea unei biserici ortodoxe în imediata apropiere a cetății lor, cunoscută astăzi sub numele de „biserica din Dolmă”⁶.

Ideile husite și apoi cele ale reformelor lui Martin Luther, care au circulat în Europa secolelor XV-XVI, au ajuns și la Nădlac. Stăpânul domeniului Nădlac, Petru Iakšić, a luat în căsătorie pe Ana – fiica unui nobil ceh husit. Căsătoria s-a încheiat cu condiția ca Ana să își păstreze credința străbunilor săi. Legenda spune că din această cauză, Iakšić nu a construit un nou lăcaș de cult, ci a împărțit biserica din fața cetății cu un perete la mijloc: de o parte, slujeau ortodocșii, iar de cealaltă parte, husiții. Ideile formulate de Martin Luther, prin stăpâna Ana, au fost adoptate de către supuși. Aceștia au construit o biserică la Nădlac, care, se pare, este cea mai veche biserică lutherană din Transilvania⁷. În veacurile al XIV-lea și al XV-lea, stilul arhitectonic abordat de majoritatea noilor construcții

---

⁶ Gabriela Adina Marco, „Familia nobiliară Jakšić de Nădlac”, în *Ecclesia* (Nădlac), anul XI, nr. 3 (44), august 2010 [nr. 4 (45), noiembrie 2010], p. 2-3.

⁷ P. Țiucra, Pribeagul, *Pietre rămase. Contribuție la Monografia județului Arad*, București, Imprimeria Căilor Ferate Române, 1936, pp. 228, 304.

era cel gotic, predominante fiind bisericile-hală. De asemenea, o altă caracteristică a fost faptul că aceste construcții erau în proporție aproape de 100% de zid⁸.

2. 1. 2. Biserica din Velj

În anul 1699, în urma Păcii de la Karlowitz, s-a instalat la Nădlac un punct de graniță pe Mureș între Imperiile Habsburgic și Otoman, unde au fost angajați sârbi emigrați din Imperiul Otoman. Aceștia au demolat vechea cetate a familiei nobiliare sârbe Iakšić, refolosindu-se materialul pentru a se construi un nou lăcaș de cult, cunoscut astăzi sub numele de „Biserica din Velj”. Deoarece în această zonă nu s-au efectuat cercetări arheologice și nu se păstrează documente scrise, perioada de construire a lăcașului de cult nu este bine definită. Vechea „biserică din Dolmă”, construită de Iakšić în secolul al XV-lea, dăinuia și atunci, dar era mică, în pericol de a se prăbuși și nu se mai puteau oficia serviciile religioase acolo.

Noua biserică a fost construită pe malul apei Velj, care ulterior a fost asanată, astăzi fiind o stradă din cartierul nădlăcan Bujac (str. Mihail Kogălniceanu). Conform unei legende locale, credincioșii veneau la biserică cu luntrea pe Velj, deoarece noroiul de pe stradă făcea dificil accesul la lăcașul de închinăciune.

Biserica veche din Velj a fost construită în stil navă, pe un teren de 425 stânjeni pătrați⁹. Alte detalii referitoare la clădirea bisericii (suprafața construită, înălțime, turn etc.) nu se mai păstrează. În anul 1870, locul pe care a fost

---

⁸ Ioan Godea, *Arhitectura din România între anii 1300-1700. Sinteze. Crestomație. Reconstituiri. Imagini*, Oradea, edit. Primus, 2011, p. 171.

⁹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 37/1880-1918, f. 7-8.

construită „biserica din Velj” era teren viran, care a fost vândut ulterior, iar banii rezultați au fost utilizați pentru renovarea turnului actualei biserici.

La mijlocul veacului al XVIII-lea, unul dintre cei mai cunoscuți pictori de biserici din spațiul arădean a fost macedo-românul Ștefan Tenețchi (? – 1798)¹⁰. Printre multele lăcașuri de cult, înfrumusețate în interior de pictura acestuia, se numără și această biserică din Nădlac, unde s-a remarcat amprenta picturală a lui Ștefan Tenețchi, lăsată mărturie pe iconostas și pe icoane.

Toate icoanele pictate de Ștefan Tenețchi pentru biserică nădlăcană sunt realizate pe lemn, folosind culori de ulei. Imaginea sfinților pictați de Ștefan Tenețchi nu se încadrează în stilul clasic bizantin de pictură a bisericilor ortodoxe. La Tenețchi stilul de realizare al icoanelor se apropie mai mult de pictura occidentală. Culorile sunt vii, iar personajele au trăsături ale feței bine definite. Pictorul pune accentul pe conturarea ochilor, care sunt mari, luminoși, fiind, totodată, principala caracteristică de recunoaștere a icoanelor realizate de Tenețchi.

2. 2. Actuala Biserică ortodoxă. Istoricul edificării (1822-1829)

La începutul veacului al XIX-lea, micuța biserică din Velj „pornea spre ruinare”. Desele revărsări ale Mureșului și intemperiiile vremii au contribuit la slăbirea temeliei bisericii. Tot în acea perioadă, la Nădlac are loc o explozie demografică fiind astfel imperativ necesar a se construi o nouă biserică. Pregătirile pentru ridicarea lăcașului de cult au început încă din 1810. Până la

---

¹⁰ Horia Medeleanu, „Pictorul Ștefan Tenețchi. Viața și opera”, în *Ziridava* (Arad), 1987, nr. XV-XVI, pp. 357-378.

terminarea construcției, credincioșii nădlăcani au contribuit cu diverse sume pentru a se putea finanța ridicarea unei noi biserici. Cel care se ocupă cu efectuarea și supravegherea lucrărilor de edificare a noii biserici ortodoxe la Nădlac a fost Francisc Schvab¹¹ din Kikinda Mare (astăzi în Serbia). La data de 28 aprilie 1822, în prezența a numeroși nădlăcani, s-a pus piatra de temelie a noii biserici¹². Într-un inventar din 1870 se face precizarea că biserica este construită pe un teren de 552 stânjeni pătrați, suprafața construită fiind de 380 stânjeni pătrați.

Aspectul de astăzi al bisericii datează de la sfârșitul secolului al XIX-lea, când clădirea a suferit reparații aproape în întregime: a fost înălțată, s-a modificat turnul și acoperișul acestuia, s-a pictat biserica în interior, a fost realizat iconostasul și celelalte elemente de sculptură interioară și a fost pusă pardoseala de piatră.

Locașul de cult ortodox de la Nădlac este construit din cărămidă, având o lungime de 36 m, o lățime de 15 m și o înălțime în dreptul turnului de 48,80 m. Biserica ortodoxă română din Nădlac este o clădire stil navă dreptunghiulară, altarul terminându-se cu o absidă semicirculară, având un turn-clopotniță în partea de vest. Stilul arhitectonic este baroc. Amvonul și pronaosul sunt puțin înălțate față de naos (cu două trepte). Accesul în biserică se face prin două intrări, una pe partea de apus și una pe partea de miazăzi, la care se adaugă încă o intrare pe partea de miazăzi, care permite accesul spre cafas și spre clopotniță. În tradiția nădlăcană, intrarea dinspre miazăzi se numește „ușa bărbaților”, iar cea dinspre apus, poartă denumirea de „ușa

---

¹¹ Gabriela Adina Marco, „Istoricul construirii bisericii ortodoxe române din Nădlac”, în *Ecclesia* (Nădlac), anul IX, nr. 2 (32), aprilie 2008, p. 2.

¹² Ludovit Haan, Daniel Zajac, *Dejepis stareho i noveho Nadlaku*, Nadlaku, vidal D.Z.S.Č.R.S., 1994, p. 15.

femeilor”. Biserica este luminată natural prin 10 ferestre de dimensiuni mari (câte 4 pe laturile de nord și sud și câte una pe laturile de vest și est). Ferestrele sunt din fier forjat cu sticlă transparentă. Au o formă dreptunghiulară, partea de sus fiind ușor rotunjită.

3. Preoții slujitori în Nădlac până în 1822

Șirul preoților cunoscuți care au păstorit la Nădlac începe cu **Petru**¹³, fără a se cunoaște sigur apartenența sa confesională, chiar dacă acesta este amintit în anul 1334, într-o listă de preoți care au plătit decima papală. „Popa Petru” de la Nădlac a plătit 2 denari. Dijmele papale au fost strânse în anii 1333-1335, în urma unei dispoziții a papei Ioan al XXII-lea (1316-1334)¹⁴. Acesta avea mare nevoie de bani pentru ambițiile sale de a construi palatul papal din Avignon, de a organiza o cruciadă și de a realiza numeroasele sale acte caritabile, de apostolat și culturale, idei care au atras antipatia credincioșilor catolici din întreaga Europă.

Următoarele date despre preoții de la Nădlac provin din secolul al XVIII-lea și începutul veacului al XIX-lea la Nădlac, când au fost atestați următorii slujitori ai altarului:

- **Jivan** (1728)¹⁵,
- **Stoia** (1728)¹⁶,
- **Hristofor** (1728)¹⁷,

- **Petru** (1728)¹⁸ este amintit ca protopop de Pecica și învățător. A fost dascălul preotului Marcu Milancovici, născut la Nădlac în 1718, hirotonit în anul 1741 pentru parohia Comloș din Protopopiatul Cenad de către episcopul Aradului Isaia Antonovici.

---

¹³ P. Țiucra, Pribeagul, *op. cit.*, p. 262; Silviu Dragomir, *Banatul românesc. Schiță istorică*, Timișoara, edit. Augusta, 1999, p. 31.

¹⁴ Horia Vintilă, *Dicționarul papilor*, București, edit. Saeculum I. O., 1999, pp. 127-128.

¹⁵ P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

¹⁶ *Ibidem.*

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ *Ibidem.*, p. 557 și p. 642.

- **Ioan Popovici** (1737-1778)¹⁹, născut la Apateu²⁰;
- **Sava Cervencovici** (1739-1831)²¹.
- **Lazăr Galcovici** (1747-1778)²², născut în Arad;
- **Lazăr Popovici** (1747-1786)²³,
- **Teodor Stoianovici** (1756-1791)²⁴,
- **Sava Nicolici** (1759-1796)²⁵,
- **Petru Costin** (1767)²⁶, născut la Sinteia²⁷;
- **Moise Steplecevici (Slepcevici)** (1767-1795)²⁸,
- **Petru Georgevici** (1774-1775)²⁹,
- **Lazăr Ioanovici (Iankovici)** (1774-1789)³⁰,

---

¹⁹ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Arad (A. N. S. J. Arad), Colecția Registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, nr. 16/1772-1797 botezați, 17/1774-1777 botezați, 18/1787-1791 botezați; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

²⁰ I. D. Suci, Radu Constantinescu, *op. cit.*, p. 294.

²¹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; P. Țiucra, Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642; *Mărturie privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură (1784-1918). Documente referitoare la Episcopia Ortodoxă a Aradului*, Arad, 1986 p. 49; I. D. Suci, Radu Constantinescu, *op. cit.*, p. 294.

²² I. D. Suci, Radu Constantinescu, *op. cit.*, p. 294; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

²³ P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, A. N. S. J. Arad, Colecția Registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, nr. 16/1772-1797 botezați, 17/1774-1777 botezați, 18/1787-1791 botezați; P. Țiucra, Pribeagul, *op. cit.*, p. 383.

²⁶ P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

²⁷ I. D. Suci, R. Constantinescu, *op. cit.*, p. 294.

²⁸ *Ibidem*, P. Țiucra, Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642; A. N. S. J. Arad, Colecția Registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, nr. 16/1772-1797 botezați, 17/1774-1777 botezați, 18/1787-1791 botezați.

²⁹ A. N. S. J. Arad, Colecția Registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, nr. 16/1772-1797 botezați, 17/1774-1777 botezați, 18/1787-1791 botezați.

- **Pavel Popovici** (1774-1800)³¹,
- **Paul Popovici** (1774-1800)³²,
- **Sava Sveșcenici** (1775)³³,
- **Petru Mercea** (1774-1776)³⁴,
- **Petru** (1778-1786)³⁵,
- **Petru Vasici** (1784-1790)³⁶,
- **Teodor Stoiadin** (1782-1830)³⁷,
- **Pavel Nicolici** (1789-1791)³⁸,
- **Lazăr** (1786)³⁹,
- **Lazăr Giurcovici** (1775-1790)⁴⁰,
- **Petru Popovici** (1786-1813)⁴¹ – capelan în 1791⁴².

În anul 1804 împotriva sa, dar și a preoților Pavel Cervencovici și Flore Popovici, se aduc proteste pe tema dărilor pretinse. De la Arad se transmite ca toți preoții din

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*; P. Țiucra, Pribeagul, *op. cit.*, p. 383.

³² *Mărturii privind lupta...*, p. 49; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

³³ A. N. S. J. Arad, Colecția Registrele de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, nr. 16/1772-1797 botezați, 17/1774-1777 botezați, 18/1787-1791 botezați.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

³⁶ A. N. S. J. Arad, Colecția Registrele de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, nr. 16/1772-1797 botezați, 17/1774-1777 botezați, 18/1787-1791 botezați.

³⁷ *Ibidem*, P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

³⁸ A. N. S. J. Arad, Colecția Registrele de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, nr. 18/1787-1791 botezați.

³⁹ P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

⁴⁰ A. N. S. J. Arad, Colecția Registrele de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, nr. 16/1772-1797 botezați, 17/1774-1777 botezați, 18/1787-1791 botezați.

⁴¹ *Ibidem*; nr. 20/1810-1817 botezați, P. Țiucra, Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

⁴² *Mărturii privind lupta...*, p. 49.

Nădlac să pretindă aceleași stole ca și conducătorul oficiului parohial, preotul Lazăr Cervencovici⁴³.

- **Nicolae Onea** (1786-1817)⁴⁴,
- **Petru Stoicevici** (1788)⁴⁵,
- **P. Popovici** (1791)⁴⁶,
- **Teodor Stoicevici** (1791)⁴⁷,
- **Florian (Flore) Popovici** (1800-1818)⁴⁸,

În 1797 este solicitat capelan pe lângă tatăl său, preotul Petru Popovici, „în acord cu comunitatea”. Cei doi locuiau în aceeași casă. Lui Florea Popovici i se cere să îndeplinească și funcția de învățător⁴⁹.

- **Pavel Cervencovici** (1784-1829)⁵⁰. În 1829 moare preotul nădlăcan Pavel Cervencovici, iar fiul său **Mihai**, care era capelan, cere de la episcopie să fie numit preot în locul tatălui său, ceea ce se și aprobă de către forurile superioare de la Arad.

Din numărul relativ mare de preoți care au activat în același timp la Nădlac, se poate deduce că parohia de aici era una destul de importantă, fiind în același timp, și sediu de protopopiat.

---

⁴³ A. A. O. R. Arad, Protocola consistorii 1804, p. 25.

⁴⁴ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371.

⁴⁵ A. N. S. J. Arad, Colecția Registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, nr. 16/1772-1797 botezați, 17/1774-1777 botezați, 18/1787-1791 botezați.

⁴⁶ *Mărturii privind lupta...*, p. 49.

⁴⁷ *Ibidem*; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

⁴⁸ P. Țiuca, *Pribeagul*, *op. cit.*, p. 383, A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371, A. N. S. J. Arad, Colecția Registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, nr. 20/1810-1817 botezați, 21/1817-1823, botezați.

⁴⁹ A. A. O. R. Arad, Protocola consistorialia 1797, p. 2.

⁵⁰ *Ibidem*; P. Țiuca, *Pribeagul*, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642; A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; A. A. O. R. Arad, *Registru de hirotoniri*.

4. Preoți-slujitori în actualul lăcaș de cult (1829-2019)

4. 1. Șirul preoților care au slujit în actualul lăcaș de cult (1829-2019)

Paul (Pavel, Pavo) Cervencovici (1784-1829),

Lazăr Cervencovici (1794-1831),

Flore Merce (1800-1831),

Pavel Popovici (1811-1818)⁵¹,

Vasile Cervencovici (1817-1820),

Mihail Cervencovici (1817-1839),

Pavel Merce (1817-1830),

Petru Popovici (1820-1828)⁵². A avut un fiu, Iova, care a decedat la 14 decembrie 1828.

În anii 1822 și 1823⁵³ este amintit în documente capelanul **Șerban Avacumovici (Avacum)** pe lângă preotul Pavel Cervencovici, funcție pe care a îndeplinit-o și între anii 1821-1824, când a fost capelan pe lângă preotul Pavel Mercea. După ce a plecat de la Nădlac, este consemnat în registrele de stare civilă ale parohiei Șiclău, unde a funcționat ca preot în perioada 1824-1839. Este posibil să fie rudă cu preotul George Șerban.

Todor Stoiadin (1830-1833),

---

⁵¹ A. N. S. J. Arad, Colecția Registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, nr. 20/1810-1817, botezați, 21/1817-1823, botezați.

⁵² A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371.

⁵³ A. A. O. R. Arad, Index Actorum Anni 1823; A. N. S. J. Arad, Colecția Registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, registrul nr. 21/1817-1823, botezați; *Ibidem*, Colecția Registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Șiclău, registrul nr. 3/1818-1824, botezați, registrul nr. 4/1824-1831, botezați, registrul nr. 5/1831-1834, botezați, registrul nr. 6/1834-1853, botezați.

Mihai Cervencovici (1829-1867),

Constantin Truță a fost administrator parohial în perioada septembrie-decembrie 1831.

În anul 1834, în luna aprilie, ca administrator parohial semnează în registrele de stare civilă preotul **Mihail Florian Petrilă**.

Petru Varga (1834-1858),

Lazăr Adamovici⁵⁴ semnează în registrele de stare civilă ca „înlocuitor” (suplinitor) de preot, pentru perioade mai lungi sau mai scurte, între anii 1835-1838.

Petru Ionesco⁵⁵ a fost capelan la Nădlac în perioada 1836-1841. Între anii 1849-1871 este atestat ca preot la parohia Semlac.

Iacob Varga a fost capelan în septembrie 1843.

David de Luțai (martie 1844-1857),

Petru Adamovici (1860-1867)⁵⁶ a fost capelan pe lângă Mihai Cervencovici din anul 1857 până în 1859⁵⁷. După moartea preotului, Petru Adamovici „recurge la parohia de acolo” care era vacantă. A fost căsătorit cu Elena, cu care a avut patru fii, Lazăr, născut la 15 iulie 1860; Mihai, născut la 3 februarie 1862; Constantin, născut la 2 februarie 1864 și Ștefan, născut la 4 ianuarie 1866 și o fiică, Anghelina, născută la 1 octombrie 1867. În anul 1863 este documentat și ca învățător pentru elevii sârbi din Nădlac. După despărțirea ierarhică, care la Nădlac a avut loc în anul 1871, parohia aceasta trece la comunitatea sârbească.

Dimitrie Luțai (1866-1868),

George Șerban (1838-1895),

---

⁵⁴ P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

⁵⁵ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 663.

⁵⁶ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371.

⁵⁷ A. A. O. R. Arad, Index Actorum Anni 1859.

Vincentiu Marcovici (1858-1912),
Nicolae Chicin (1892-1939),
Nicolae Mărginean (1913-1943),
Teodor Șerb (1938-1950),
Aurel Goia (1943-1961),
Dimitrie Popian (1949-1957),
Vasile Bărbuț (1957-1991),
Viorel Mihuț (1961-1972),
Ștefan Păcurar (1976-2017),
Alexandru Cotoraci (începând cu 2017).

Similar ca în multe alte localități, și la Nădlac se întâlnesc cazuri de „dinastii” de preoți, familii în care doi sau mai mulți reprezentanți au îmbrățișat aceeași meserie: cea de preot. Drept exemple pot fi date familiile de preoți Popovici, Cervencovici, Mercea, Luțai. În cazul în care nu s-a mai putut continua tradiția familiei pe linie directă, unii preoți și-au propus să o transmită generațiilor viitoare prin gineri. Spre exemplificare sunt familiile preoțești Cervencovici-Șerban, Șerban-Căpitan-Lucuția, Varga-Marcovici, Chicin-Mărginean.

4. 2. Familia Cervencovici – „dinastie” de preoți

Primul reprezentant al familiei Cervencovici care a îmbrățișat meseria de preot a fost **Sava**. Acesta s-a născut în anul 1739, iar documentele vremii îl consemnează ca preot la Nădlac până în anul 1817⁵⁸. A trecut la cele veșnice la

---

⁵⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; Petre Țiucra Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; Pavel Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642; *Mărturii privind lupta ...*, p. 49 Radu; Constantinescu, I. D. Suci, *op. cit.*, p. 294.

data de 1 ianuarie 1831, înmormântat fiind de preotul Lazăr Cervencovici.

Petru Cervencovici a fost consemnat de documente ca preot la Nădlac în perioada 1778-1786⁵⁹.

Paul (Pavel, Pavo) Cervencovici (1784-1829)⁶⁰. În anul 1829, când trece la cele veșnice preotul nădlăcan Pavel Cervencovici, fiul său **Mihai**, care era capelan, solicită de la episcopie să fie pus preot în locul tatălui său, ceea ce se și aprobă de forurile superioare de la Arad. A decedat la data de 3 iunie 1829, fiind înmormântat de un sobor de preoți, în frunte cu Pavel Mercea.

Lazăr Cervencovici (1794-1831)⁶¹ a fost fiul preotului Petru Cervencovici.

Pe lângă serviciul de preot, după cum era obiceiul vremii, Lazăr Cervencovici a fost consemnat într-un document din anul 1791 ca învățător confesional ortodox⁶². Ca salariu avea 120 florini și diferite bunuri în natură.

Cea mai veche mențiune a unei biblioteci la Nădlac datează din anul 1826⁶³. Deși foarte modestă (fiind compusă doar din câteva cărți, atât religioase, cât și laice), aceasta este dovada că la Nădlac setea de cultură se manifesta încă din acele vremuri. Preotul nădlăcan din acele timpuri, Lazăr Cervencovici, scria în jurnalul său că tatăl

---

⁵⁹ P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

⁶⁰ P. Țiucra Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642, 686; A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; A. A. O. R. Arad, Registru de hirotoniri.

⁶¹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; P. Țiucra Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

⁶² A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 156

⁶³ Vasile Popeangă, „Activități și instituții culturale în Eparhia Aradului”, în *Episcopia Aradului. Istorie. Viață culturală. Monumente de artă*, Arad, edit. Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului, 1989, p. 209; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 384; A. A. O. R. Arad, document 106/1826.

său, preotul Petru, cumpărase câteva cărți pe care le folosea întreaga familie: „Având eu niscai cărți românești rămase chiar de la părintele meu Petru fiind și preot de la cari de la dânsul ca altceva a lui avut sub stăpânirea mea s-au primit”⁶⁴. Același preot notează că și fratele său, care avea aceeași profesie, a mai adăugat modestei biblioteci un număr de 6 cărți religioase, cumpărate cu 80 florini: *Octoih*, *Evangheliar*, *Apostol*, *Cazania*, *Liturghier* și *Catavasier*.

A decedat la data de 2 august 1831.

Vasile Cervencovici (1817-1820)⁶⁵ este amintit ca diacon la Nădlac, după care ajunge preot la Vasarhely, începând cu data de 29 noiembrie 1817.

Mihail Cervencovici (1817-1839)⁶⁶.

A fost fratele preotului Lazăr, s-a născut în anul 1785 sau 1786. Soția lui s-a numit Ilka și a decedat la 26 iulie 1831. A doua soție, Oana, văduva lui „Uța” (preotului) Mihai, a murit la data de 22 februarie 1840. A avut un fiu, Lazăr, care a decedat la data de 8 februarie 1822, un alt fiu Luca, decedat la 12 ianuarie 1832, o fiică Teresa decedată la 2 mai 1827 și o altă fiică, Sofia, decedată la 26 noiembrie 1828.

Numărul destul de mare de elevi care își continuă studiile la școli „mai înalte” din Arad sau din alte localități demonstrează faptul că la școala confesională de la Nădlac au activat învățători capabili și elevi cu mare dragoste de carte. La Institutul Pedagogic din Arad, în primul său secol de existență (1812-1822), au urmat cursurile un număr de 30 de elevi originari din Nădlac⁶⁷, primul dintre aceștia fiind Mihai Cervencovici, în perioada 1813-1815.

---

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ A. A. O. R. Arad, Index Actorum Anni 1818.

⁶⁶ P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

⁶⁷ Teodor Botiș, *Istoria Școlii Normale și a Institutului Teologic Ortodox Român din Arad*, Arad, edit. Consistoriului, 1922, pp. 418.

Preotul Mihai Cervencovici a fost consemnat în documente și ca învățător între anii 1816-1822⁶⁸. Începând cu anul 1836 este asesor consistorial la Arad.

Într-o predică ținută la data de 2 decembrie 1831, preotul face precizarea că în biserică „nu e de lipsă a întrebuiința cântările cele sârbești, ci numai cele românești”⁶⁹. Afirmția se potrivea cu spiritul vremii, deoarece doar cu câțiva ani în urmă (1829), în fruntea Episcopiei Aradului a fost numit primul ierarh de origine română, în persoana lui Nestor Ioanovici (1829-1830).

Ultimul reprezentant al „dinastiei” de preoți **Cervencovici** a fost **Mihai** (1829-1867)⁷⁰, fiul preotului Lazăr Cervencovici. Acesta a fost capelan alături de tatăl său (începând cu anul 1819, până în 1822), ulterior fiind sfințit paroh.

Soția lui s-a numit Maria și s-a născut la Sarafola (Saravale). Au avut două fiice și un fiu: Ana, născută la 23 iulie 1858, Elena, născută la 6 ianuarie 1861 și Steno (Strecico), mort la 6 mai 1858.

Mihai Cervencovici a funcționat și ca învățător la școala confesională ortodoxă din Nădlac. Începând cu anul 1846, este numit asesor consistorial. A fost conducătorul oficiului parohial ortodox din Nădlac, semnând cu apelativul de „parochus”, față de ceilalți preoți care funcționau în aceeași perioadă în parohia Nădlac și care semnavă cu „plebanus”. Mihail Cervencovici se stinge în anul 1867, parohia rămânând vacantă. După despărțirea ierarhică, care la Nădlac a avut loc în anul 1871, parohia trece la comunitatea sârbească.

---

⁶⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 156.

⁶⁹ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 38/1832.

⁷⁰ *Ibidem*; P. Țiuca Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

4. 3. Familia nobiliară Mercea de Nădlac

Istoria acestei familii începe în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. În Diploma lui Mihai Apafi din 16 noiembrie 1663, reînnoită în 16 februarie 1664, apare amintită familia nobiliară **Merce**, **Mericsa** sau **Merce**⁷¹ cu reprezentanți în Nădlac, Șeitin, Benești-Arad. „Armalele” le-au primit în anul 1702, în Șomcuța Mare (Maramureș). În secolul al XIX-lea, trăiau în Nădlac trei ramuri ale familiei, dintre care una de preoți, la Șeitin o altă familie de preoți, iar în Benești mai trăiau 17 familii descendente ale nobililor Mercea.

Printre descendenții acestei familii nobiliare s-au numărat și câțiva preoți. Primul a fost **Petru Mercea** (1774-1776)⁷², care adesea semna în registrele de stare civilă „Petru de Mercea”.

Flore Merce (1800-1831)⁷³. A avut o fiică, Elena, care s-a căsătorit în 30 ianuarie 1838 cu Alexa Luca din Sânnicolaul Mare. O altă fiică, Aghița, se căsătorește în 2 februarie 1842 cu Dimitrie Cradigan. A mai avut un fiu, Petru, decedat la 22 martie 1819.

În anul 1822 documentele vremii vorbesc despre **Pavel Mercea** sau **Merce** (1817-1830)⁷⁴, atestat ca „preot

---

⁷¹ Ioan cavalier de Pușcariu, *Date istorice privitoare la familiile nobiliare române*, ed. IV, Cluj-Napoca, edit. Societății culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2006, pp. 45, 235.

⁷² Petre Țiuca Pribeagul, *op. cit.*, p. 10 A. N. S. J. Arad, Colecția Registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Nădlac, botezați, registrele nr. 18, 16, 17.

⁷³ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; P. Țiuca Pribeagul, *op. cit.*, pp. 10, 383; Pavel Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

⁷⁴ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; A. N. S. J. Arad, Colecția registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, registrul 20; A. A. O. R. Arad, Registrul actelor pe anul 1822; P. Țiuca Pribeagul, *op. cit.*, p. 383.

emerit”, fiind ultimul protopop de Nădlac⁷⁵. După această dată, protopopiatul Nădlac s-a contopit cu protopopiatul Arad.

Soția sa s-a numit Maria și a decedat la data de 1 septembrie 1830. A avut un nepot, Constantin, decedat la 9 august 1830. Pavel Mercea a trecut la cele veșnice la data de 11 octombrie 1830, fiind înmormântat de un sobor de preoți, în frunte cu Lazăr Cervencovici, colegul său de parohie.

În secolul al XIX-lea, s-au remarcat două școli din Arad care au avut un impact deosebit asupra vieții cotidiene din satele arădene. Este vorba de Preparandia și Institutul Teologic. La aceste două școli de prestigiu au studiat și unii reprezentanți ai familiei Mercea. La Institutul Pedagogic din Arad, în primul său secol de existență (1812-1822), au urmat cursurile un număr de 30 de elevi originari din Nădlac⁷⁶, printre care s-au numărat **Mercea Pavel** și Tăucean Iustin, în anul școlar 1861-1862. La Institutul Teologic din Arad, în aceeași perioadă, au fost consemnați un număr de 14 elevi originari din Nădlac⁷⁷, printre care îl regăsim pe **Mercea Ioan**, în anul școlar 1833-1834.

După absolvirea studiilor, unii tineri au revenit la Nădlac, formând elita intelectuală a localității. Pentru a da un exemplu pozitiv pentru oamenii „de rând”, episcopia Aradului a stabilit ca intelectualii satelor să contribuie „benevol” la vistieria diecezană. La data de 3/16 noiembrie 1917, preotul de la Nădlac, Nicolau Chicin, afirma „legându-le la inimă interesul ce trebuie să-l aibă față de cultura noastră”, intelectualii trebuie să contribuie la fondul diecezan, cei „invitați” să contribuie la fondul diecezan în acel an fiind: Ioan Lugojan; Aurel Petrovici, avocat și

---

⁷⁵ A. A. O. R. Arad, Registrul actelor din anul 1822.

⁷⁶ Teodor Botiș, *op. cit.*, pp. 414-500 passim.

⁷⁷ *Ibidem*, pp. 677-728.

președintele sinodului parohial; dr. Iuliu Chicin; Aurel Șterca-Șuluțiu, directorul băncii „Nădlăcana”; Simeon Cosma, învățătorii Sidonia Tăucean, Romul Tăucean, Uroș Totorean și George Petrovici, preoții Nicolau Chicin și Nicolae Mărginean, **Ioan Mercea**, notar comunal, descendent al unei vechi familii de nobili, învățătorul Ioan Antal (care în 1917 era soldat pe fronturile Primului Război Mondial), dr. Remus Chicin; Ștefan Luțai, George Callo, Samson Lugojan, Ambrizie Coste, învățători pensionari, dr. Vincențiu Marcovici, avocat, Ieremie Mihai, negustor, Ioan Cionca, Filip Crișan, Aurel Bărbuț (ofițer); urmașii lui Toma Cismaș, comerciant, căzut pe front în anul 1914 ⁷⁸.

Un alt reprezentant al acestei familii a fost preotul **Pavel Mercea**, care a activat la Șeitin, în prima jumătate a veacului trecut. Preotul a fost invitat să participe la serbările centenarului bisericii din Nădlac din 1929, fiind urmașul cu același nume al preotului nădlăcan care a activat în perioada construirii bisericii (1829).

4. 4. Reprezentanți ai familiei nobiliare Luțai

În secolul al XVII-lea, documentele atestă unele familii de nobili mici de origine românească care au avut reprezentanți și la Nădlac⁷⁹. Acordarea de către principii Gabriel Bathory (1608-1613), Gabriel Bethlen (1613-1629) sau Gheorghe Racoczy I (1630-1648) a numeroase diplome de înnobilitare însoțite de blazon, reliefează realitatea istorică a epocii și a zonei. Atragerea populației spre războaiele antiotomane sau din Europa apuseană era o „politică de stat” în secolul al XVII-lea. Convingerea combatanților s-a

---

⁷⁸ A. N. S. J. Arad, *fond Oficiul Parohial Ortodox Român*, dosarul nr. 9/1907, f. 15.

⁷⁹ Petre Țiucra Pribeagul, *op. cit.*, p. 10.

făcut nu prin concesiile funciare, ci prin acordarea de diplome de înnobilitare cu blazon pentru cei care erau capabili să suporte pe cont propriu cheltuielile de înarmare. Uneori, aceste „favoruri” erau acordate și iobagilor care erau capabili să își plătească censul de eliberare din șerbie. De asemenea, principii transilvani nu țineau cont de etnie, prin urmare, numeroase familii de români au fost înnobilate⁸⁰.

În Diploma lui Gabriel Bethlen din 27 februarie 1615 este pomenită familia **Lutzai de Lutza** sau **Breaz**⁸¹, boier din Țara Olteniei, cu ramificații în nordul Banatului, în Nădlac, Cenadul Unguresc, Bata și Șeitin. Blazonul familiei reprezintă un câmp albastru pe care se află un erou pe cal roșu, îmbrăcat cu veșmânt metalic pe piept, încins cu o sabie, iar în mâna stângă ține frâul, iar în dreapta, hasta militară. Deasupra galiei militare închise se află coroana regală cu pietre prețioase, iar deasupra se află un înger, care în mâna dreaptă ține o cunună de laur, iar în stânga, trei flori albe de liliac. Blazonul familiei reprezintă caracteristicile principale ale familiei, respectiv „credința neclintită și eroismul neînvins”. În anul 1862, la Nădlac au fost atestate 25 de familii urmașe ale nobilului Luțai, cu descendenți până în zilele noastre. Din ramura familiei stabilită la Cenad la mijlocul secolului al XIX-lea trăiau Gherasim și Dionisie Luțai.

David de Luțai (martie 1844-1857)⁸² a fost capelan pe lângă preotul Petru Varga, ulterior devenind preot. A absolvit cursurile Institutului Teologic din Arad în anul

---

⁸⁰ Ileana Cazan, *Imaginar și simbol în heraldica medievală*, București, edit. Silex, 1996, pp. 133-134.

⁸¹ Ioan cavaler de Pușcariu, *op. cit.*, pp. 44-45, 217.

⁸² A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; P. Țiucra Pribeagul, *op. cit.*, p. 383, A. A. O. R. Arad, Index Actorum Anni 1857.

1838/1839⁸³. În anul școlar 1841/1842⁸⁴ a funcționat ca învățător. În registrele de stare civilă, în dreptul unor membri ai familiei Luțai este consemnat termenul de „nemeș” (nobil mic), motiv pentru care preotul David semnează cu apelativul „de Luțai”. A făcut parte dintr-o „dinastie” de preoți, cu reprezentanți în Nădlac și Cenadul Unguresc.

A fost căsătorit cu Ecaterina Mudrici, care a făcut parte dintr-o însemnată familie de gospodari sârbi din Nădlac. Aceasta a decedat la data de 26 februarie/10 martie 1898, la vârsta de 78 de ani. Au avut trei fiice: Anca, născută la 30 august 1853 și răposată în 9 octombrie 1854, Ana, decedată la vârsta de 3 ani la data de 8 iunie 1858 și Marița, și doi fii, George, mort la 29 martie 1844 și Svetozar, răposat la 13 noiembrie 1853, de 2 ani. Capelanul David Luțai s-a născut în anul 1820 și a răposat la data de 14 aprilie 1857, la vârsta de doar 37 de ani, din cauza unei epidemii care bântuia în zonă. După această dată, „căpelănia s-au încredințat parochului Petru Varga spre administrare”⁸⁵. În scurt timp, însă, postul de capelan se desființează, iar veniturile se împart între celelalte trei parohii.

Dimitrie Luțai (1866-1868)⁸⁶ a absolvit cursuri teologice la Arad, în anul 1865/1866⁸⁷. A fost sfințit de capelan pentru una din parohiile din Nădlac în anul 1866. Începând cu luna decembrie a anului 1867 și până la

---

⁸³ Teodor Botiș, *op. cit.*, p. 677-728.

⁸⁴ Vasile Popeangă, *Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea. 1821-1867*, Arad, 1979, p. 64.

⁸⁵ A. N. S. J. Arad, *fond Prototopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 23/1857-1858, f. 7.

⁸⁶ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371, A. A. O. R. Arad, *Index Actorum Anni 1866*.

⁸⁷ T. Botiș, *op. cit.*, p. 677-728.

plecarea sa din Nădlac, a funcționat ca administrator parohial la parohia preotului Petru Adamovici.

Dimitrie Luțai⁸⁸ s-a născut la 8/20 octombrie 1877. Acesta cunoștea limbile română și maghiară. A absolvit Institutul Pedagogic în anul 1898, apoi Institutul Teologic între 1904/1905-1906/1907, terminând cu calificativ „suficient”. Este hirotonit diacon la 5/18 februarie 1908 și preot în 14/27 februarie 1908, pentru parohia Checheș (protopopiatul Belinț). În anul 1923, este atestat ca preot în Fiscut (protopopiatul Lipova).

Cornel Luțai a fost avocat în cadrul tribunalelor din Szeged și Arad începând cu anul 1911⁸⁹. A fost un apropiat colaborator al lui Iustin Marșieu. Cornel Luțai s-a implicat în viața politică, economică și socială a Aradului, ajungând primar al orașului de pe Mureș în perioada anilor 1928-1931, precum și membru al consiliului municipal.

Cornel Luțai, primar al Aradului (1928-1931)

În perioada interbelică, a făcut parte din Consiliul de conducere al Baroului Arad⁹⁰.

---

⁸⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 1/1920-1923, f. 12, 24; A. A. O. R. Arad, Registrul de hirotoniri, T. Botiș, *op. cit.*, p. p. 677-728.

⁸⁹ Emil Arbonie, *Avocații arădeni (1875-1989)*, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2014, p. 249.

⁹⁰ Idem, *Baroul Arad (1875-1990)*, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2016, p. 101.

Datorită activității și convingerilor sale, a fost trimis în judecată în cauză de epurare politică, dar a fost achitat.

Ștefan Luțai, „negustor ferar” din Nădlac, a făcut parte din comitetul parohial. În această calitate, a participat de mai multe ori la evenimente legate de administrarea parohiei ortodoxe române. În ședința comitetului parohial din data de 15/27 iulie 1897 se ia hotărârea ca biserica să fie pavată cu dale de ceramică, în concordanță cu pictura și sculptura, respectiv cu „cărămidă colorată” sau „cheramitz”⁹¹, drept care se adresează o rugămintă fabricii de ceramică din Segedin, dar și altor fabrici, să se trimită la Nădlac modele, adică „muștre din cari apoi se vor putea apoi alege”. Credinciosul Ștefan Luțai este delegat de comitetul parohial să meargă la fabrică să aducă modele de pardoseală, dar nădlăcanii le consideră prea subțiri și nepotrivite pentru a fi puse în biserică.

După examinarea mai multor modele de ceramică pentru pardoseală, nădlăcanii acceptă oferta făcută de fabrica de ceramică din Szeged⁹²: „comitetul parohial conferând și înțelegându-se asupra prețurilor și condițiilor cu esmisul societății de cheramit din Segedin cu unanimitate primește modelurile de cheramit”. Pentru altar s-a folosit „peatra cea în patru unghiuri cu steauă” de culoare albă, cumpărată la prețul de 4,10 florini/m²; pentru amvon, s-a ales „peatră alburie în opt unghiuri” plătită cu 4,40 florini/m²; naosul și pronaosul au fost pavate cu „peatra roșietică în opt unghiuri”, care a costat 3,50 florini/m²; pentru trepte, piatra folosită a costat 1,90 florini metrul liniar. Totodată, se ia hotărârea ca pietrele rămase nefolosite să nu fie trimise înapoi la Szeged, ci să fie achitate de biserică și să rămână la Nădlac ca să se

---

⁹¹ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 56/1894-1898, f. 152, 153.

⁹² Ibidem, f. 155, 179.

folosească în cazul în care s-ar strica unele din pietrele din pardoseală⁹³.

La 4/17 octombrie 1909⁹⁴, meșterul Peterka a venit la Nădlac să repara și să completeze ceasul din turn „cu cele de lipsă” constatate la colaudare. S-a alcătuit o comisie care va urca în turn, la ceas, și va constata posibile defecțiuni și lucrări de mentenanță. În decembrie 1909, pentru a examina acele ceasului din turnul bisericii prin „espeți”, se alege o comisie formată din Ștefan Luțai – „negustor ferar”, I. Mayer – „apotecar”, George Mărginean – argintar și din partea comitetului parohial Nicolae Chicin, Pera Stroia, Ștefan Lazăr; Dimitrie Stroia – care să cerceteze „că sunt aurite în foc ori nu arătătoarele adusă”⁹⁵.

Spre veșnică pomenire a sa și a familiei sale, „credinciosul Ștefan Luțai, negustor în Nădlac” a donat bisericii o importantă carte de cult, respectiv *Ciaslovul acesta în zilele prea luminatului și prea înălțatului împărat al Austriei și rege al Ungariei Franțisc Iosif I cu binecuvântarea prea sfinției sale Domnului Andrei*, tipărită la Sibiu, la Tipografia diecezană, în 1870.

Membrii familiei Luțai se numără printre donatorii către biserica nădlăcană. Astfel, **Emilia Luțai**, soția lui Ioan Precupaș a donat un „stihar pentru școlari la cetirea apostolului în biserică” în valoare de 60 coroane⁹⁶. În anul 1915, se înființează fundațiunea **Emilia Precupaș**, născută

---

⁹³ *Ibidem*, f. 179. De remarcat este faptul că nici o piatră din pardoseală nu a fost schimbată de-a lungul timpului. În anul 2000, când s-a efectuat lucrările de renovare a picturii interioare, în momentul ridicării schelei, a fost deteriorată o piatră din naos. Deși s-a dorit schimbarea ei cu una din rezervă, nu a fost posibilă scoaterea ei din pardoseală. Trăinicia pardoselii și frumusețea ei nu s-a deteriorat în cei peste 120 de ani de la realizare.

⁹⁴ *Ibidem*, f. 63.

⁹⁵ *Ibidem*, f. 66.

⁹⁶ *Ibidem*, dosarul nr. 28/1871-1919, f. 180.

Luțai, cu soțul Dimitrie Precupaș, în valoare de 2000 coroane⁹⁷.

Și din ramura familiei Luțai din Cenadul Unguresc s-au ridicat câțiva preoți, un exemplu fiind **Gherasim Luțai**, documentat la anul 1870⁹⁸.

Am încercat în rândurile de mai sus să aduc în fața cititorilor informații despre viața și activitatea câtorva reprezentanți ai familiei Luțai, care au făcut cinste Nădlacului și Bisericii Ortodoxe.

4. 5. Petru Varga – cleric cărturar

„Între⁹⁹ clericii cărturari arădeni de altădată trebuie să-l menționăm și pe preotul profesor Petru Varga¹⁰⁰, preot în Nădlac și pentru o scurtă perioadă profesor la Institutul Teologic din Arad. Este originar din comuna Zărând unde s-a născut în anul 1810, din părinți plugari. După absolvirea școlii primare din satul natal, urmează cursurile gimnaziale, apoi cursuri de filozofie în Mezö-Berény. Începând cu anul școlar 1829-1830 urmează cursurile Institutului Teologic din Arad pe care le-a absolvit după trei ani (1832). Nu se cunoaște ce a făcut timp de doi ani, până în 1834, când a fost hirotonit diacon de episcopul Maxim Manuilovici al Timișoarei (1833-1838), apoi de preot și numit paroh în comuna Nădlac.

---

⁹⁷ *Ibidem*, registrul nr. 60/1915-1943, f. 7.

⁹⁸ A. N. S. J. Arad, *fondul Episcopia Ortodoxă Română Arad, documentele provenite de la delegația congresuală română pentru separarea averilor bisericii ortodoxe române de cele ale bisericii ortodoxe sârbești*, dosarul 5/1864-1870, f. 150.

⁹⁹ Material preluat din lucrarea Pavel Vesa, *Clerici cărturari arădeni de altădată*, Arad, edit. Gutenberg Univers, 2008, pp. 107-109.

¹⁰⁰ Pentru datele biografice ne orientăm după: T. Botiș, *op. cit.*, pp. 526, 527, 675-676.

La începutul anului școlar 1835-1836 a fost instituit profesor la Institutul Teologic din Arad, unde funcționează până la sfârșitul anului școlar 1838-1839. În perioada cât a funcționat ca profesor la Institutul Teologic, a administrat parohia printr-un capelan. În 1837-1839 a funcționat și în calitate de catihet la Gimnaziul și școlile primare din Arad. La Institutul Teologic a funcționat alături de profesorii Dimitrie Iacobescu, Grigorie Gheorghe Chirilovici, fost protopop al Șiriei și stareț la mănăstirea de la Hodoș-Bodrog și Petru Popovici. Părăsind catedra în 1839, păstorește credincioșii din Nădlac, unde, în 1857, cuprins de o boală incurabilă, îl ia ca și capelan pe ginerele său Vincențiu Marcovici, hirotonit preot de episcopul Procopie Ivașcovici al Aradului (1853-1873). După numai un an de zile, în 1858, preotul profesor Petru Varga a trecut la cele veșnice.

De la preotul Petru Varga a rămas un valoros manuscris cu predică în versuri¹⁰¹. În anul 1854 termina de scris această „predică generalnică a îngropăciunilor”, în versuri, de 33 pagini, în folio. La scrierea ei pornea de la convingerea că „cea mai mare parte a preoțimii noastre, tocmai și din orașe mai de căpetenie, precum este Aradul, sau obișnuit a spune la îngropăciuni, mai tot însăși una și aceeași cuvântare și ertăciune ce s-a scos prin cineva din învățăturile preotului Samuil Clain, la anul 1784 date la lumină”.

Dorința preotului Petru Varga era să-și tipărească predica. În acest sens, în 1854, s-a adresat episcopului Procopie Ivașcovici pentru un ajutor bănesc. Pentru că

---

¹⁰¹ Gh. Lițiu, *Un manuscris inedit cu predică funebră în versuri din 1854*, în „B.O.R.”, anul LXXXVIII, 1970, nr. 1-2, pp. 106-112. Din păcate nu cunoaștem unde se păstrează manuscrisul, Gh. Lițiu nu menționează. În cazul descoperirii lui credem că nu este lipsit de interes tipărirea manuscrisului.

episcopul nu i-a acordat ajutorul așteptat, manuscrisul nu a văzut lumina tiparului. Lucrarea este împărțită în patru părți: 1. *Firea*, adică definiția și universalitatea morții; 2. *Resturile vieții*, în care se înfățișează tabloul judecății celei de obște; 3. *Tainele cele două moarte*, adică raiul și iadul; 4. *Iertăciunile*. Este un adevărat studiu care putea oferi material suficient pentru predici la înmormântări. Autorul dovedește vaste cunoștințe biblice, teologice, de istorie a antichității, dar oglindește și realități ale vieții sociale și bisericești din vremea sa.

Importanța manuscrisului constă în faptul că reflectă cunoștințele teologice și de cultură ale clerului de mir din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Manuscrisul se menține în cadrul tradiției ortodoxe punând în centrul cuvântării teme dogmatice și morale. Autorul este împotriva predicilor și a iertăciunilor care aveau drept scop să scoată numai lacrimi, deschizând și mai mult rana sufletească pricinuită prin pierderea unei ființe dragi. Este un aspect pozitiv spre care trebuia să tindă orice preot. Nerenunțând la „iertăciuni”, tradiție pe care o găsim și la Samuil Clain și Petru Maior, era contra preoților care „s-au obișnuit a spune la îngopăciuni mai tot una și aceeași predică”, fără a se osteni să trateze și alte subiecte din învățătura creștină, potrivite pentru astfel de împrejurări. El a ales pentru predica sa haina poeziei pentru a fi mai accesibilă, mai înțeleasă și mai gustată de ascultători.

Manuscrisul nu e important atât ca operă realizată cât prin ideea sănătoasă predicii de conținut dogmatic și moral pe care o preconizează, prin haina versului popular pe care o îmbracă, dar nu lipsită de sens pentru ca adevărurile credinței creștine să poată pătrunde mai ușor la inima ascultătorilor, în scopul luminării minții și a determinării unei atitudini de viață creștinească corespunzătoare.”

***

Petru Varga (1834-1858) s-a născut în anul 1810, la Zărand. A fost căsătorit cu Sofia, decedată la vârsta de 56 de ani, în data de 30 aprilie 1870. Au avut împreună o fiică, Eufrosina, născută la 18 septembrie 1841 și doi fii: George, născut la 16 august 1844 și Sofronie, decedat la vârsta de 2 ani, la data de 26 august 1858.

Din anul 1834 până în iunie 1835, Petru Varga este administrator parohial la una din parohiile vacante de la Nădlac. Între anii 1835 și 1839, a fost profesor la Institutul Teologic din Arad¹⁰².

În timpul păstoririi acestui preot, la Nădlac au loc puternice frământări greco-catolice, acum înființându-se oficial această comunitate religioasă. În ianuarie 1858, preotul, bolnav fiind, își ia capelan pe ginerele său, Vichentie Marcovici, care îi va urma în parohie.

Petru Varga trece la cele veșnice la data de 16/28 mai 1858, la cauza decesului fiind trecut „au răposat de boală îndătinată”. Parohia este administrată de Vichentie Marcovici „până la altă rânduială”¹⁰³.

4. 6. Familia Șerban – generații peste timp

Chiar dacă nu au fost originari din Nădlac, membrii acestei familii au fost legați de orașul de pe Mureș în primul rând prin munca de o viață desfășurată aici, de cel care a slujit la Altarul bisericii ortodoxe timp de 57 de ani. Într-unul din cimitirele din Nădlac își dorm somnul de veci preotul George Șerban și fiul acestuia, judele Mihai Șerban.

---

¹⁰² P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 245.

¹⁰³ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 23/1857-1858, f. 43.

Memoria locurilor natale nu a fost uitată nici de alți descendenți ai familiei, ajunși faimoși pe alte meleaguri ale țării sau ale lumii.

George Șerban (1838-1895)¹⁰⁴ are cea mai lungă activitate în slujba lui Dumnezeu dintre preoții care au păstorit la Nădlac. S-a născut în 12 martie 1808, fiind fiul preotului Teodor Șerban din Șiclău și al Anei. Teodor Șerban a activat la Parohia Șiclău încă dinainte de anul 1804¹⁰⁵ până în anul 1829. Trece la cele veșnice la data de 17 ianuarie 1830¹⁰⁶, fiind înmormântat în cripta din biserică la care a slujit peste 25 de ani. Slujba de înmormântare a fost oficiată de preotul Vasile Țapoș, de la biserică cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae din Socodor.

George Șerban provenea dintr-o veche familie românească, cu rădăcinile în Cernești, în Țara Chioarului, a cărei nobilitate a fost recunoscută în 5 mai 1609 de principele Gabriel Bathory (1608-1613)¹⁰⁷. Într-un protocol al răposaților, la moartea unui fiu al său, Vichentie († 31 mai 1853), este precizat „starea lui – nobil”. Piatra funerară de pe mormântul preotului, ridicată de fiul său Mihai, are desenat un blazon nobiliar reprezentând un scut pe care sunt inserate trei piscuri și o căprioară. Deasupra scutului se află o diademă, iar partea superioară include un braț înarmat cu o sabie.

Preotul nădlăcan Mihail Cervencovici și-a căsătorit fiica, Pulcheria (1817-1873), cu cel care avea să îi urmeze în funcție, George Șerban. Căsătoria a avut loc la data de 3 februarie 1835, în biserică ortodoxă nădlăcană, fiind

---

¹⁰⁴ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; Petre Țiucra Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; Pavel Vesa, *Episcopia Aradului. ...*, p. 642.

¹⁰⁵ La Serviciul Județean Arad al Arhivelor Statului se păstrează registre de stare civilă ale Parohiei Șiclău doar începând cu anul 1804.

¹⁰⁶ A. N. S. J. Arad, Colecția registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Șiclău, Registrul nr. 13/1805-1831, f. 117.

¹⁰⁷ Ioan cavalier de Pușcariu, *op. cit.*, pp. 65, 349.

oficiată de preotul Lazăr Adamovici, ca naș asistând Alexandru Mihailovici. Pulcheria a trecut la cele veșnice la vârsta de 56 de ani, la data de 7 februarie 1873. George Șerban a fost rudă cu nemeșul Dimitrie Șerban, născut în Șiclău, decedat la data 24 februarie 1847 și înmormântat în cimitirul din Nădlac.

George Șerban a făcut parte și el dintr-o „dinastie” de preoți: tatăl său a fost preot la Șiclău, socrul său, fratele socrului și alți membri ai familiei Cervencovici au funcționat la Nădlac în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea. Cei doi gineri ai săi, Ioan Căpitan și Ioan Leucuția, au fost și ei preoți, iar nepotul, Mihai Leucuția, a ajuns protopop de Șiria. De asemenea, un alt nepot, Emilian Căpitan, a îmbrățișat și el funcția de slujitor al Sfântului Altar.

Biserica Ortodoxă Română din Nădlac (1822-1829) în care a slujit George Șerban. În prim plan se observă sala de consfătuire a comitetului parohial și școala centrală.

Copiii săi ajunși la maturitate au ocupat funcții importante la acea vreme. **Mihai** a fost jude regesc la tribunalul din Szeged. **Teodor** s-a născut la 28 februarie 1846. Vorbea limbile română, maghiară, germană, sârbă. A absolvit 8 clase la gimnaziul din Szarvas, cu calificativul „bun”. Urmează ulterior Institutul Teologic la Arad în anii 1867/1868, 1868/1869, 1869/1870, pe care îl absolvă cu calificativul „bun”¹⁰⁸. A fost hirotonit ca diacon la data de 10/22 martie 1885, iar în 16/28 martie 1885 a fost numit preot pentru parohia Bichiș. **George**, născut la 27 martie 1848, a devenit avocat „din legile comune și cambiale” la Nădlac. **Alexandru** cunoștea limbile română și maghiară. A urmat 7 clase la Szarvas. A îmbrățișat cariera didactică și mai apoi pe cea preoțească, fiind inițial învățător în Timișești. În 19/31 decembrie 1897, Alexandru este hirotonit diacon, iar la 1 ianuarie 1898, este hirotonit preot și este numit administrator la Țigănești și Cueșd. George Șerban a mai avut copii pe: **Avacum**, decedat la 17 iulie 1837; **Elena**, decedată la 5 ianuarie 1838, **Vichentie**, decedat la 31 mai 1853, **Mihail**, care se stinge la vârsta de 3 ani, la 5 februarie 1856. Fiica preotului George Șerban, **Lenca (Elena)**, s-a căsătorit la vârsta de 22 de ani, cu Ioan Lucuția de 25 de ani, absolvent de teologie, originar din Sibiu. Căsătoria a avut loc în anul 1872. Fiul lor, Mihai a ajuns protopop al Șiriei și a participat în calitate de deputat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. **Alexandra**, născută la 9 iulie 1861, s-a căsătorit cu viitorul preot Ioan Căpitan. În anul 1892, acesta nu avea nicio ocupație, însă din anul 1898, documentele îl pomenesc ca fiind preot în Cladova¹⁰⁹. Preotul Emil Căpitan, fiul lui Ioan Căpitan și al Alexandrei Șerban,

---

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 704.

¹⁰⁹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 3/1891-1893, f. 109; dosarul nr. 4/1932-1934, f. 157, 199.

născut la 5/17 noiembrie 1891, este menționat la parohia Galșa în anul 1931¹¹⁰. Vorbea româna și maghiara. A urmat gimnaziul în Brașov, Institutul Teologic Arad în 1911/1912-1913/1914, absolvind cu calificativul „*distins*”. A fost hirotonit diacon la data de 5/18 august 1916 și preot în 10/23 august 1916. La începutul carierei, Ioan Căpitan este capelan temporar la Cutina (protopopiatul Belinț). Ioan Căpitan și Alexandra Șerban au mai avut o fiică, Iustina Aurelia, născută la data de 18/30 mai 1896.

George Șerban a absolvit Institutul Teologic din Arad în anul 1833/1834¹¹¹. A fost numit la Nădlac ca administrator parohial în iunie 1838, alături de socrul său, preotul Mihai Cervencovici, devenind paroh în anul 1869. A fost hirotonit preot de către episcopul Aradului Gherasim Raț (1835-1850) în anul 1838.

Mai mult de jumătate de secol, George Șerban și-a concentrat activitatea pentru „înaintarea și prosperarea națiunii și bisericii sale”¹¹². Cât timp a activat la Nădlac a fost și catihet, învățând generațiile tinere „tainele” credinței ortodoxe. În timpul păstoririi sale, George Șerban s-a implicat în diferite acțiuni care au condus la dezvoltarea vieții culturale și sociale: înființarea școlii a III-a „în suburbiul bujiacu”, construirea sălii de consultare pentru comitetul parohial, renovarea („restabilirea și edificarea”) sălii de învățământ de la școala superioară centrală; ordonarea fondurilor bisericești și școlare (redactarea documentelor); a avut inițiativa înființării fondului școlar, din care să se întrețină școala și învățătorii. Preotul George

---

¹¹⁰ *Ibidem*, dosarul nr. 3/1928-1931, f. 623; A. A. O. R. Arad, Registrul de hirotoniri.

¹¹¹ Teodor Botiș, *op. cit.*, p. 681.

¹¹² A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 54/1879-1894, f. 79; registrul nr. 55/1879-1894, f. 79-81.

Șerban a fost un „adevărat și preademn fiu al națiunii și al bisericii sale ortodoxe”.

Mai multe amănunte ale vieții personale a preotului George Șerban sunt amintite într-un proces verbal din data de 2/14 mai 1888¹¹³, când comitetul parohial intenționa să organizeze o festivitate în cinstea celor 50 de ani de păstorire la Nădlac, „pentru mai mare și mai solemnă festivitate de a-și putea exprima bucuria, stima și devotamentul ce-l simte publicul greco-oriental român din opidul Nădlac față de preademnul său părinte sufletesc”. Sărbătorirea celor 5 decenii de activitate preoțească la Nădlac a părintelui George Șerban are loc la data de 2/14 iunie 1888. Comitetul parohial oferă 50 florini din bugetul propriu pentru organizarea semicentenarului. Se instituie o comisie care să se ocupe cu organizarea manifestării, formată din celălalt preot nădlăcan Vinčențiu Marcovici, alături de credincioșii Ioan Rusu, Pavel Roșuț, Gligor Stroia, Dimitrie Onea. Preotul George Șerban este caracterizat drept „un funcționar bisericesc carele s-a consacrat un jumătate seclu pentru înaintarea și prosperarea națiunii și bisericii sale”.

În ședința comitetului parohial nădlăcan din 18 ianuarie 1881, se discută „rogarea verbală a preotului batranu George Șerban prin care se roagă de comitetu ca pe basa atestatului medicalu” să i se dea de ajutor un preot-capelan, deoarece „poterile trupesci întru atâta-i deneagă serviciile de a pote satisface grelei chemări preoțești încât e silitu a cere capelanu pentru alu suplini în afacerile parochiale”¹¹⁴. George Șerban avea atunci 74 de ani. Preotul se obligă ca din salariul său să plătească capelanul: un sfert din sesiunea de pământ, a treia parte din bir și alte remunerații anuale. „Pe basa acestei iuste rogări”, membrii

---

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ *Ibidem*, registrul nr. 55/1879-1894, ff. 12-15.

comitetul parohial discută chestiunea, Aurel Petrovici propunând să se organizeze concurs pentru capelan dacă preotul cedează jumătate din bani (respectiv 300 florini) și din pământ. Ioan Rusu propune ca preotul să cedeze un sfert de sesie de pământ și jumătate din bani (în total 500 florini), dar după moartea preotului bătrân, să nu rămână în continuare capelanul, ci să se organizeze un concurs pe parohia rămasă vacantă. După discuții și votare se acceptă propunerea lui Ioan Rusu.

Problema capelanului s-a discutat în deceniul următor de mai multe ori. În martie 1891, George Șerban solicită Episcopiei arădene un capelan, având în vedere vârsta sa înaintată și faptul că slujise la Nădlac timp de 54 de ani¹¹⁵. „Din considerațiune că a funcționat ca paroh 54 de ani și decăzând corporalmente din cauza etatei înaintate”¹¹⁶, la data de 17/29 martie 1891, George Șerban cere din nou să i se aloce un capelan care să fie plătit cu jumătate de sesie „pământ arătoriu” și jumătate din birul preoțesc pe care l-ar fi luat. Nicolae Chicin, care până atunci a activat ca profesor la Institutul Teologic din Arad a fost numit capelan pe lângă bătrânul paroh.

Bătrânul preot George Șerban trece la cele veșnice la data de 8/20 noiembrie 1895¹¹⁷, la vârsta de 87 de ani „în slăbiciunea bătrânețelor”, fiind înmormântat în „cimitirul De Din Sus” din Nădlac. Preotul care a oficiat slujba a fost Dimitrie Marcovici de la parohia ortodoxă din Șeitin. Averea rămasă¹¹⁸ în urma lui a constat din 5 porci (care valorau aproximativ 200 florini), 400 florini în bani, 7 cai și

---

¹¹⁵ *Ibidem*, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 156; registrul nr. 55/1879-1894, f. 152.

¹¹⁶ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 87-III-1891, actul nr. 3238.

¹¹⁷ *Ibidem*, actul nr. 306.

¹¹⁸ *Ibidem*, dosarul nr. 390-III-1895, f. 1.

„mobile de casă”. Cel care s-a ocupat de succesiune a fost ginerele său, preotul Ioan Căpitan de la Cladova.

***

Mihai Șerban (1837-1905) a fost fiul preotului George Șerban. S-a căsătorit cu Justina Roman, fiica lui Visarion Roman, directorul Băncii „Albina” de la Sibiu¹¹⁹. Au avut copii pe: Mihai Adrian, născut la 22 august/3 septembrie 1887; Florița Melania, născută în 5/17 iulie 1890 și Mircea George Visarion, născut la 1/13 aprilie 1899.

A studiat științele juridice, ajungând jude regesc la „tribunalul criminal” din Szeged, anterior fiind pretor și jude suprem la jurisdicția cercuală locală din Nădlac, timp de 12 ani. A îndeplinit și funcția de inspector cercual la școlile confesionale, precum și președinte al comitetului parohial nădlăcan. Se stinge la data de 8/21 februarie 1905, la vârsta de 68 de ani.

Începând cu data de 21 octombrie 1867, Mihai Șerban se înscrie în Asociațiunea arădeană pentru cultura poporului român¹²⁰, activând până la sfârșitul zilelor pe tărâm cultural și filantropic.

Periodic, se organizau diverse acțiuni caritabile (baluri, serbări populare, serate literare) cu scopul de a strânge fonduri pentru ajutorarea unor inițiative culturale ale românilor transilvăneni. La data de 28 februarie 1870, s-a organizat la Nădlac un bal „în folosul fondului teatrului

---

¹¹⁹ Alexandru Onojescu, Vlad Popovici (editori), *Corespondențe politice peste Carpați. Visarion Roman – colaborator la ziarul „Românul” (1868-1870)*, Cluj-Napoca, edit. Presa Universitară Clujeană, 2010, pp. 35-39.

¹²⁰ A. N. S. J. Arad, *fond ASTRA, Despărțământul Arad*, dosarul nr. 25/1863, f. 80.

național. ... Rezultatul a corespuns așteptărilor” deoarece „calculăm a depune pe altarul Thaliei române o sumă de peste 100 fl. v.a.”. Cel care s-a ocupat cu organizarea acestui bal a fost același Mihai Șerban, care, ulterior, adresează o scrisoare lui Iosif Vulcan în care îi relatează despre acțiunile de la Nădlac.

În localitatea de pe Mureș a luat ființă un comitet cu scopul de a sprijini teatrul transilvănean românesc. Acest comitet era „compus din elementele cele mai mult promițătoare și cele mai inteligente din Nădlac” care „are deviza a conlucra cu tot felul întru popularizarea conceptului de teatru național și a mijloci ofertele banale de la aderenții aceluia”. Tot în favoarea fondului teatral, comitetul constituit la Nădlac „e angajat deci a aranja conveniri amicabile serale, a deschide coli de subscripție” pentru cei care doresc să facă donații. Scrisoarea lui Mihai Șerban a fost publicată în revista orădeană „Familia”¹²¹. Din partea redacției se adaugă: „recomandăm frumosul exemplu al confrăților noștri din Nădlac și altora, pentru a-l imita”¹²². La data de 3 octombrie 1870, comitetul pentru ajutorarea teatrului de la Nădlac adresează o nouă telegramă lui Iosif Vulcan în care se afirmă: „românii din Cenadu salută conferința întrunită în cauza Thaliei române și-i doresc rezultatele cele mai îmbucurătoare”. Conferința despre care vorbeau cenădanii a avut loc la Deva. Telegrama nădlăcanilor a fost semnată de către Mihai Șerban, pretor cercual, Mihai Merce, Ioan Belle, avocatul Aurel Petrovici, Nicolae Pețian, Petru Precupaș¹²³.

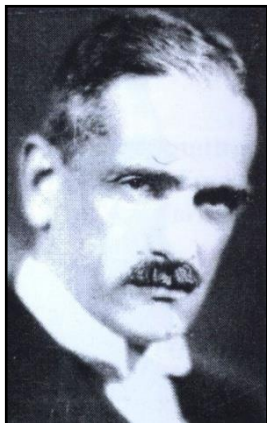
¹²¹ *Familia* (Oradea), anul 6, nr. 11 din 15/27 martie 1870, p. 131.

¹²² Eugen Glück, Nicolae Roșuț, *Aradul în perioada războiului de independență – 100*, Arad, 1977, p. 107.

¹²³ *Ibidem*, p. 123.

***

Mihai Adrian Șerban¹²⁴, fiul lui Mihai Șerban și Justina Roman, născut la 22 august/3 septembrie 1887 la Szeged, botezat de către preotul Vincențiu Marcovici în biserica ortodoxă română din Nădlac în care slujea bunicul său,. Ca nașă de botez a asistat Letiția, soția lui Nicolae Oncu, avocat din Arad și directorul Băncii „Victoria”. Mihai Adrian Șerban a fost căsătorit cu Mărioara născută Blaga, cu care a avut trei copii: Alexandru, Mihai (1921-1997) și Constantin, toții devenind ingineri constructori. Mihai a fost și un biolog renumit, care și-a început cariera ca asistent al lui Emil Racoviță.

Mihai Adrian Șerban

---

¹²⁴ <http://www.septemcastra.ro/index.php/2009/11/un-destin-remarcabil-mihai-serban/>
30.03.2011; Lucian Predescu, *Enciclopedia României Cugetarea. Material românesc oameni și înfăptuiri*, ediție anastatică, București, edit. Saeculum I.O., edit. Vestala, 1999, p. 774; Alexandru Vaida Voevod, *Memorii*, vol. III, prefață, ediție îngrijită, note și comentarii Alexandru Șerban, Cluj-Napoca, edit. Dacia, 2006, pp. 139-142, Ioan Lupaș, *Corespondență. Scrisori primite (Selecție) A-C*, selecție, introducere și note alcătuite de Radu Ardelean și Lucian Giura, Sibiu, Casa de Presă și Editură Tribuna, 2003, p. 86.

Mihai Adrian Șerban a absolvit liceul în orașul Szeged, după care a urmat Academia de Înalte Studii Comerciale din Viena (licențiat în 1908) și Academia de Agricultură la Halle (1912). În anul 1914, a publicat la Berlin lucrarea de doctorat intitulată *Rumäniens Agrarverhältnisse*, iar ulterior, la București, a publicat ediția în limba română a lucrării, sub titlul *Problemele noastre social-agrar. Studiu din domeniul politicii economice și sociale*. Pe lângă acestea, a mai publicat câteva lucrări pe tematică agricolă: *Noile îngrășăminte azotoase* (București, 1914); *Criza generală agricolă și situația agrară în România* (1930); *Organizarea Camerelor de agricultură* (1930); *Suprapopulația agricolă* (1933).

Consiliul Dirigent de la Sibiu a propus guvernului României să includă în Delegația română de la Conferința de Pace de la Paris și transilvăneni, în calitate de experți ai situației existente în provincia proaspăt alipită țării. Printre aceștia se numărau: Alexandru Vaida-Voevod, Caius Brediceanu, căpitanul Pilat, Mihai Șerban, George Crișan, Ionel Mocioni, Ion Grigore, ing. Lazăr I. Iosif¹²⁵. Mihai Șerban a condus comisia economică a României.

După Unirea Transilvaniei cu România, Mihai Adrian Șerban a fost numit, în august 1919, Director al Academiei de Agricultură din Cluj, actuala Universitate de Științe Agricole și Medicină Veterinară. Exceptând un răstimp de cinci ani, între 1922-1927, a deținut funcțiile de rector și decan până la arbitrajul de la Viena din august 1940, când a demisionat. Aula Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj îi poartă numele, iar intrarea în clădirea rectoratului este străjuită de un bust

---

¹²⁵ Alexandru Baboș, „Consiliul Dirigent al Transilvaniei și Conferința de Pace de la Paris”, în Gheorghe Buzatu, Valeriu Florin Dobrinescu, Horia Dumitrescu, *România și Conferința de Pace de la Paris (1919-1920)*, Focșani, edit. EMPRO, 1999, p. 66.

al său. Mihai Șerban a deținut funcțiile de președinte al Senatului învățământului superior agronomic din România, vicepreședinte al Comisiunii internaționale permanente a învățământului agricol, a fost membru al conducerii Federației internaționale a „tehnicienilor” agronomi (ultimele două având sediul la Roma).

A fost un național-țărănist convins, apropiat al lui Iuliu Maniu și al lui Alexandru Vaida-Voievod. În anul 1928, este ales deputat, iar un an mai târziu, organizează Grupul parlamentar de agricultură.

Mihai Șerban a fost subsecretar de stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor în guvernul condus de Alexandru Vaida-Voievod, între 11 august și 17 octombrie 1932¹²⁶. În guvernul condus de același Alexandru Vaida-Voievod, care a condus țara între 14 ianuarie și 9 noiembrie 1933, Mihai Șerban a fost Subsecretar de stat al Președintelui Consiliului de Miniștri pentru Minorități¹²⁷. A fost din nou subsecretar de stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor în guvernul condus de Constantin Argetoianu, care a guvernat între 28 septembrie și 23 noiembrie 1939¹²⁸, precum și în următorul guvern, condus de Gheorghe Tătărescu, care a guvernat între 24 noiembrie 1939 și 11 mai 1940, rămânând pe aceeași funcție și în guvernul din perioada 11 mai – 4 iulie 1940¹²⁹.

Împreună cu familia sa, Mihai Șerban este considerat ctitorul primei biserici românești din Băile Tușnad. Legăturile sale cu această localitate țin de relația strânsă cu socrul său, Iosif Blaga (1864-1937)¹³⁰,

---

¹²⁶ Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Enciclopedie de istorie a României*, București, edit. Meronia, 2000, p. 110.

¹²⁷ *Ibidem*.

¹²⁸ *Ibidem*, p. 114.

¹²⁹ *Ibidem*, p. 115.

¹³⁰ A fost un profesor la Colegiul Național „Andrei Șaguna” din Brașov (1891-1915), director al liceului (1915-1927), protopop ortodox al

președintele Societății Balneare Tușnad, căruia i-a și succedat în funcție. Construcția bisericii ortodoxe române din Băile Tușnad a început în anul 1939 și datorită Dictatului de la Viena, lucrările au fost întrerupte, biserica fiind terminată abia în anul 1978. Lăcașul de cult are ca hram Adormirea Maicii Domnului. Piatra de temelie a lăcașului de cult a fost pusă la data de 13 octombrie 1939. A fost construită după planurile arhitectului bucureștean Radu Udroi. La ridicarea bisericii și a clopotniței s-au folosit piatră de carieră la fundație și soclu, iar apoi cărămidă. Biserica are un stil arhitectonic bizantin, în formă de cruce cu trei abside. Pridvorul este realizat în stil brâncovenesc, cu coloane din piatră masivă cioplită în formă de funie împletită. Între anii 1971-1978, biserica a fost pictată în interior și exterior de Eugen Profeta din București. Biserica păstrează câteva icoane și cărți vechi, ce datează din secolul al XVIII-lea.

La data de 9 octombrie 1938, ministrul Mihai Șerban a donat bisericii din Nădlac suma de 10000 lei în memoria strămoșilor săi, cu scopul de a ajuta săracii¹³¹.

A decedat în ziua de 30 aprilie 1947. Apropiatii săi au susținut că sfârșitul i-a fost grăbit de amărăciunea falsificării alegerilor din 1946. Funeraliile au fost oficiate de episcopul ortodox Nicolae Colan, iar episcopul greco-catolic Iuliu Hossu a asistat la slujbă în picioare, în semn de respect. Este înmormântat în cripta familiei din Cimitirul Central (Hajongard) din Cluj.

Brașovului (1927-1937), a fost ginerele comerciantului Tache Stănescu. Între anii 1920-1937 a fost președintele Societății Balneare Băile Tușnad. A fost unchiul lui Lucian Blaga. A fost senator, ajungând vicepreședinte al Senatului (1928-1931). Vezi Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 105; Ioan Lupaș, *op. cit.*, p. 85.

¹³¹ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 60/1915-1943, f. 153.

***

Alexandru Șerban s-a născut în anul 1924. Naș de botez i-a fost Alexandru Vaida-Voevod. A fost fiul lui Mihai Adrian Șerban. Pentru o scurtă perioadă, în anul 1990, a ocupat funcția de primar al municipiului Cluj-Napoca. A fost biograful familiei, punând pe hârtie amintiri și date interesante legate de istoria familiei Șerban. Volumul „Amintiri peste generații” a văzut lumina tiparului postum, în anul 2009. De asemenea, s-a ocupat de tipărirea în 4 volume a memoriilor lui Alexandru Vaida Voevod¹³², lucrare ce include peste 3000 de note de subsol referitoare la persoanele și evenimentele menționate de politicianul român.

***

Andrei Șerban¹³³ s-a născut în București la 21 iunie 1943. Mama sa, Elpis, provine dintr-o familie de greci refugiați din calea prigoanei turcilor la Tulcea, unde s-a ocupat cu negoțul cu cereale. Deși avea studii juridice la Leipzig, tatăl său, Mihai George Visarion Șerban (Gogu) a devenit un cunoscut fotograf bucureștean, silit să își aleagă această carieră de noile conjuncturi politice.

---

¹³² Alexandru Vaida Voevod, *Memorii*, vol. I, prefață, ediție îngrijită, note și comentarii Alexandru Șerban, Cluj-Napoca, edit. Dacia, 2006, 328 p.; Idem, vol. II, 354 p.; Idem, vol. III, 280 p.; Idem, vol. IV, 256 p.

¹³³ Andrei Șerban, *O biografie*, Iași, edit. Polirom, 2006, 392 p.

Regizorul Andrei Șerban

În anul 1961, Andrei Șerban a fost admis la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică, secția Actorie, clasa profesorului Ion Finteșteanu. Din 1964, se transferă la secția Regie, la clasa profesorului Radu Penciulescu. În același an debutează regizoral pe scena Teatrului Nottara, cu piesa *Omul care s-a transformat în câine*, de Osvaldo Dragun.

În anul 1969, Andrei Șerban câștigă o bursă în SUA acordată de Fundația Ford, rămânând apoi în această țară. În anul 1990, preia conducerea Teatrului Național „Ion Luca Caragiale” din București. Din anul 1992 este profesor la Columbia University din New York, la catedra de teatru.

De-a lungul timpului a regizat piese de teatru sau spectacole de operă pe toate scenele importante ale mapamondului. De asemenea, a organizat și condus numeroase workshop-uri pentru tinerii actori promovând talentul și spiritul actoricesc și regizoral în lumea întregă.

Cariera de succes i-a fost încununată de numeroase premii și distincții din România și din lume. Criticii de

specialitate îl consideră pe Andrei Șerban drept cel mai mare regizor de teatru și de operă din secolul XX.

***

Mihai Lucația – Protopop de Șiria

S-a născut în 19 august 1873, la Nădlac, fiul lui Ioan Lucația și Elena Șerban. Fiica preotului George Șerban din Nădlac, Lenca (Elena), s-a căsătorit la vârsta de 22 de ani cu Ioan Lucația de 25 de ani, absolvent de teologie, originar din Sibiu. Căsătoria a avut loc în anul 1872.

A urmat școala (6 clase) la Beiușși Szarvas, apoi în Arad și H. M. Vasarhely. După 8 clase gimnaziale, a absolvit Institutul Teologic din Arad în anul școlar 1892/1893¹³⁴, cu calificativul „*bun*”. Mihai Lucația cunoștea limbile română, maghiară și germană.

---

¹³⁴ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 228/1902, f. 27; Teodor Botiș, *op. cit.*, p. 714.

Protopopul de Șiria
Mihai Lucuția (1873-1942),
membru al Sinodului Eparhial Arad (1908)
Sursa: Cristinel Ioja, Marcel Tang,
*Învățământul Teologic Ortodox din Arad.
Itinerar. Forme. Perspective*, Arad, edit.
Arhiepiscopiei Aradului, 2016, p. 179.

Imediat după absolvire, este numit învățător în localitatea Petruman din Eparhia Caransebeșului, unde funcționează în perioada 2 octombrie 1894 – 1 septembrie 1895¹³⁵, după care a fost numit cancelist la Consistoriul Eparhial Arad.

---

¹³⁵ Cornel Clepea, „Participarea protopopilor ortodocși români din județul Arad la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia”, în *Marea Unire din 1918 ideal al tuturor românilor 1918-2003*, coord. Alexandru Roz, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2004, p. 110-111; Pavel Vesa, *Spiritualitate ortodoxă arădeană. Istoricul Parohiei Ortodoxe*

În aprilie 1895, de Sfintele Paști, Mihai Lucația a fost hirotonit diacon pentru catedrala din Arad, iar la data de 6/18 august 1895, este hirotonit într-un preot pentru parohia Arad-Gai de către episcopul Ioan Mețianu. La această parohie a funcționat până în 22 iulie 1902. În noiembrie 1902, documentele îl atestă ca preot în Senteș (astăzi în Ungaria)¹³⁶. În 12/25 martie 1905, ajunge protopop de Șiria, numit de către episcopul Ioan I. Papp și instalat de trimisul eparhial, Roman Ciorogariu, pe atunci director al Institutului Teologic din Arad. Această funcție o deține până în momentul pensionării, eveniment ce are loc la data de 1 octombrie 1931.

La data de 18/30 noiembrie 1895, este numit catihet pentru școala de meseriași din Arad și la școlile confesionale din cartierul Arad-Șega, însă respinge oferta, motivând „agendele încărcate” ale parohiei sale și distanța mare de la locuința sa până la cele două școli. Acceptă să catehizeze doar pe elevii care frecventează școala din Arad-Gai.

Cărți din biblioteca parohială de la Nădlac, în special cărți de cult care nu se mai foloseau, au fost donate diverselor parohii mai mici și mai sărace și care nu dispuneau de fondurile necesare pentru achiziția de cărți noi. Astfel, în februarie-martie 1896, cărțile „de prisos” din biblioteca parohială de la Nădlac se donează către parohia din Arad-Gai, unde preot era Mihai Lucația, fiu al Nădlacului¹³⁷.

În anul 1916, a reprezentat Eparhia Aradului, alături de protosințelul Roman Ciorogariu, asesorul consistorial

---

Române Arad-Centru, Arad, edit. Arhiepiscopiei Aradului, 2015, p. 163.

¹³⁶ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 232/1902, f. 59.

¹³⁷ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 56/1894-1898, f. 94.

Gheorghe Popoviciu, protopopul Procopiu Givulescu, diaconii dr. Lazar Iacob și Ioan Cioara și mirenii Emanuil Ungurean, Petru Truția, Sava Raicu și Vasilie Goldiș, la înmormântarea mitropolitului Ioan Mețianu, fost episcop de Arad¹³⁸.

Mihai Lucuția a trecut la cele veșnice la data de 9 decembrie 1942 la Arad. Iată ce se scrie în anunțul inserat în săptămânalul „Biserica și Școala”¹³⁹: „† **Prot. Mihai Lucuția**, după lungi suferințe a decedat Miercuri în 9 Dec. 1942. S-a născut la 1873 în Nădlac. A luat examenul de bacalaureat la Hodmezovasarhely (Ungaria). Teologia a studiat-o la Arad, unde și-a dat examenul de calificare preoțească în 1901. Din 2 Oct. 1893 până în 1 Sept. 1894 a fost învățător confesional în Petroman (eparhia Caransebeșului), apoi a ocupat funcția de cancelist la Consistat. Dela Pastile anului 1895, până la 5 Aug, acelaș an a fost diacon ceremonial la Catedrală. Mai departe a servit ca preot în Arad Gai până la 22 Iulie 1902, preot în Senteș, până în 2 Mai 1905 și de atunci până la 1 Oct. 1931, când s-a pensionat, protopop în Siria. În vremea lui a fost un mare cântăreț, bun vorbitor și administrator priceput. Dumnezeu să-l ierte.”

După mamă, Mihai Lucuția a făcut parte dintr-o veche familie românească, cu rădăcinile în Cernești, din Țara Chioarului, a cărei nobilitate a fost recunoscută în 5 mai 1609, de principele Gabriel Bathory (1608-1613)¹⁴⁰. Piatra funerară de pe mormântul preotului, ridicată de fiul său Mihai, are desenat un blazon nobiliar reprezentând un scut pe care sunt inserate trei piscuri și o căprioară. Deasupra scutului este o diademă, iar deasupra se află un

---

¹³⁸ *Biserica și Școala* (Arad), anul XL, nr. 4, 24 ianuarie (6 februarie) 1916, p. 1.

¹³⁹ *Ibidem*, anul LXVI, nr. 50, 13 decembrie 1942, p. 412.

¹⁴⁰ Ioan cavaler de Pușcariu, *op. cit.*, pp. 65, 349.

braț înarmat cu o sabie. Blazonul amintește de vitejia strămoșilor familiei în luptele cu turcii.

În ultimele două secole, mulți membri ai familiei din partea mamei s-au remarcat în viața culturală și politică a Transilvaniei și României, începând cu Moise Nicoară, continuând cu Teodor Șerban, Mihai Șerban, Emil Căpitan, Mihai Adrian Șerban și până la celebrul regizor de teatru și operă, Andrei Șerban.

De asemenea, a făcut parte dintr-o adevărată „dinastie” de slujitori ai Sfântului Altar. Tatăl său, Ioan Lucașia, a fost preot, iar alți membri ai familiei, precum străbunicul Teodor Șerban, bunicul George Șerban, unchiul Ioan Căpitan, verișorul Emil Căpitan¹⁴¹, care s-a remarcat ca un adevărat preot-cărturar, au îmbrățișat aceeași meserie, pe parcursul a peste două veacuri.

Destinul personal devine uneori destin colectiv, individul aducându-și aportul la dezvoltarea societății din care face parte. În mare măsură, în lumea satului, în trecut, dar și în zilele noastre, se pune mare accent pe „numele bun”, titulatura cu care un om putea să „iasă” în lume. Mihai Lucașia, prin viața sa și prin activitatea desfășurată, a contribuit la viața culturală și politică a Aradului, fiind contemporan cu evenimentele considerate de specialiști, „apogeul istoriei noastre”.

***

Urmaș al preotului George Șerban a fost preotul **Emilian Căpitan**, fiul preotului Ioan Căpitan și al Alexandrei Șerban, născut la 5/17 noiembrie 1891 și care, în 1931, este menționat în parohia Galșa¹⁴². O perioadă a

---

¹⁴¹ Pavel Vesa, *Clerici cărturari ...*, pp. 393-395.

¹⁴² A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 3/1928-1931, f. 623.

activat la Nădlac la școala confesională ca și învățător
suplinitor¹⁴³.

---

¹⁴³ Detalii vezi *infra*, capitolul „Învățători suplinitori”.

Arborele genealogic al familiei Șerban-Lucuția-Căpitan

Identitatea fiecăruia dintre noi ne rezervă un loc în memoria colectivă socială. Însă de multe ori, oameni, destine, informații se pierd în negura vremurilor. În urma documentării, a cercetării realizate în arhive și biblioteci, am elaborat arborele genealogic sau, cu alte cuvinte, a schița istoria familiei Șerban-Lucuția-Căpitan, după cum urmează:

- **Dimitrie** († 24 februarie 1847)
- **Maria**, căsătorită cu Petru Nicoară, fiu **Moise Nicoară** (1784-1861)
- **Teodor Șerban** PREOT în Șiclău, jud. Arad († 17 ianuarie 1830) și Ana
  - o **George** PREOT (1808-1896), căsătorit cu Pulcheria Cervencovici (1817-1873)
    - **Mihai** JUDECĂTOR (1838-8/21 februarie 1905) căsătorit cu Justina Roman, fiica publicistului Visarion Roman,
      - **Mihai Adrian** MINISTRU (22 august/3 septembrie 1887-1947) căsătorit cu Mărioara n. Blaga
      - **Alexandru** INGINER(1924-†după 2004, înainte de 2009), o fiică în Germania, 3 copii
      - **Mihai** INGINER CONSTRUCTOR ȘI BIOLOG(1921-1997), o fiică la Cluj și o fiică la Paris, 5 nepoți

- **Constantin** INGINER
CONSTRUCTOR: 2 fii în
Austria, și o fiică în SUA, 7
nepoți
- **Florița Melania** (n. 5/17 iulie
1890) căsătorită Garoiu (la
Brașov), o fiică și un fiu
medic
- **Mircea George Visarion** (n.
1/13 aprilie 1899-1987)
căsătorit cu Elpis
  - **Andrei** REGIZOR
DE TEATRU (n. 21
iunie 1943): doi fii:
Antony și Nicolas
- **Teodor** (n. 28 februarie 1846)
- **George** (n. 27 martie 1848)
- **Alexandru**
- **Lenca (Elena)** (1850) căsătorită cu
preotul Ioan Lucația.
  - **Mihai** protopop (1872-1942)
- **Alexandra** (n. 9 iulie 1861)
căsătorită cu preotul Ioan Căpitan
  - **Emilian**, preot (n. 5/17
noiembrie 1891)
  - **Iustina Aurelia** (n. 18/30 mai
1896)
- **Avacum** (†17 iulie 1837)
- **Elena** (†5 ianuarie 1838)
- **Mihail** (1853-† 5 februarie 1856)
- **Vichentie** († 31 mai 1853)

4. 7. Preotul Vichentie (Vincențiu) Marcovici – promotor cultural și politic

Preotul Vichentie (Vincențiu) Marcovici (1858-1912)¹⁴⁴ („popa Chentă”, după cum este apelat de credincioși) a făcut parte dintr-o „dinastie” de preoți. A fost ginerele preotului Petru Varga, căruia i-a și urmat în parohie, iar fratele său, Dimitrie¹⁴⁵ a fost preot în Șeitin (1868?-1891?). De asemenea, la Șeitin sunt consemnați mai mulți preoți din familia Marcovici: Mihai (1798)¹⁴⁶, Gheorghe (1804, 1834), Pavel (1826, 1849) și Vichentie (1828)¹⁴⁷.

Vichentie Marcovici s-a născut în 22 februarie 1832 la Șeitin¹⁴⁸. Tatăl său a fost Pavel Marcovici, mama Gyula (Iuliana), iar naș de botez a fost Olari Chirilă din Șeitin, fiind botezat de preotul Constantin Truța. A urmat 6 clase gimnaziale, după care a absolvit Institutul Teologic din Arad în anul 1855/1856¹⁴⁹. A fost sfințit de preot în 1858 de către episcopul Aradului Procopie Ivașcovici. În 19 ianuarie 1858, a fost „introdus de capelan” pe lângă socrul său, preotul Petru Varga din Nădlac. Slujba a fost oficiată de Vichentie Marcovici „după rânduiala primită de la Măria Sa Domnul Episcop sub nr. 1069-1857”¹⁵⁰. După trecerea la

---

¹⁴⁴ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; P. Țiuca, Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

¹⁴⁵ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 103.

¹⁴⁶ Ștefan Bozian, *Cioplite din topor. Oameni, gânduri, năzuințe, fapte și întâmplări care au fost*, Arad, edit. Gutenberg Univers, 2011, p. 8-9.

¹⁴⁷ P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 667.

¹⁴⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 6/1901-1903, f. 126, S. J. A. N. Arad, Colecția Registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Șeitin, nr. 1/1825-1836, f. 412, poziția 10/1832.

¹⁴⁹ T. Botiș, *op. cit.*, p. 695.

¹⁵⁰ S. J. A. N. Arad, *fond Prototopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 23/1857-1858, f. 33.

cele veșnice a preotului Petru Varga, i-a urmat acestuia în parohie, începând cu luna iunie a anului 1858, ca administrator parohial.

Vichentie Marcovici s-a căsătorit¹⁵¹ cu Rozalia Varga, la data de 27 ianuarie 1857. Rozalia a trecut la cele veșnice la data de 26 martie 1863. Au avut trei copii, toți decedați prematur: Pavel – născut în 1 februarie 1858, mort la 19 februarie 1858; Corneliu – născut la 1 septembrie 1859, mort la 7 septembrie 1876, student în clasa a V-a, la vârsta de 17 ani; Ersilia – născută în 10 iulie 1861, moartă la 5 septembrie 1862. În 1895, după moartea soției și a copiilor săi naturali, Vichentie Marcovici adoptă alți trei copii¹⁵², „ca să am și eu rază la neputințele mele”.

A îndeplinit mai multe funcții în cadrul administrației bisericești. Din ianuarie 1886, Vichentie Marcovici primește în plus la salariu 60 florini anual pentru faptul că este „dirigintele oficiului parohial”. Suma o primește „panacand dñul paroch Vichentie Marcovici ca atare va conduce afacerile oficiului parohial, în semn de recunoștința drept ostenelelor facute”¹⁵³. Din decembrie 1894¹⁵⁴, din cauza vârstei, Vichentie Marcovici dorește să renunțe la conducerea oficiului parohial, dar abia în anul 1909 „însărcinat peste tot” va fi preotul Nicolae Chicin. În ianuarie 1909, preotul Vichentie Marcovici trimite o cerere către episcop în care precizează: „vin cu toată supunerea a vă ruga se ve îndurați a me dispenza dela conducerea oficiului parohial pentru că în 22 februarie voi fi de 77 de ani”¹⁵⁵. Nicolau Chicin preia prerogativele de conducător al

---

¹⁵¹ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 348-III-1894, actul nr. 2510.

¹⁵² *Ibidem*, actul nr. 442, A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 116.

¹⁵³ *Ibidem*, f. 54.

¹⁵⁴ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 326-III-1894, actul nr. 112/1894.

¹⁵⁵ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 8/1907-1909, f. 2, 8.

oficiului parohial de la Vichentie Marcovici, cu toate implicațiile, precum și „oficiul și arhivul parohial”, devenind conducătorul sinodului parohial și membru de drept al consiliului parohial. Această modificare este pe deplin acceptată de forurile superioare.

În anul 1882, preotul nădlăcan Vichentie Marcovici făcea parte din sinodul protopopesc Arad¹⁵⁶, alături de Moise Grozescu, preot în Bătania, Ioan Russu, preot în Arad, Vasile Mangra, profesor la Institutul Teologic Arad, Teodor Popovici, preot în Șeitin, Sigismund Bozgan, preot în Mândruloc, Zamfir Conopan, Dimitrie Marcovici, preot în Șeitin, Ioan Cioara, preot în Micălaca, Iosif Vuculescu, preot în Șoimoș, Ștefan Tămășdan, preot în Pecica Română și Constantin Petrovițiu, preot în Sâmbăteni. La 5/18 iulie 1901, Vichentie Marcovici este ales din nou „membru ordinar la sinodul protopresbiterial”¹⁵⁷.

Între 1884-1886, este assesor consistorial, având „drept și datorință a supraveghea cum și în ce stadiu sunt afacerile interne ale singuraticelor parohii”¹⁵⁸.

La data de 24 noiembrie 1886, se face un bilanț¹⁵⁹ al activității preotului Vichentie Marcovici. Acesta a fost preot la Nădlac timp de 28 de ani, iar în acest timp, prin strădania sa, a reușit să mărească averea bisericească cu 14100 florini, prin donații de la credincioși pentru biserică. Drept urmare i se dă „mulțumită protocolară”.

La data de 12/25 februarie 1907, parohia preotului Vichentie Marcovici era formată din 250 case, iar „poporenii” dețineau în total 3058 jugăre de pământ¹⁶⁰.

---

¹⁵⁶ S. J. A. N. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 40/1882, f. 1.

¹⁵⁷ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 6/1901-1903, f. 81.

¹⁵⁸ *Ibidem*, registrul nr. 55/1879-1894, f. 14.

¹⁵⁹ *Ibidem*, f. 60.

¹⁶⁰ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 8/1907-1909, f. 409

La data de 4/16 ianuarie 1898, sinodul parohial a propus să se organizeze „iubilarea părintelui Vichentie Marcovici”, „încărunțit în serviciu de 40 de ani”¹⁶¹. Se solicită ca în cadrul acestei aniversări să fie inclus și învățătorul Mihai Chicin, care era de 41 de ani în serviciul învățământului confesional ortodox nădlăcan. S-a decis ca în ziua jubileului să se facă o „liturghie festivă” la care să fie invitat un preot din Arad, comitetul decizând ca jubileul să fie organizat de Ioan Cacinca, notarul comunal și „consoții”. Despre sărbătorirea preotului nădlăcan s-a consemnat și în săptămânalul arădean *Biserica și Școala*¹⁶²: „**Serbarea unui iubileu de 50 de ani.** A doua zi de Botez a.c. frunțașă comună Nădlac a serbat iubileul de 50 de ani de muncă la altarul Domnului a Mult On. preot Vicențiu Marcoviciu. Nădlăcanii peste tot s-au nizuit a se arăta demni de păstorul lor sufletesc, care i-a luminat și condus cătră limanul mântuirii timp de un jumătate de secol. Masa comună din partea a vre-o 90 persoane s-a luat în ospătăria „V. Crișan” unde s-au rostit mai multe toaste în onoarea și sănătatea iubilantului. Cu acest prilej din partea prezenților s-a expediat P.S. Sale D-lui Episcop diecezan și o telegramă de aderență. Animația a fost potențată și de arcușul dibaciului lăutar „Lipitor” din Nădlac. Iubilantului, în decursul prânzului I-s-au trimis mai multe depeșe de felicitare, dela prieteni, rudenii și cunoscuți. Iubilantul este unul dintre acei onorabili preoți, cari au dat sprijin după putință cauzelor învățătorești. Este un preot vrednic și cu frumoase cunoștințe. Ca predicator al amvonului, în statul preoțesc are puțini semeni.”

---

¹⁶¹ *Ibidem*, registrul nr. 56/1894-1898, f. 175-176.

¹⁶² *Biserica și Școala* (Arad), an XXXII, nr. 3, 20 ianuarie/2 februarie 1908, p. 8.

Răstignirea lui Iisus

În timpul păstoririi lui Vichentie Marcovici s-a pictat interiorul bisericii ortodoxe române din Nădlac de către pictorul bănățean Ioan Zaicu, care avea studii la Viena. Drept dovadă rămâne chipul său imprimat printre personajele zugrăvite în scena *Răstignirea lui Iisus*, frescă care se află în Sfântul Altar.

Având în vedere vârsta înaintată a preotului Vichentie Marcovici, în ianuarie 1909¹⁶³, credincioșii propun ca membrii comitetului parohial să solicite Consistoriului Diecezan arădean să numească un capelan pe lângă acesta, însă cererea nu le-a fost aprobată. O nouă

---

¹⁶³ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 59/1909-1914, p. 87.

solicitare de capelan din partea mai multor credincioși este adresată la data de 14/27 martie 1910¹⁶⁴, în care se cere „a se face pașii de lipsă pentru a se cere de la Veneratul Conzistor capelan pe lângă bătrânul preot Vichentie Marcovici ... fiind cauza aceasta foarte însemnată ... arătând ... unele scăderi ale părintelui Marcovici” din cauza vârstei înaintate.

Vichentie Marcovici trece la cele veșnice la data de 15/28 martie 1911, în vârstă de 80 de ani, parohia rămânând vacantă până la numirea în 1913 a unui nou preot, în persoana nădlăcanului Nicolae Mărginean.

***

Asociația arădeană s-a înființat în august 1861¹⁶⁵. Statutele au fost aprobate de Viena și Budapesta la 17 septembrie 1862. Această asociație culturală arădeană avea înscrise în statute același principii ca și ASTRA de la Sibiu. Aceasta avea ca scop: „cultura națională a poporului român, iar mai ales înaintarea literaturii române prin citire și conversare”¹⁶⁶.

În anul 1865, Asociația arădeană a numărat peste 2000 membri provenind din toate categoriile sociale. Fiecărui membru i se cerea o contribuție de cel puțin 2 florini pe an. Asociația arădeană este formată din „o pleiadă de oameni de inimă, pătrunși de dorul ridicării poporului nostru prin cultură, convingși de bogăția sufletească și vrednicia acestui popor – și visând un viitor mai luminat

---

¹⁶⁴ *Ibidem*, dosarul nr. 9/1910, f. 118.

¹⁶⁵ Mircea Timbus, „Mărturie documentare despre rolul Asociației Naționale din Arad pentru cultura poporului român în lupta pentru emanciparea națională și spirituală a românilor din Transilvania (secolul al XIX-lea)”, în *Ziridava* (Arad), 1976, nr. VI, pp. 165-176.

¹⁶⁶ Vasile Popeangă, *Aradul, centru politic al luptei naționale din perioada dualismului (1867-1918)*, Timișoara, edit. Facla, 1978, p. 87.

pentru chiagul de neam abea scăpat din robia de veacuri”. Asociația „a dus o viață când mai viguroasă, când mai retrasă – după cum împrejurările au adus cu sine și i-au permis”. Sunt fragmente dintr-un raport al conducerii asociației, publicat în presa locală¹⁶⁷.

Recrutarea de noi membri ai asociației culturale din Arad și ai ASTREI sibiene se realiza prin apeluri repetate către cetățeni. Multe din aceste apeluri erau citite în biserici¹⁶⁸, duminica, de către preoți, care erau și principalele persoane de contact și pentru „recrutare”. În 1863, preotul Vichentie Marcovici a devenit membru al „Asociației naționale din Arad pentru cultura și conservarea poporului român” și a plătit cotizația de 2 florini („ofertul anual, obligato pe trei ani”¹⁶⁹). Din acel moment, a început să se ocupe de atragerea de noi membri. Prima „listă de subscrierea voitorilor de a fi membrii Asociațiunii naționale în Arad pentru cultura și conservarea poporului român” întocmită de către preotul nădlăcan a cuprins următoarele nume: Mihai Chicin, „docinte” (învățător), Mihai Crișan, econom, Dănilă Caba, econom, George Șerban, preot, Teodor Chicin, Alexandru Morariu, Ioan Barbu, Lazăr Totorean junior, Petru Precupaș, toți economi, Teodor Petianu, notar, cu o cotizație de 2 florini; Teodor Drăgan și Jivu Onea, economi, plătesc 2,50 florini, Florea Crișan, militar în Mezöhegyes cu 3 florini. În total, în anul 1863, de la Nădlac se trimit la Arad 39 florini¹⁷⁰. Pe lângă taxa anuală, membrii mai înstăriți făceau donații de bani în folosul „Asociației arădene”. La data de 1 septembrie

---

¹⁶⁷ *Biserica și Școala* (Arad), an XXVII, nr. 4, 26 ianuarie/8 februarie 1903, p. 25.

¹⁶⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 25/1911-1913, f. 86.

¹⁶⁹ A. N. S. J. Arad, *fond ASTRA, despărțământul Arad*, dosarul nr. 18/1863, f. 109.

¹⁷⁰ *Ibidem*, f. 159.

1869, judele regesc Mihai Șerban a făcut o donație de 10 florini¹⁷¹.

***

În cadrul mișcării naționale a românilor din Transilvania din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, punctul culminant a fost atins de mișcarea memorandistă din 1892-1894. Alături de celelalte centre politice ale românilor din Transilvania, Aradul a avut un important rol în mișcarea memorandistă. Arădenii au susținut ideea înaintării Memorandului Curții de la Viena prin Mihai Veliciu, Aurel Suciu și Iuliu Traian Mera, participanți la Conferința de la Sibiu din 1892, dar și prin alte personalități ale vremii. Și românii din Nădlac au participat activ în acele zile de intensă efervescență politică și socială. Printre aceștia s-au numărat gospodarul Petru Precupaș și preotul Vichentie Marcovici.

În zilele de 27 și 28 octombrie 1890, la Sibiu, „în sala de la [hotelul] „Împăratul Romanilor”” a avut loc Conferința generală a Partidului Național Român din Transilvania. În cadrul acestei ședințe s-a hotărât publicarea unui memorandum care să cuprindă revendicările privind toate drepturile legitime ale românilor de dincoace de Carpați. În acea perioadă, președinte al comitetului central al Partidului Național Român din Transilvania a fost dr. Ioan Rațiu.

Biroul ad-hoc care a condus ședința de la Sibiu a fost format din Vincențiu Babeș – președinte, George Pop de Băsești și Vasile Rațiu – vicepreședinți, precum și Andrei Cosma, dr. Ioan Mihu, dr. Corneliu Diaconovich și Sebastian Olariu – notari. Cu acel prilej, s-au întrunit delegați din toate cercurile din Transilvania locuite de

---

¹⁷¹ *Ibidem*, dosarul nr. 94/1869, f. 116-117.

români. În total, au fost prezenți un număr de 136 de delegați, reprezentând 69 de cercuri. Din partea cercului Nădlac, la ședința de la Sibiu au fost prezenți Petru Precupaș, econom și Vichentie Marcovici, preot. „Conferința cu plăcere ia act că atât numărul delegaților, cât și acela al cercurilor reprezentate s-au înmulțit.” După spusele lui Vicențiu Babeș, „în această adunare este concentrată floarea poporului român, cei mai buni, mai credincioși, mai serioși, cei mai iubiți și mai iubitori de popor ai națiunii române”¹⁷².

Memorandumul a fost o „amplă analiză istorică, politică, administrativă, culturală a situației românilor din Transilvania, fiind un adevărat act de acuzare la adresa guvernanților de la Budapesta.”¹⁷³ S-a hotărât ca prezentarea documentului la Viena să se facă de către o delegație cât mai numeroasă, din care să facă parte „comitetul central *in corpore*, apoi reprezentanți din *toate* comitatele locuite de români și din *toate* clasele sociale.”¹⁷⁴ Prezentarea Memorandumului la împărat s-a făcut de către o delegație formată din 300 de români.

4. 8. „Dinastia” Chicin – o familie de intelectuali nădlăcani

Alături de preot, învățătorul făcea parte din elita intelectuală a satelor, deschizând mintea și inima copiilor către noi orizonturi. Învățătorul era cel care era perceput ca un dascăl ce formează noi generații prin educație, formând

---

¹⁷² *De la Pronunciament la Memorandum. 1868-1892. Mișcarea memorandistă, expresie a luptei naționale a românilor*, București, Arhivele Statului din România, 1993, pp. 398-426, documentul nr. 118.

¹⁷³ *Ibidem*.

¹⁷⁴ *Ibidem*, p. 428-430, documentul nr. 120, Subliniat în textul original.

un tandem organic cu preotul, cel care îngrijește sufletul credincioșilor. Uneori, învățătorii și preoții proveneau din aceeași familie. La Nădlac au existat mai multe familii de intelectuali, adevărate elite locale sau zonale, printre care se numără și familia Chicin, a cărei reprezentanți au contribuit la creionarea minții și sufletului și la formarea a numeroase generații de tineri.

Mihai Chicin a fost învățător la Nădlac, începând cu anul școlar 1856/1857. S-a născut în 3 martie 1837. După școala elementară și examenul de „maturitate”, a urmat cursurile Institutului Pedagogic de la Arad, primind calificarea în învățământ în anul 1855/1856¹⁷⁵. În același an este numit ca învățător la școala centrală superioară, la clasele IV, V, VI, din Nădlac. Începând cu anul 1858, a îndeplinit și funcția de director școlar local¹⁷⁶.

A fost căsătorit cu Maria Șandor din Nădlac și au avut zece copii, însă nu toți au ajuns la maturitate: Mihai (17.11.1862-†13.03.1865), Aurelian (09.10.1864-†01.12.1866), Nicolae (viitor preot, 17.10.1866-†24.11.1940), Dimitrie (13.11.1868-†03.09.1870, „s-au înecat în apă”), Iulian (viitor medic, 25.12.1870-†02.07.1938, Timișoara), Silvia (18.01.1874-†26.03.1874), Elena (n. 1862), Eva (1855-†14.11.1859); Iuliana (1860-†20.02.1860, a trăit doar 3 săptămâni), Ana (1859-†31.03.1874), Remus (n. 1875, viitor avocat). Soția învățătorului a trecut la cele veșnice în data de 1/13.06.1884.

Salariul pe care îl primea în anul 1875 era de 200 florini și 2/4 sesie de pământ arabil¹⁷⁷. În anul școlar

---

¹⁷⁵ T. Botiș, *op. cit.*, p. 447.

¹⁷⁶ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 23/1857-1858, f. 52.

¹⁷⁷ *Ibidem*, dosarul nr. 98/1888, f. 60.

1877/1878, avea ca salariu¹⁷⁸ suma de 250 florini, la care se mai adăuga o suprafață de 32 de jugăre de „pământ arătoriu din nimaș” (aproximativ 300 florini) și 17 metri sau 9 „orgii” de lemne (aproximativ 42,50 florini) pentru încălzirea sălii de clasă și a locuinței, un total de sub 600 florini. În anul școlar 1878/1879¹⁷⁹, primea anual jumătate de sesiune de pământ, 200 de florini în bani, locuință gratuită și 9 stânjeni de lemne pentru încălzirea locuinței și a sălii de clasă. Salariul pe care îl primea în anul 1884 s-a ridicat la suma de 250 florini, plus 1/2 sesie de pământ arabil. În anul școlar 1893/1894, avea drept salariu arenda pentru jumătate de sesie învățătorescă de pământ arabil, în valoare de 600 florini, la care se adaugă 200 florini în bani¹⁸⁰. În anul școlar 1894/1895 învățătorul primea un salariu de 250 florini în bani și aproximativ 570 florini, constând din casă cu grădină, 2/4 sesie de pământ arabil și 9 stânjeni de lemne¹⁸¹. Pentru anul școlar 1899/1900, a primit ca salariu 250 florini, produsele de pe jumătate de sesie de pământ (400 florini), 4 stânjeni și jumătate de lemne (27 florini) și „cvartir liber” (locuință gratuită)¹⁸².

Având în vedere vârsta înaintată și starea de sănătate, Mihai Chicin îl solicită ca suplinitor pentru anul 1896/1897¹⁸³ pe Ioan Lugojan, dar comitetul parohial nu acceptă. În schimb, este numit învățător supleant George

---

¹⁷⁸ *Ibidem*, dosarul nr. 4/1877, f. 324, dosarul nr. 16/1878, f. 130, dosarul nr. 11/1878, f. 24.

¹⁷⁹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 21/1874-1890, f. 42.

¹⁸⁰ *Ibidem*, registrul nr. 56/1894-1898, f. 14-15.

¹⁸¹ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 167/1895, f. 55.

¹⁸² A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 58/1899-1901, f. 23.

¹⁸³ *Ibidem*, registrul nr. 56/1894-1898, f. 117.

Petrovici¹⁸⁴. De la data de 1 decembrie 1899, în conformitate cu regulamentul școlar, George Petrovici îl înlocuiește la catedră pe învățătorul Mihai Chicin în vederea „mersului bine a procesului de învățământ”¹⁸⁵, cu un salariu de 25 florini pe lună în bani, pe lângă alte „naturale”. În cadrul ședinței festive de pensionare din data de 7 decembrie 1899, veteranul învățător Mihai Chicin primește „mulțumită protocolară” în scris ca recunoștință pentru îndelungata sa activitate didactică timp de 43 de ani și pentru faptul că a avut o conviețuire armonioasă cu credincioșii ortodocși din Nădlac¹⁸⁶. „Timp de 40 ani a fost răspânditorul luminii acestei comune bisericești”.

Învățătorul Mihai Chicin trece la cele veșnice în 17/30 ianuarie 1911, la vârsta de 74 de ani, fiind bolnav de „morb de inimă”. A fost înmormântat de către preotul Vichentie Marcovici. La moartea învățătorului, din partea comitetului parohial se trimite familiei condoleanțe „prin estras protocolar”, Biserica oferind suma de 25 coroane „în lista ce circulă pentru cununa eternă pe mormântul defunctului”¹⁸⁷.

***

Preotul Nicolae Chicin (1892-1939)¹⁸⁸ a slujit între anii 1891-1939. S-a născut la data de 17 octombrie 1866 la Nădlac. Tatăl său a fost învățătorul Mihai Chicin, iar mama,

---

¹⁸⁴ *Ibidem*, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 113, 121, 152, 201, 204; A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 209/1899, f. 162, 163.

¹⁸⁵ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 58/1899-1901, f. 18; dosarul nr. 22/1891-1900, f. 213.

¹⁸⁶ *Ibidem*, registrul nr. 58/1899-1901, f. 13.

¹⁸⁷ *Ibidem*, registrul nr. 59/1909-1914, f. 102.

¹⁸⁸ *Ibidem*, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; P. Țucra, Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

Maria Șandor. Cunoștea limba română și maghiară. După terminarea școlii elementare și secundare și după „examenul de maturitate” de la Szarvas în 1884/1885, Nicolae Chicin a studiat teologia la Arad, la Institutul Teologic, pe care l-a absolvit în anul 1888 cu examen „lăudabil”¹⁸⁹.

S-a căsătorit la vârsta de 23 de ani, la data de 5/17 noiembrie 1889, cu Emilia Caba, în vârstă de 20 de ani, fiica unuia dintre cei mai de seamă gospodari din localitate, nași fiind notarul comunal Ioan Rusu și avocatul George Chicin. La slujba cununiei au slujit preotul nădlăcan Vichentie Marcovici și ieromonahul Augustin Hamsea, trimis din partea Episcopiei Aradului¹⁹⁰. Descendenții săi au fost: Nicolae Mihail George († 19/31 august 1892 la vârsta de doar 2 luni), Emilia (născută în 4/16 iunie 1893 – † 4 decembrie 1976), Irina (23 aprilie/5 mai 1895 – † 25 decembrie 1895), George Sabin (născut în 20 aprilie/2 mai 1896), Valeriu (născut la 8/20 iulie 1897), Letiția Felicia (născută în 17 februarie/1 martie 1899). George Sabin a urmat cursurile Institutului Teologic și concomitent cursurile Institutului Pedagogic din Arad, absolvind în anul 1917/1918, susținând în 1919 examenul de calificare preoțească de clasa I, dar niciodată nu a activat ca preot, rămânând „econom”¹⁹¹.

Începând cu anul 1888/1889, Nicolae Chicin a ocupat catedra de muzică vocală și instrumentală la Preparandie¹⁹², predând totodată și limba română și geografia la cursul pregătitor. Această funcție o va exercita

---

¹⁸⁹ T. Botiș, *op. cit.*, p. 712.

¹⁹⁰ A. N. S. J. Arad, Colecția Registrelor de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac, nr. 68/1887-1909, cununați.

¹⁹¹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 446-447.

¹⁹² *Ibidem*, dosarul nr. 18/1919, f. 203; dosarul nr. 1/1920-1923, f. 307; T. Botiș, *op. cit.*, p. 366.

până în anul 1891/1892, când a fost numit preot la Nădlac. La data de 25 martie 1892, este hirotonit diacon, iar în 17 octombrie 1892, este hirotonit preot-capelan de către episcopul Ioan Mețianu.

În perioada când a activat ca profesor, Nicolae Chicin a fost dirijorul corului de elevi ai Institutului Pedagogic. Experiența dobândită la Nădlac, unde a fost dirijor al corului bisericii ortodoxe române din anul 1886, a folosit-o și în slujba corului preparanzilor. În cursul lunii aprilie 1890, cu prilejul ședinței publice a elevilor, a avut loc o adevărată serată culturală, iar printre organizatori s-a aflat și viitorul preot nădlăcan. În săptămânalul *Biserica și Școala* se face o retrospectivă a evenimentului: „Ședința publică aranjată de societatea de lectură a elevilor de la seminarul diecezan din Arad duminica trecută a întrunit în această seară aici în Arad un public ales și numeros, venit din toate părțile eparhiei, ca să asiste la producțiunile tinerimei din limba și literatura națională, și din musica vocala și instrumentală. Prea Sântia Sa, părintele Episcop Ioan Mețianu, și de astă dată a venit în mijlocul diecesanilor săi, ca să încurajeze pre elevi, și să ridice însemnătatea acestei serate literare-musicale, menite a deveni pentru inteligenția și poporul român o adevărată sărbătoare națională. Atât declamațiunile, cât și disertațiunile elevilor au fost ascultate cu multă plăcere de cătră public; iar cântările esecutate de corul vocal și instrumental al elevilor institutului sub conducerea dlui profesor Nicolau Chicin, au produs în public adevărată emoțiune și însuflețire. Felicităm pre tinerime pentru acest succes!”¹⁹³.

La data de 30 iunie/12 iulie 1891, sinodul parohial de la Nădlac a organizat un concurs pentru ocuparea funcției de capelan, pe lângă bătrânul preot George

---

¹⁹³ *Biserica și Școala* (Arad), anul XIV, 15/27 aprilie 1890, p. 120.

Șerban¹⁹⁴. Ca salariu, capelanului i se oferă jumătate din toate veniturile parohului. Din arenda a 41 jugăre, plus 10 „jugăre ungurești” de pământ, capelanului i se dă 700 florini. Din totalul de „venite stolare” primește jumătate, respectiv 200 florini. Din „competința de bucate” i se oferă jumătate, respectiv 200 florini. În total, salariul capelanului va fi de 1100 florini. Celor ce doresc să fie capelani, li se solicită „testimoniu de cualificațiune de clasa primă”; precum și „testimoniu de 8 clase gimnaziale sau reale”. Alegerile vor avea loc la data de 30 iunie/12 iulie 1891. Conform Statutului Organic șagunian, candidații sunt nevoiți „a se presenta întru o duminică sau sărbătoare la s[fân]ta biserică pentru a-și manifesta desteritatea în ritualele noastre”.

La acest concurs s-au prezentat Ioan Căpitan, din Șeitin, care avea 8 clase și teologia, Vasile Olariu din Zărând, care era paroh de 16 ani în Arad-Gai și Nicolae Chicin, diacon ceremonial la catedrala din Arad, profesor la Preparandie și dirijorul corurilor Institutului Teologic și a Institutului Pedagogic. Ioan Căpitan era ginerele preotului George Șerban. Avea calificările cerute, însă era de religie greco-catolic, el trecând de urgență la ortodoxie, aducând atestate de la doi preoți greco-catolici din Șeitin, datate 29 iunie s.v. 1891, însă nevalidate oficial, și nefiind acceptat ca și candidat. După o „desbatere mai interesantă” în cadrul sinodului parohial, capelan este ales Nicolae Chicin. Faptul că era nădlăcan a fost hotărâtor ca acesta să iasă învingător. În compensație, la data de 16/28 aprilie 1896, Ioan Căpitan este „recomandat” de către episcopul Ioan Mețianu pentru a

---

¹⁹⁴ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 55/1879-1894, f. 155, 156, 159, 160; A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 87-III-1891, actele nr. 290, 303, 304/1891.

fi preot la Cladova, în Protopopiatul Belinț, unde protopop era Iosif Grădinariu¹⁹⁵.

La alegerile de capelan au votat 530 credincioși, membri ai sinodului parohial, în felul următor: Nicolae Chicin – 285 voturi; Ioan Căpitan – 239 voturi; Vasile Olariu – 4 voturi. Două voturi au fost nule. La data de 30 iulie 1891, în ședința Senatului bisericesc din cadrul Consistoriului Diecezan Arad, alegerile de la Nădlac au fost validate și s-a aprobat ca Nicolae Chicin să devină capelan pe lângă preotul nădlăcan George Șerban¹⁹⁶.

La 8/20 noiembrie 1892, s-a „introdus în funcție” capelanul Nicolae Chicin, pe lângă „veteranul” preot George Șerban. Sfânta Liturghie a fost oficiată de Nicolae Chicin și Traian Putici, protopopul Timișorii, trimis al Episcopiei Aradului și Dimitrie Barbu, preot în Pecica, delegat al protopopului Aradului. În raportul său, Dimitrie Barbu spunea: „Observ că biserica era îndesuită de popor îmbrăcat sărbătorește. Prezenți au fost foarte mulți dintre străinii de altă confesiune. Prezentă a fost și toată inteligența de acolo în frunte cu protopretorele și toți notarii, medicii și ceilalți artiști din comună și din comunele din cerc.” Răspunsurile liturgice au fost date de corul bisericii. După Sfânta Liturghie s-a dat un „banchet” în onoarea noului capelan, unde corul vocal „ne-a delectat cu mai multe și frumoase cântări naționale”¹⁹⁷.

La data de 21 noiembrie 1895, preotul George Șerban a trecut la cele veșnice¹⁹⁸. Nicolae Chicin solicită Episcopiei de la Arad să îl recunoască drept preot paroh deoarece până atunci fusese doar preot-capelan în acea parohie, ulterior devenind administrator parohial. În ședința

---

¹⁹⁵ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 199.

¹⁹⁶ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 87-III-1891, actul nr. 2734/1891.

¹⁹⁷ *Ibidem*, actul nr. 193/1892.

¹⁹⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 165.

Consistoriului Diecezan din 24 ianuarie 1896, Nicolae Chicin a fost confirmat în funcția de preot paroh la parohia II Nădlac, fără a fi nevoit să mai dea concurs. La data de 12/24 februarie 1896, a fost „prevăzut cu Sângheția”¹⁹⁹, iar de Florii (17/29 martie 1896) „Sângheția a fost publicată în biserică” de către preotul Vichentie Marcovici.

Pe lângă credincioșii din zona de intravilan a localității, preotul Nicolae Chicin avea în parohia sa arondate și familiile care locuiau în zona sălașelor²⁰⁰.

Aproape imediat după instalarea sa la Nădlac, Nicolae Chicin devine și catihet²⁰¹, atât pentru elevii de la școlile confesionale ortodoxe române în vârstă de 6-12 ani, cât și pentru cei care urmau școala de repetiție (12-15 ani), precum și pentru copiii de religie ortodoxă care studiau la celelalte școli din localitate. În anii de început ai secolului XX, de la școala de stat primea suma de 60 de coroane pentru catehizarea copiilor. În anul școlar 1918/1919, Nicolae Chicin a primit suma de 200 coroane, pentru faptul că era catihet la toate școlile „neromâne” din Nădlac. Nicolae Chicin a îndeplinit și funcția de director școlar pe perioada 1900-1906²⁰².

Începând cu data de 16/29 ianuarie 1904, Nicolae Chicin preia funcția de conducător al sinodului parohial de la preotul Vichentie Marcovici, „din cauza vârstei înaintate” a acestuia²⁰³, iar din anul 1909, preia și funcția de conducător al oficiului parohial.

---

¹⁹⁹ *Ibidem*, dosarul nr. 13/1914, f. 45, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 176, A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 87-III-1891, actul nr. 306.

²⁰⁰ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 22/1897, f. 1.

²⁰¹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 63, 68, 185, 206; dosarul nr. 27/1917-1919, f. 187.

²⁰² *Ibidem*, registrul nr. 57/1903-1909, f. 117; registrul nr. 58/1899-1901, f. 24.

²⁰³ *Ibidem*, dosarul nr. 7/1904-1906, f. 7.

În anul 1909²⁰⁴, Nicolae Chicin era membru în scaunul protopopesc Arad.

La data de 18/31 decembrie 1920, „parohul și conducătorul de oficiu parohial Nicolae Chicin stăruie în cererea sa că în conziderare la vârsta sa mai înaintată, la multe ale oficiului parohial, să fie descărcat de grija administrării averilor parohiale și cu această grijă și agende să fie încredințat cu începere de la data de 1 ianuarie 1921 parohul al doilea Nicolae Mărginean.”²⁰⁵ La 25 ianuarie/7 februarie 1921, prin actul nr. 161/1921, episcopia acceptă modificarea. La data de 31 martie 1938²⁰⁶ se concepe un proces verbal de predare-primire a arhivei, bibliotecii, matricolele și a altor acte de la vechea conducere către noua conducere a oficiului parohial, respectiv de la preotul Nicolau Chicin către preotul Nicolae Mărginean. Nicolae Chicin este trecut în pensie conform deciziei nr. 1836/1938 de Consiliul Eparhial și nr. 380/1938 a Oficiului Protopopesc, ambele cu data de 1 aprilie 1938, „pentru limită de vârstă”²⁰⁷. În ședința din 17 iulie 1938 a consiliului parohial se decide să se realizeze o fotografie a consilierilor parohiali împreună cu preotul, să i se cumpere un cadou din partea Bisericii, precum și „să i se exprime recunoștință nu numai prin proces verbal, ... ci și prin alte semne mai vădite”²⁰⁸, pentru activitatea depusă timp de peste 50 de ani la Nădlac.

Din cauza vârstei, Nicolae Chicin solicită „capelan personal” – „o persoană mai aleasă și potrivită”, începând cu 1 ianuarie 1937²⁰⁹, cerere aprobată de episcopul arădean

---

²⁰⁴ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 348-III-1894, actul nr. 5926.

²⁰⁵ *Ibidem*, dosarul nr. 24-III-921, f. 1, 2.

²⁰⁶ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 5/1935-1940, f. 588.

²⁰⁷ *Ibidem*, f. 585.

²⁰⁸ *Ibidem*, registrul nr. 60/1915-1943, f. 139.

²⁰⁹ *Ibidem*, f. 120, 121.

Andrei Magieru. Ca salariu, capelanului i se va oferi jumătate din sesia parohială, stolele, locuință, jumătate din birul preoțesc. Traian Precupaș, în vârstă de 25 de ani, „candidat de preot”, solicită să fie capelan pe lângă Nicolae Chicin. Începând cu 1 septembrie 1936, acesta este catihet la clasele I-II și la școala de ucenici; fiind și notar parohial²¹⁰. Această cerere nu este soluționată pozitiv de către consistoriul arădean, deoarece „nu are cvalificațiune pentru parohii de clasa primă”. Teodor Șerb din Felnac a fost numit în funcția de capelan, prin rezoluția 7613/1936 a Episcopiei Aradului²¹¹, iar duminică, 24 ianuarie 1937, acesta a fost introdus în funcție, delegat de la Protopopiatul Arad fiind preotul Petru Nemet din Șetin. La această slujbă au participat un sobor de 5 preoți, „fiind prezenți un număr de credincioși mai însemnat decât de obicei”.

Batjocorirea lui Iisus

---

²¹⁰ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 583-III-1936, f. 1, 3.

²¹¹ *Ibidem*, f. 11, 12; A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 16/1920-1952, f. 364.

În timpul păstoririi lui Nicolae Chicin s-a pictat interiorul bisericii ortodoxe române din Nădlac. Drept dovadă rămâne chipul preotului imprimat printre personajele zugrăvite în scena *Batjocorirea lui Iisus*, frescă aflată pe peretele nordic în naos.

Preotul Nicolae Chicin trece la cele veșnice în 24 noiembrie 1940²¹², fiind înmormântat în cimitirul din Bujac, pe locul cumpărat de fratele său, doctorul Iuliu Chicin, care a decedat între timp și a fost înmormântat la Timișoara, în cimitirul din Calea Șagului.

***

Iuliu Chicin (1870-1938), fratele preotului Nicolae Chicin, a studiat medicina la Viena, unde l-a cunoscut pe Ioan Zaicu. La insistențele sale, acesta a ajuns să picteze biserica din Nădlac.

A fost unchiul lui Cornel Luțai, doctor în drept, avocat în Arad și primar al orașului de pe Mureș. Iuliu Chicin a locuit un timp în Timișoara, pe Str. Ciprian Porumbescu nr. 4 (fosta casă a lui Ioan Zaicu), fiind căsătorit cu Vioara Zaicu. A lăsat bisericii prin testamentul datat 11 septembrie 1938, o sesie cu o suprafață de 3 jugăre și 214 stânjeni pătrați pământ de sălaș, și un „nimaș de vacă” cu condiția ca în ultima duminică din decembrie să se țină parastas pentru Mihai Chicin și soția sa Maria Șandor, pentru Iuliu Chicin și pentru îngrijirea mormintelor părinților săi. Restul veniturilor provenite din arenda pământurilor să se împartă copiilor săraci²¹³.

***

---

²¹² A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 586-III-1936, f. 14; A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 60/1915-1943, f. 163.

²¹³ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 60/1915-1943, f. 141.

Remus Chicin (1875?-1945) a fost fiul învățătorului nădlăcan Mihai Chicin, fratele medicului Iuliu Chicin și a preotului Nicolae Chicin. A studiat la Gimnaziul Superior Ortodox Român din Brașov, Academia Regală de Drept din Oradea în perioada 1893/1894-1896/1897, apoi a urmat studii doctorale la Universitatea „Ferencz Józef” din Cluj, la catedra de Științe juridice, susținându-și teza de doctorat la data de 21 februarie 1903²¹⁴. Pe perioada studiilor superioare și de doctorat a primit stipendii din Fundația „Emanuil Gozsdu”.

După încheierea studiilor Remus Chicin a fost avocat stagiar la cancelaria lui Cornel Iancu din Arad, apoi pleacă la Szeged, unde a funcționat din anul 1905 până în 1919. În perioada anilor 1912-1914 a deținut funcția de avocat al Protopopiatului Arad²¹⁵.

În anul 1910 apare pe lista membrilor Asociației Naționale Arădene pentru Cultura și Conservarea Poporului Român originari din Nădlac²¹⁶.

După trasarea graniței dintre România și Ungaria, revine la Arad, unde a funcționat în perioada 1919-1934, ulterior fiind numit notar comunal la Nădlac. A fost primul funcționar român numit de către Consiliul Dirigent în județul Arad după Marea Unire, când, la data de 8 august

---

²¹⁴ Stelean Ioan Boia, *Fundația „Emanuil Gozsdu” (1870-1952)*, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2006, p. 75, 126, 251.

²¹⁵ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 320/1914, f. 91.

²¹⁶ *Ibidem*, *fond ASTRA, despărțământul Arad*, dosarul nr. 211/1910, f. 1, 2.

1919 a preluat funcția de judecător la Tribunalul Arad²¹⁷. A făcut parte de mai multe ori din consiliul municipal Arad²¹⁸.

În anul 1910 apare pe lista membrilor Asociației Naționale Arădene pentru Cultura și Conservarea Poporului Român originari din Nădlac²¹⁹.

***

Preotul Nicolae Mărginean
(1913-1943)

Preotul Nicolae Mărginean (1913-1943)²²⁰ a păstorit turma credincioșilor ortodocși români de la Nădlac timp de 30 de ani, între anii 1913-1943. Pe perioada păstoririi sale, a locuit la casa nr. 1551²²¹.

S-a născut la Nădlac, în data de 2/14 decembrie 1887. După școala de 8 ani și „examenul de maturitate” de la Nădlac și Szeged, în 11/24 august 1908²²²,

²¹⁷ Mircea Timbus, „Referiri la județul Arad în procesele verbale ale Consiliului Dirigent”, în *Studia Universitatis „Vasile Goldiș” Arad* (Arad), 1994, nr. 4, pp. 34-36.

²¹⁸ Emil Arbonie, *Avocații arădeni...*, p. 70; Idem, *Baroul Arad...*, p. 244.

²¹⁹ A. N. S. J. Arad, *fond ASTRA, despărțământul Arad*, dosarul nr. 211/1910, f. 1, 2.

²²⁰ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; P. Țiucra, Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *Episcopia Aradului...*, p. 642.

²²¹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 5/1935-1940, f. 588.

²²² *Ibidem*, dosarul nr. 24/1907-1910, f. 49, T. Botiș, *op. cit.*, p. 723.

Nicolae Mărginean depune o cerere de acceptare la cursurile Institutului Teologic, care este aprobată. A absolvit în anul 1910/1911 cu calificativ „suficient”. Este hirotonit diacon la 9/22 martie 1913 și preot în 11/24 aprilie 1913 pentru parohia vacantă Nădlac. Nicolae Mărginean s-a căsătorit cu Emilia Chicin, fiica preotului Nicolae Chicin și au avut o fată²²³.

A fost numit la Nădlac la parohia rămasă vacantă în urma decesului preotului Vichentie Marcovici. La 2 iulie 1911, s-a publicat concursul pentru ocuparea parohiei²²⁴. După numărul credincioșilor și după întinderea și bogăția localității, Nădlacul este parohie de clasa I. Ca „beneficii” (salariu) erau promise: „una sesiune parohială dimpreună cu imașul sesiunii, ambele pământuri arătoare și competența de pasc; pentru răscumpărarea birului preoțesc anual 600 coroane ce se vor plăti din cassa bisericii în rate treilunari anticipative; venitele stolare legali. ... Preotul ales se va îngriji însuș de locuință pentru sine; va suporta toate dările publice după întreg venitul beneficiat; va împlini toate funcțiunile ce cad în competența sa și în afară de biserică și se îndatorează a catehiza la toate școlile noastre confesionale gr. or. române din loc, precum și la cea de stat din comună fără remunerațiune spețială pentru aceasta. Dela reflectanți să pretinde cvalificațiune pentru parohii de clasa primă. ... Prezentându-se în cutareva Duminecă ori sârbătoare în biserica din loc pentru a-și arăta desteritatea în cele rituale și oratorie”. Preotul din Chișoda, care dorea să participe la concurs, vine la Nădlac în duminica de după 29 septembrie 1911 pentru a face o probă de serviciu divin în biserică²²⁵. Aurel D. Papp din Socodor susține probă în data

---

²²³ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 2/1924-1927, f. 13.

²²⁴ *Ibidem*, registrul nr. 59/1909-1914, p. 114.

²²⁵ *Ibidem*, dosarul nr. 10/1911, f. 104.

de 7/20 octombrie 1911²²⁶. Duminică, 30 octombrie/12 noiembrie, se convoacă²²⁷ sinodul parohial electoral în biserică pentru alegerea noului preot. Câștig de cauză a avut nădlăcanul Nicolae Mărginean. La data de 21 aprilie/4 mai 1913 are loc „efectuarea introducerii nou hierotonitului preot” Nicolae Mărginean²²⁸.

Între preoții din Nădlac au existat permanent divergențe, unele mai serioase, altele superficiale: între Vichentie Marcovici și Nicolau Chicin; între Nicolau Chicin și Nicolae Mărginean (tradiția orală locală susține că cei doi preoți comunicau doar prin intermediul unor bilețele, inclusiv atunci când slujeau simultan la altar)²²⁹; între Vasile Bărbuț și Aurel Goia.

În 21 aprilie 1943, Nicolae Mărginean trece la cele veșnice în Clinica de la Sibiu, fiind înmormântat în săptămâna Patimilor – Vinerea Mare, în cimitirul „De Din Sus” din Nădlac. Slujba înmormântării a fost oficiată de către preotul Dimitrie Roșcău din Șeitin²³⁰.

4. 9. Preoți slujitori la Nădlac la mijlocul și a doua jumătate a secolului XX

Teodor Șerb („popa Todorică” cum este cunoscut în popor) a fost preot la Nădlac în perioada 1938-1950. Pe perioada păstoririi sale a locuit în casa nr. 1552²³¹. A venit la Nădlac în anul 1937 în funcția de „capelan personal al

---

²²⁶ *Ibidem*, f. 107.

²²⁷ *Ibidem*, f. 109.

²²⁸ *Ibidem*, dosarul nr. 17/1918, f. 205; dosarul nr. 1/1920-1923, f. 308.

²²⁹ *Ibidem*, dosarul nr. 3/1928-1931, f. 445.

²³⁰ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 103-III-1943, f. 25.

²³¹ *Ibidem*, dosarul nr. 5/1935-1940, f. 588.

parohului N. Chicin”²³². La data de 16 ianuarie 1937, prin rezoluția Consiliului Eparhial nr. 7613/1936, este numit capelan pe lângă Nicolae Chicin „nou hirotonitul preot” Teodor Șerb. În anul 1937, în ziua de 24 ianuarie, aniversarea Unirii Principatelor Române, a fost instalat și introdus în „oficiu și beneficiu”, pe lângă veteranul preot Nicolae Chicin, parohul parohiei prime. Instalarea s-a făcut de către preotul Petru Nemet din Șeitin, delegatul episcopal. Salariul capelanului Teodor Șerb este format din „venitul stolar” și jumătate de sesie de pământ (respectiv 16 jugăre), pentru care plătește toate impozitele. Primește salariu începând cu data de 24 ianuarie 1937²³³. Teodor Șerb a servit în această calitate până în anul 1938, când preotul Nicolae Chicin a fost pensionat, iar capelanul a rămas în continuare pe postul vacant, ca administrator parohial²³⁴.

Teodor Șerb s-a născut în 10/23 aprilie 1911 în comuna Holt-Pescari, jud. Arad, din părinți țărani. Are 8 clase liceale cu examen maturitate și a urmat cursurile Academiei Teologice din Arad, promoția 1932-1933, primind „diploma care îmi dă dreptul de-a ocupa sublima misiune preoțească”²³⁵.

Este căsătorit din 1935 cu fiica preotului din Felnac, având împreună o fiică, Silvia. A fost hirotonit diacon în 25 noiembrie 1936, la reședința episcopală, iar preot, la 25 decembrie 1936, în catedrala din Arad de către episcopul Aradului, Andrei Magieru²³⁶.

Înainte de a veni la Nădlac, Teodor Șerb a ocupat și alte funcții în cadrul administrației bisericești. În 2

---

²³² *Ibidem*, dosarul nr. 16/1920-1952, f. 339-340; dosarul nr. 5/1935-1940, f. 352, A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 583-III-1936, f. 11, 12.

²³³ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 5/1935-1940, f. 375.

²³⁴ *Idbiem*, dosarul nr. 16/1920-1952, f. 364.

²³⁵ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 586-III-1936, f. 1; A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 5/1935-1940, f. 775.

²³⁶ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 586-III-1936, f. 5.

decembrie 1936²³⁷ a fost numit administratorul parohiei Sârbi și capelan pe lângă protopopul de Hălmagiu.

La data de 8 septembrie 1941, pleacă ca preot militar la Regimentul 92 Infanterie Orăștie²³⁸, revenind ulterior la Nădlac.

La data de 10 mai 1943²³⁹, în cadrul ședinței comitetului parohial se face propunerea ca „părintele Șerb de 7 ani de zile a muncit intenț pentru ridicarea nivelului religios și moral în popor, meritându-și cu prisosință stabilitatea locului pe care-l ocupă. Răbdarea și tactul pastoral cu care a muncit până în prezent, au stors recunoștința parohienilor și admirația sectarilor și confesiunilor din comună”. Drept urmare se cere „întărirea” în postul lui Nicolae Chicin (parohia I), numindu-se paroh, nu administrator parohial. Cu aceeași ocazie, se semnează și un proces verbal de predare-primire între cei doi preoți din Nădlac, privind conducerii oficiului parohial. Nicolae Mărginean, care „timp de 30 de ani a păstorit turma încredințată cu zel și dragoste”, predă conducerea oficiului, iar Teodor Șerb o primește²⁴⁰. Prin actul nr. 2282/1943 din 21 iulie 1943²⁴¹, Consistoriul Diecezan îl definitivează pe Teodor Șerb în funcția de preot-paroh. În cadrul ședinței comitetului parohial din data de 15 august 1943, se ia la cunoștință faptul că Teodor Șerb este definitivat în funcția de administrator parohial pe parohia I, „egal în drepturi cu un preot-paroh, ales în regulă” și „exprimă Prea Sfinției Sale Părintele Episcop, Venerabilului Consiliu eparhial și Prea Cucernicului părinte protopop cele mai sincere

---

²³⁷ *Ibidem.*

²³⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 6/1941-1944, f. 122.

²³⁹ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 586-III-1936, f. 13.

²⁴⁰ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 60/1915-1943, f. 191.

²⁴¹ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 586-III-1936, f. 15.

mulțumiri și adâncă recunoștință pentru deciziunea adusă”²⁴².

În cadrul unei ședințe a comitetului parohial, preotul Teodor Șerb prezintă o idee interesantă: „arată cinstirea și respectul pe care suntem datori a-l da înaintașilor noștri”²⁴³ și propune ridicarea unei cruci de piatră la mormântul preotului Vichentie Marcovici, precum și procurarea unor fotografii cu preoții George Șerban, Vichentie Marcovici, Nicolae Chicin și Nicolae Mărginean, „de pe cari să se lucreze apoi pe cheltuielile bisericii fotografii mărite pentru 4 tablouri cari să se împodobească sala de consiliu a bisericii”. Proiectul este aprobat de comitetul parohial și se ia în considerare pentru îndeplinirea lui o sumă din bugetul anului 1944/1945.

Preotul Teodor Șerb fost caracterizat de credincioși ca având un chip blând, cu o voce caldă. A fost un mare predicator. O credincioasă își amintește că, la moartea tatălui său, în anul 1949 în închisoare, preotul a ținut o predică duioasă, de „plângeau și pietrele.”

Într-o Evanghelie aflată în arhiva parohială este menționat: „La sfârșitul lunii martie 1950, după ce în ianuarie același an – preotul Aurel Sebeșan din Felnac – socrul preotului Teodor Șerb – trece la cele veșnice, se distruge și destramă oarecum vatra duhovnicească a parohiei și armonia dintre preoți prin plecarea lui Șerb la Felnac, regretat de toți în frunte cu Episcopia.”

Aurel Goia²⁴⁴ (1943-1961) a venit la Nădlac în urma concursului organizat la parohia II, în urma decesului preotului Nicolae Mărginean. În ședința consiliului parohial

---

²⁴² A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 6/1941-1944, f. 397-398.

²⁴³ *Ibidem*, f. 409.

²⁴⁴ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 103-III-1943, *passim*.

din data de 20 iunie 1943²⁴⁵, s-a decis ca preotul să fie numit de episcop, nu ales de nădlăcani, deoarece mulți tineri erau pe front și se dorea să se evite crearea unor tulburări și neînțelegeri între alegători. La fel a fost ales și preotul Teodor Șerb, însă nădlăcanii interpretează în mod eronat faptul că acesta a fost avansat ca paroh de Episcopia Aradului, până la momentul respectiv fiind capelan pe lângă Nicolae Chicin, rămânând după moartea acestuia în funcția de administrator parohial. Forurile superioare de la Arad nu sunt de acord cu decizia nădlăcanilor.

Concursul pentru parohia vacantă a avut loc în 5 octombrie 1943²⁴⁶, fiind publicat cu următoarele „venite”: sesiune parohială de 32 jugăre de pământ; stole legale, birul parohial, salariu de la stat, drept de pășunat, casă parohială în fosta școală De Din Sus. Pentru conducerea oficiului parohial se puneau la dispoziție 4 metri de lemne de foc și iluminat. Până în 21 aprilie 1944, jumătate din venitele parohiei le primește văduva preotului Nicolae Mărginean. Candidaților de preot li se cere a avea calificare pentru parohii de gradul I. De asemenea, viitorul preot va îndeplini și funcția de catihet la școala de ucenici. În privința alegerii preotului, nădlăcanii au fost foarte exigenți, candidații fiind rugați să vină la Nădlac „în vre-o duminică sau sărbătoare pentru a cânta respective a-și arăta dexteritatea în cele rituale și oratorie”.

La concursul de la Nădlac au candidat: dr. Roman Popa – preot în Bontăști de 17 ani, cu doi copii; Aurel Goia, preot în Agriș de 9 ani, având doi copii; Alexandru Budoii, „diacon impiegt” în Arad, de 2 ani și jumătate era în administrația bisericească, cu un copil; Ioan Zotta, administrator parohial în Curtici, de 10 luni fiind preot;

---

²⁴⁵ *Ibidem*, dosarul nr. 410-III-1943, f. 31; A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 60/1915-1943, f. 194.

²⁴⁶ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 103-III-1943, f. 14.

Dimitrie Popian, administrator parohial în Iermata de un an. Actul de numire a preotului Aurel Goia ca administrator parohial la Nădlac a avut numărul 4032/1942, fiind emis de Consiliul Eparhial, secția administrației bisericești și actul nr. 81/1943 emis de oficiul protopopesic de la Pecica²⁴⁷. „A fost instalat și introdus în oficiu și beneficiu” la Nădlac, la data de 31 octombrie 1943, duminica „în fața credincioșilor întruniți în număr frumos la slujba Sfintei Liturghii”, de către administratorul protopop Ioan Popescu din Pecica²⁴⁸.

Aurel Goia s-a născut la Seliște de Beiuș, din județul Bihor din părinți țărani în 26 aprilie 1908. În 1933, a absolvit Academia Teologică din Oradea, iar în anul 1940-1941, Facultatea de Teologie din Iași, fiind „licențiat cu *foarte bine*”. S-a căsătorit cu Eleonora și au avut trei copii: Horia, Miron și Miorița. Înainte de a sluji la Nădlac, Aurel Goia a fost preot în parohia Agriș. Aurel Goia este hirotonit preot la data de 18 martie 1934. Până în 1939 a fost paroh în Tulca, jud. Bihor, apoi trece la parohia Agriș, începând cu data de 26 martie 1939²⁴⁹.

În anul 1943, Aurel Goia devine președinte al oficiului parohial, iar colegul său, Teodor Șerb, conduce „socoțile” parohiei²⁵⁰. Prin ordinul nr. 5323/1943 din data de 18 ianuarie, „Veneratul Consiliu Eparhial a încredințat cu conducerea oficiului parohial din Nădlac pe preotul Aurel Goia.” Cei doi preoți se înțeleg între ei „cum își vor împărți între ei munca”. De fapt, consiliul eparhial prin acest document aprobă situația existentă la Nădlac deja de aproape un an.

---

²⁴⁷ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 6/1941-1944, f. 401-402.

²⁴⁸ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 103-III-1943, f. 23; A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 7/1945-1948, f. 92.

²⁴⁹ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 103-III-1943, f. 9, dosarul nr. 157-III-1942, f. 39.

²⁵⁰ *Ibidem*, dosarul nr. 410-III-1943, f. 1; A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 6/1941-1944, f. 280.

În ședința comitetul parohial din 22 februarie 1948²⁵¹, se hotărăște să se solicite de la Episcopie ca Aurel Goia să fie numit paroh, nu administrator parohial, ca până atunci. Această cerere este împlinită în ședința Consiliului eparhial din 23 martie 1948.

O scurtă perioadă de timp a fost administrator protopopesesc la Pecica²⁵². În 21 august 1950, el predă oficiul protopopesesc preotului Teodor Șiclovan, pe motiv de boală.

A fost un predicator de mare valoare, apreciat de credincioși. Era o prezență autoritară și totuși blândă, cu o voce puternică. De la Nădlac a plecat în anul 1961, la parohia Buteni, Protopopiatul Ineu, de unde s-a și pensionat, fiind înmormântat în acea localitate.

Dimitrie Popian (1949-1957) este primul preot ortodox care a activat la fosta parohie greco-catolică, revenită la ortodoxie în 21 octombrie 1948. Actul de numire s-a emis la data de 14 februarie 1949. A venit la Nădlac de la parohia Iermata, județul Arad, Protopopiatul Ineu, fiind instalat în funcție la data de 29 august 1949, de către delegatul episcopal, preotul Aurel Goia din parohia ortodoxă veche nădlăcană.

Preotul Dimitrie Popian s-a născut în anul 1915 la Semlac. S-a căsătorit în biserica de la Arad-Grădiște, cu Stela Olariu²⁵³, născută în anul 1922, fiică a unei familii de buni gospodari din Nădlac. Din cauza averii familiei soției, preotul Dimitrie Popian a avut de suferit din partea autorităților comuniste din România. Zestrea de nuntă a fost de 9 hectare de pământ, fapt pentru care preotul a fost catalogat drept „chiabur” în 2 octombrie 1952²⁵⁴. A avut

---

²⁵¹ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 78-III-1948, f. 7, 9.

²⁵² *Ibidem*, f. 1.

²⁵³ A. P. O. R. Nădlac, *fond Parohia fostă greco-catolică*, dosarul nr. 3/1940-1952, f. 441, 464.

²⁵⁴ *Ibidem*, f. 546.

doi copii: Virginia, născută în anul 1941 și Valentin, născut în anul 1948²⁵⁵.

A fost hirotonit diacon și preot în 25 și 28 iunie 1942²⁵⁶, fiind numit și introdus în parohia Iermata în 19 iulie 1942.

Dimitrie Popian este înmormântat în cimitirul „Pomenirea” din Arad.

Vasile Bărbuț (1957-1991) s-a născut în 24 decembrie 1921 în Șeitin, din părinții Teodor și Elisabeta. A făcut 5 clase primare în comuna natală, apoi a absolvit Școala Normală „Dimitrie Țichindeal” din Arad, fiind șef de promoție. A terminat Academia Teologică din Arad, preoțindu-se în data de 1 octombrie 1947. A fost numit paroh în comuna Pilul, județul Arad, unde a păstorit 10 ani. În 15 august 1957, prin schimb aprobat de corporațiile parohiale, la cererea Consiliului Eparhial, preotul Dimitrie Popian se transferă de la parohia Nădlac II la parohia Șeitin, în locul preotului Vasile Bărbuț, venit paroh în Șeitin la 1 august din parohia Pilul, Protopopiatul Chișineu Criș. Preotul Vasile Bărbuț devine deci preot la parohia Nădlac II. Fiind căsătorit cu Iuliana Totorean din Nădlac, acceptă acest schimb, deși el era fiul parohiei Șeitin. În anul 1948 a luat licența în teologie cu media „foarte bine”, la Institutul Teologic din Sibiu abordând subiectul „Originea omului după religie și știință”. Lucrarea a fost avizată și referată de profesorul Emilian Vasilescu. Tot în 1948 a dat examene de diferență între Școala Normală și Seminar la Seminarul Central din București ce avea atunci ca director pe preotul profesor Petre Vintilescu.

---

²⁵⁵ *Ibidem*, f. 464.

²⁵⁶ *Ibidem*, f. 440, 442.

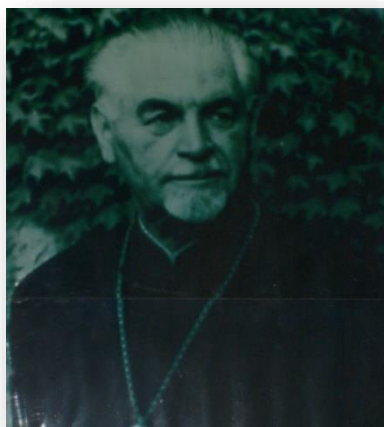
Corul Bisericii ortodoxe române, dirijat de Alexandru Pop („Baci Lisandru”), alături de preoții Vasile Bărbuț și Ștefan Păcurar – 1979

La vârsta de 39 ani, a primit rangul de protopop onorific al Aradului, iar la 6 decembrie 1960, a fost hirotesit protopop și iconom stavrofor, menținându-și și postul de preot la parohia Nădlac.

În anul 1976, protopopul Vasile Bărbuț este numit vicar episcopal administrativ la Episcopia Aradului, Ienopolei, Hălmeagului și a Hunedoarei, menținându-și postul de preot la parohia Nădlac. Ocupă acest post timp de 18 luni (un an și jumătate), când, în urma unor evenimente petrecute la episcopie, revine la parohie în calitate de preot.

A ieșit în pensie în anul 1991. Vasile Bărbuț a trecut la cele veșnice la data de 12 noiembrie 1998, fiind înmormântat în cimitirul De Din Sus din Nădlac.

Viorel Mihuț (1961-1972), născut în anul 1900. Între 1943-1948, Viorel Mihuț a fost corespondent al săptămânalelor *Biserica și Școala* și *Calea Mântuirii* din Arad, editate sub patronajul episcopului Andrei Magieru. Preotul Viorel Mihuț a fost transferat cu domiciliul forțat la Nădlac de la parohia Arad-Centru (1930-1961). Înainte a fost paroh în Arad-Șega, alături de Ilarion V. Felea și Demian Tudor, fiind și ei persecutați și închiși de regimul comunist²⁵⁷. Viorel Mihuț a ocupat și funcția de protopop al Aradului în perioada 1958-1961.

Preotul Viorel Mihuț (1961-1972).

„Preotul

Viorel Mihuț a fost un bun coleg, un om minunat, cu o fire veșnic veselă – deși spre sfârșitul vieții a avut multe decepții. A fost un preot bine pregătit, bun predicator, fiind distins cu cel mai înalt titlu bisericesc la care poate ajunge un

preot „iconom stavrofor”.” Astfel își amintește de el colegul său de parohie, preotul Vasile Bărbuț.

La data de 1 octombrie 1972, preotul Viorel Mihuț se retrage în pensie, în vârstă de 72 de ani, iar un an mai

---

²⁵⁷ Pavel Vesa, *Clerici ortodocși arădeni și hunedoreni deținuți politici (1945-1989)*, Deva, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2014, passim.

târziu trece la cele veșnice, fiind înmormântat în cimitirul „Pomenirea” din Arad lângă părinții lui.

4. 10. Imaginea identitară a personalității preotului în comunitate. Preot paroh Ștefan Păcurar

„În fiecare parohie este un om care este al tuturor, care este chemat ca martor, ca sfătuitor ori ca reprezentant în toate actele cele mai solemne ale vieții, care ia pe om de la sânul mamei sale și nu-l lasă decât în mormânt, care binecuvântează ori sfințește leagănul, nunta, patul morții, sicriul, un om pe care copilașii se obișnuiesc a-l iubi, a-l venera și a se teme fiecare de el, pe care necunoscuții îl numesc părinte, la picioarele căruia creștinii merg a depune mărturiile lor cele mai intime, un om care prin starea sa este mângâietorul tuturor nenorocirilor sufletului și ale trupului; care, nefiind de nici o treaptă socială, ține deopotrivă de toate clasele; de clasele de jos, prin viața sa săracă și adeseori prin umiliința nașterii, de clasele înalte prin educație, știință și înălțarea sentimentelor ce inspiră și recomandă o religie filantropică; un om – în sfârșit, care știe toate, care are dreptul de a spune toate și a cărui cuvânt cade de sus asupra inteligențelor și asupra inimilor cu autoritatea unei misiuni dumnezeiești”.

Aceste cuvinte cu adevărat impresionante privind personalitatea preotului au fost exprimate de scriitorul francez Alphonse de Lamartine (1790-1869) și se potrivesc perfect descrierii păstorului sufletesc al ortodocșilor români nădlăcani – preotul Ștefan Păcurar, care s-a aflat în fruntea Parohiei Ortodoxe Române din Nădlac peste 40 de ani, veghiind zi și noapte la bunul mers al acesteia.

În aceste patru decenii, personalitatea și acțiunile părintelui s-au afirmat și dedicat în primul rând din punct

de vedere spiritual, precum și material pentru ca Parohia care o păstorește să își mențină statutul de parohie fruntașă în cadrul Arhiepiscopiei Aradului.

Preot Ștefan Păcurar
(1976-2017)

Ștefan Păcurar s-a născut la Nădlac în 17 ianuarie 1952. A studiat teologia la Seminarul din Caransebeș și la Institutul de Teologie de rang universitar din Sibiu, unde i-a avut ca profesori pe Mircea Păcurariu, Teodor Bodogae, Ioan Ică senior și alte personalități ale vieții teologice românești.

A venit la Nădlac de la parohia Minișul de Sus, în urma ieșirii la pensie a preotului Viorel Mihuț și la cererea preotului Vasile Bărbuț, la data de 1 aprilie 1976. Astfel, după jumătate de veac, Nădlacul a avut din nou ca păstor sufletesc pe un fiu al satului, ultimul fiind preotul Nicolae Mărginean (1913-1943). Începând cu anul 1977, preotul Ștefan Păcurar ocupă și postul de conducător de oficiu parohial.

În anii 2000-2001, după rugăciuni fierbinți și neîncetate către Dumnezeu, Acesta s-a învrednicit și a trimis prin intermediul credincioșilor lumina faptei bune ce s-a materializat prin fonduri financiare, forță de muncă și, mai ales, multă înțelepciune, realizându-se astfel renovarea picturii interioare și a exteriorului bisericii. În anul 2005, Dumnezeu a rânduit ca sărbătorirea orașului, Zilele Nădlacului, prima ediție, să înceapă cu binecuvântarea

lucrărilor de renovare a bisericii de către doi mari ierarhi ai Bisericii Ortodoxe, Î.P.S. Timotei Seviciu, pe atunci Episcop al Aradului, și P.S. Lukian Pantelić, Episcop al Bisericii Ortodoxe Sârbe din Ungaria și Banat. Cu același prilej, preotul nădlăcan Ștefan Păcurar a fost ridicat la rangul de iconom stavrofor, recunoscându-i-se meritele și eforturile depuse pentru ca biserica din Nădlac să redevină la strălucirea de altădată, atât din punct de vedere al frumuseții interioare a clădirii, cât și din punct de vedere al înălțării spirituale a credincioșilor săi.

În ultimii 20 ani, parohia Nădlac se mândrește cu faptul că aici se tipărește singurul titlu de presă bisericească de parohie de pe cuprinsul Arhiepiscopiei Aradului. În toamna anului 1999, un grup de tineri credincioși din Nădlac, împreună cu preotul Ștefan Păcurar, au avut ideea apariției unei reviste ortodoxe: au făcut planuri, au generat structura, au adunat articole și au editat revista „Ecclesia”, fapt salutat atât de conducerea parohiei locale, cât și de Arhiepiscopia Aradului, prin Î. P. S. Dr. Timotei Seviciu.

Primul număr a văzut lumina tiparului și a fost distribuit într-o duminică din luna octombrie 1999. Era duminica în care s-a citit Pilda Semănătorului. Sperăm că în ultimii 20 ani, sămânța semănată de noi prin intermediul revistei parohiale să fi căzut în pământul cel roditor al sufletului și să fi adus roadă însutită în inimile cititorilor, propunându-ne, în același timp, să continuăm să cultivăm, să înmulțim și să sporim pe plan spiritual, duhovnicesc și cultural.

Încă de la primul număr, Revista „Ecclesia” a avut o misiune culturală, educațională, apologetică, profund spirituală și autentic românească, fiind un adevărat catalizator al inițiativelor religioase și culturale prin membrii colectivului redacțional și prin articolele a numeroși colaboratori (teologi, cadre didactice din Nădlac

sau alte localități, studenți, elevi). Tematica abordată în paginile revistei se axează pe aspectele privind spiritualitatea ortodoxă, evenimentele și sărbătorile religioase, îmbinându-se armonios cu eseurile filosofice sau editoriale culturale. Pagini din trecutul istoric local sunt dezvăluite într-o rubrică permanentă, prin intermediul căreia cititorii pot afla crâmpete din istoria Nădlacului și a parohiilor ortodoxe română și sârbă. Sprijinind creativitatea și talentul literar, paginile revistei conțin și creații literare ale tinerelor noastre speranțe, elevi și studenți. De asemenea, cititorul poate să admire și talentul artistic local, prin desenele religioase realizate de copiii și tinerii nădlăcani.

Astfel, cu inspirație, zel, tenacitate profesională și călăuziți de căldura credinței, evlavie și har, tinerii au editat al doilea număr al revistei „Ecclesia” și de-a lungul anilor, au văzut lumina tiparului peste 90 de numere. Pronia divină a rânduit ca numărul 50 să fie editat cu ocazia unei sărbători de excepție trăită de nădlăcani în vara anului 2005, când au fost binecuvântate lucrările de restaurare interioară și exterioară a bisericii.

Orașul Nădlac cunoaște în ultimii ani o reînsuflețire a unei străvechi tradiții, respectiv de a merge preotul „cu colinda”, anunțând din casă în casă vestea îmbucurătoare a Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Ceata de colindători se adună la sfânta biserică, unde se săvârșește slujba Vecerniei, cu tradiționalul brad împodobit și cu darurile împărțite de Moș Crăciun copiilor cuminiți.

În fruntea cetei de colindători merge preotul cu icoana Nașterii Mântuitorului și cu câteva relicve care se păstrează cu sfințenie în biserica nădlăcană. Este vorba de câteva firicele de nisip din peștera din Rusia unde s-a nevoit Cuviosul Iov, precum și sfinte moașe ale Cuvioșilor Părinți din mănăstirile Sinai și Rait. Ceata pornește de la casa

preotului și nu este ocolită nici casa săracului, nici casa bogatului, deoarece fiecare credincios trebuie să fie părtaș la bucuria Nașterii Micului Iisus. Gazdele primesc cu bucurie urările și cinstesc colindătorii cu bucate tradiționale (colac, vin fiert, tot felul de bucate alese sau prăjituri și fructe) și bani, potrivit urării:

Cruce-n casă, cruce-n masă

Rămâi gazdă sănătoasă

Să plătești colinda noastă:

C-un colac mare, frumos

Din pielița lui Hristos

Rămâi gazdă sănătos!

Repertoriul cetei de colindători este format din colinde tradiționale, păstrate și învățate de la bătrânii Nădlacului: O, ce veste minunată, Trei păstori, Doamne, a Tale cuvinte. O altă urare pe care o spune ceata colindătorilor nădlăcani este una moștenită, de asemenea, din timpuri străvechi:

Nașterea lui Hristos

Să vă fie de folos

Praznicul ce vineri Să-l petreceți cu bine!

La anu' și la mulți ani!

În casele mai sărace, colindătorii vin cu vestea Nașterii Mântuitorului, dar și ca ajutor de Moș Crăciun, oferind modeste daruri. La final, darurile sunt împărțite între membrii cetei de colindători, în timp ce o parte din sumele primite sunt împărțite celor aflați în nevoie, iar cealaltă sunt alocați tipăririi ziarului parohiei – ECCLESIA – care se publică periodic, începând cu luna octombrie 1999.

Activitatea preotului Ștefan Păcurar se încadrează în spusele Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul, Mitropolitul Țării Românești, care enunță caracteristicile unui preot și duhovnic, îndemnând credincioșii „să alergați

la duhovnici de ispravă, la carii ați cunoaște că sunt mai învățați ca să vă îndrepteze spre cele de folos”. Un preot și duhovnic ideal trebuie „să fie de cinste, cucernic, de viață bună, iscusit în cuvinte și în fapte”.

Model de slujire a lui Dumnezeu, preotul Ștefan Păcurar și-a dedicat viața, sufletul și activitatea timp de peste 40 de ani comunității credincioșilor nădlăcani, reprezentând cu vrednicie un model de viață spirituală demn de urmat, cucernic și înțeleghător, răbdător și deschis către credincioși, deoarece preotul în sine reprezintă darul lui Dumnezeu pentru oameni și cel care îl aduce pe Dumnezeu oamenilor.

4. 11. Alexandru Cotoraci

Preot Alexandru Cotoraci

În ziua de 8 octombrie 2017 are loc un eveniment mult așteptat de ortodocșii români: instalarea noului preot paroh, în urma ieșirii la pensie a preotului iconom stavrofor Ștefan Păcurar și a concursului pentru ocuparea postului eliberat.

Noul preot paroh este fiu al localității Nădlac, preotul Alexandru Cotoraci revenind pe meleagurile natale după un periplu

european de aproape 20 de ani (Șeitin, Spania, Serbia și Pecica).

La eveniment a participat un sobor de opt preoți, în frunte cu trimisul Arhiepiscopiei Aradului, preotul Axente Flavius Petcuț, Protopop al Aradului: Felician Crăciun din Semlac, Marius Stratulat din Turnu, Nicolae Mirel Lazăr din Șeitin și părintele profesor Zaharia Iova, preotul Milovan Milin de la Parohia Ortodoxă Sârbă din Nădlac, precum și preotul pensionat Ștefan Păcurar și noul paroh, Alexandru Cotoraci.

Au fost prezenți și reprezentanții cultului evanghelic, Ludovic Bobcsok și Pavel Nagy Gyuris Krokoc, a celui romano-catolic, dr. Ecaterina Orban, și a celui greco-catolic, preot Constantin Săcui. De asemenea, la acest eveniment festiv au participat și membrii consiliului local în frunte cu primarul Ioan Radu Mărginean. Consiliul Județean Arad a fost reprezentat de președintele Iustin Cionca, cel care a fost deseori alături de nădlăcani. Participă și reprezentanții principalelor formațiuni politice din Nădlac. Semnalăm și prezența membrilor corului condus de înv. Delia Eleonora Borlea, a epitropilor și a membrilor consiliului bisericesc.

După slujba Vecerniei, a urmat momentul mult așteptat, când în fața Altarului, în fața lui Dumnezeu și a credincioșilor, a tuturor preoților slujitori, preotul protopop, alături de preotul iconom stavrofor Ștefan Păcurar și de preotul Alexandru Cotoraci, a citit actul de numire a lui Alexandru Cotoraci ca preot paroh la Biserica Ortodoxă Română din Nădlac, decizie semnată de Î.P.S. Timotei Seviciu, Arhiepiscop al Aradului. Părintele protopop a prezentat succint biografia celor doi preoți, remarcând că în acel moment în fața credincioșilor se aflau două generații de preoți: părintele Ștefan Păcurar, care a slujit timp de 41 de ani la Nădlac, timp în care a fost foarte apropiat de

credincioșii nădlăcani, și preotul Alexandru Cotoraci, cel care a slujit în diferite parohii ortodoxe din Europa. Urmează apoi o scurtă prezentare a viitorului paroh, cu origini nădlăcane, dintr-o veche familie atestată din secolul al XVIII-lea în această localitate.

Momentul culminant al evenimentului a constat în înmânarea de către părintele protopop a celor trei obiecte-simbol ale Bisericii noului paroh. Este vorba de Cruce, Sfânta Scriptură și cheia bisericii, explicând, totodată, însemnătatea fiecărui obiect.

Prin primirea Crucii, preotul devine cel care are dreptul să ne împărtășească. Deși pentru unii dintre credincioși este „nepotul” nostru, prin această Cruce devine părintele spiritual al întregii comunități, cel căruia îi vom mărturisi păcatele și cel care se va ruga împreună cu noi pentru iertarea lor și ne va putea împărtăși.

Prin primirea Sfintei Scripturi i se conferă dreptul să slujească în biserica ortodoxă română din Nădlac și să propovăduiască Cuvântul Domnului, iar prin primirea cheii devine administratorul avutului obștesc bisericesc.

La sfârșitul ceremoniei, iau cuvântul cei doi preoți. Părintele Ștefan Păcurar, cu multă emoție, abia ținându-și lacrimile, a mulțumit credincioșilor pentru că au fost alături de el atâți ani și a urat sănătate și putere de muncă noului paroh.

Vădit emoționat, a luat cuvântul și noul paroh, care a mulțumit, în primul rând, lui Dumnezeu, pentru că după peste 20 de ani de slujire pe meleaguri străine, i-a ajutat să revină acasă.

Corul Bisericii ortodoxe române din Nădlac: dirijor înv. Delia Eleonora Borlea, preot Alexandru Cotoraci (2017).

Alexandru Cotoraci s-a născut la data de 24 martie 1968 în orașul Arad, provenind dintr-o veche familie nădlăcană, atestată înainte de secolul al XVIII-lea. A absolvit Liceul „George Coșbuc” din Nădlac în anul 1986. După satisfacerea stagiului militar, a urmat cursurile Facultății de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu, între anii 1989-1993. Din anul 1995, a fost preot în parohia Sfântul Grigore Teologul din Șeitin. În anul 2004, a fost transferat în Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale, în care a fost numit preot paroh în regiunea Castillo la Macha în cadrul Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei, unde a înființat parohia Sfântul Mare Mucenic Mina. În anul 2012, a fost numit preot paroh în parohia Kovin din Episcopia Ortodoxă Română Dacia Felix pentru românii din Serbia, unde devine protopop pentru

românii din provincia Voivodina. Revine în țară și, prin concurs, ajunge timp de trei ani să fie preot paroh în orașul Pecica. Între anii 2013-2014, obține masteratul în Teologie practică. Din anul 2015, este înscris la doctorat la Facultatea de Teologie din Craiova.

Preotul Alexandru Cotoraci are o frumoasă familie, fiind căsătorit din anul 1992 cu Liana Roman din Șeitin, având o fiică, Alexandra, de 21 de ani, studentă.

5. Preoți originari din Nădlac slujitori la alte parohii

Pe lângă preoții care au slujit la altarul bisericii din Nădlac, din această localitate s-au mai afirmat și alți preoți, slujitori în diverse părți. Exemple în acest sens pot fi dați următorii preoți:

Ștefan Baterschi, care în anul 1767, sluja în Micălaca²⁵⁸;

Mihai Milovanu, care sluja la biserica din Comloș²⁵⁹ în anul 1767.

La Igrîș era preot **Petru Popovici**²⁶⁰, tot în anul 1767.

Petru Gheorghevi absolvă Preparandia din Arad în anul 1821²⁶¹. Îl găsim preot la Micălaca în anul 1833²⁶²

Dimitrie Luțai²⁶³ s-a născut la 8/20 octombrie 1877. Acesta cunoștea limbile română și maghiară. A absolvit Institutul Pedagogic în 1898, apoi Institutul Teologic în 1906/1907, cu calificativ „suficient”. Este hirotonit diacon la 5/18 februarie 1908 și preot în 14/27 februarie 1908, pentru parohia Checheș (protopopiatul Belinț). În 1923, este atestat ca preot în Fiscut (protopopiatul Lipova).

---

²⁵⁸ I. D. Suci, Radu Constantinescu, *op. cit.*, p. 292, documentul nr. 131.

²⁵⁹ *Ibidem*, p. 307, documentul nr. 132.

²⁶⁰ *Ibidem*.

²⁶¹ Teodor Botiș, *op. cit.*, p. 422.

²⁶² Gh. Căvășdan, *Monografia istorică a parohiei Arad-Micălaca-Veche*, Sibiu, 1956 (manuscris), p. 122.

²⁶³ A. P. O. R. Nădlac, dosar 1/1920-1923, f. 12, 24; A. A. O. R. Arad, Registrul de hirotoniri.

Traian Pețian²⁶⁴, în 1934 este preot în Alioș (Protopopiatul Lipova). S-a născut la 20 iunie 1869. Cunoștea româna și maghiara. După școala confesională din Nădlac, a urmat 6 ani la gimnaziul din Beiuș, apoi este absolvent al Institutului Teologic din Arad în 1888/1891 cu calificativ „suficient”. O perioadă a activat în Nădlac ca „scriitor la avocat” (secretar). La data de 8/21 septembrie 1901, este hirotonit diacon, iar la 9/22 septembrie 1901, preot pentru parohia Checheș, Protopopiatul Belinț.

Cătălin Siladi s-a născut la data de 8 mai 1972, la Arad. A urmat școala în localitatea Nădlac, apoi Seminarul Teologic Caransebeș și Facultatea de Teologie Arad. Este preot paroh la Parohia II Pecica începând cu anul 2015, înainte activând la parohia Sederhat, ambele în Protopopiatul Arad.

---

²⁶⁴ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 157; A. A. O. R. Arad, Registrul de hirotoniri, T. Botiș, *op. cit.*, p. 713.

6. Vizite canonice la Nădlac

6. 1. Vizita canonică a episcopului arădean Ioan Mețianu la Nădlac cu ocazia sfințirii bisericii (15 august 1898)

Imediat după ridicarea bisericii, în perioada 1822-1829, noul lăcaș de cult ortodox din Nădlac a fost sfințit de către un sobor de preoți, condus de protopopul din Sânnicolau Mare și format din preoții locali și cei din localitățile din jurul Nădlacului²⁶⁵. În acea perioadă de început de secol XIX, s-au dus adevărate „lupte” pentru instalarea unui arhieru de origine română pe tronul episcopal de la Arad. Triumful ortodoxiei românești din părțile Aradului a coincis cu faptul că la Nădlac tocmai se încheia construcția bisericii. În fruntea Episcopiei Aradului, primul episcop de origine română a fost ales în persoana bătrânului arhimandrit Nestor Ioanovici (1829-1830)²⁶⁶. Bătrân și bolnav, acesta nu a păstorit la Arad decât câteva luni, după care scaunul episcopesc a devenit din nou vacant pentru o perioadă îndelungată, până în anul 1835, când a fost ales episcopul Gherasim Raț²⁶⁷. În aceste condiții destul de tulburi, din încredințarea conducerii Episcopiei Aradului, la binecuvântarea bisericii din Nădlac a participat doar protopopul de la Sânnicolau Mare, înconjurat de un sobor de preoți din Nădlac și localitățile din jur. Dar

---

²⁶⁵ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 28/1871-1919, f. 97, dosarul nr. 6/1941-1944, f. 73.

²⁶⁶ Amănunte vezi la Pavel Vesa, *Episcopia Aradului între 1786-1830. De la ultimul Episcop sârb la primul Episcop român*, Arad, edit. Arhiepiscopiei Aradului, 2010.

²⁶⁷ Idem, *Eparhia Aradului în perioada Episcopului Aradului Gherasim Raț (1835-1850)*, Arad, edit. Mirador, 2008.

doleanța nădlăcanilor ca biserica lor să fie sfințită de arhiereu nu a fost abandonată.

Având în vedere că banii bisericii s-au epuizat odată cu construirea noului lăcaș de închinăciune, s-a decis ca în biserica nouă să se utilizeze măcar pentru o anumită perioadă obiecte provenite din vechiul lăcaș de cult din Nădlac. Din cauza vechimii iconostasului „strepus” din biserica din Velj, utilizat până în anul 1896, de-abia se mai vedeau chipurile sfinților²⁶⁸. Fiind inscripționat cu litere chirilice și în limba slavonă, iconostasul nu mai corespundea cu realitatea istorică de la sfârșitul veacului. Sinodul parohial din Nădlac a decis realizarea unui alt iconostas, iar cel mutat din biserica veche din Velj să nu fie distrus, ci să se ofere unei biserici mai puțin bogate²⁶⁹. După discuții și în urma cererii exprimate de preotul și credincioșii din Cladova, s-a decis, în ședința din 3/15 august 1897, ca iconostasul vechi de la Nădlac să fie trimis acolo, unde preot era Ioan Căpitan, ginerele preotului nădlăcan George Șerban. După ce a primit iconostasul, preotul Ioan Căpitan a trimis la Nădlac, la data de 5/17 decembrie 1897, o scrisoare de mulțumire²⁷⁰ în numele credincioșilor din parohia sa: „atât în numele său, cât și în numele poporenilor săi își exprimă mulțumită pentru templu veche donată bisericii din Cladova”. Se pare că la biserica din Cladova se păstrează până astăzi iconostasul vechi mutat aici de la Nădlac.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, biserica nădlăcană a fost supusă unor ample renovări și modificări. În primul rând, s-a înălțat bolta, inițial nava bisericii fiind doar până la nivelul ferestrelor actuale. În anul 1883, a fost

---

²⁶⁸ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 55/1879-1894, f. 37.

²⁶⁹ *Ibidem*, registrul nr. 56/1894-1898, f. 150, 156.

²⁷⁰ *Ibidem*, f. 167.

ridicat turnul actual²⁷¹, iar în deceniile ulterioare s-au efectuat lucrări de pavimentare, pictură interioară²⁷², realizarea și montarea obiectelor de sculptură²⁷³. În luna decembrie a anului 1897, pictura, sculptura și pardosirea bisericii erau terminate²⁷⁴.

Următoarea etapă consta în târnosirea locașului de cult proaspăt renovat. În favoarea acestei doleanțe a nădlăcanilor a contribuit și faptul că biserica nu fusese sfințită de către arhiereu, ci numai de protopop, din însărcinarea conducerii Episcopiei arădene. În timpul iernii 1897/1898, pe ordinea de zi a ședințelor comitetului parohial din Nădlac, era inclusă și sfințirea bisericii. Pentru ca acest eveniment să se desfășoare în cele mai bune condiții, în ședința din data de 11/23 decembrie 1897²⁷⁵ s-au făcut mai multe propuneri. Un grup de credincioși susținea că sfințirea bisericii să se facă cât mai urgent, iar slujba să fie oficiată doar de preoții din localitate, iar mai târziu să se facă „sfințirea solemnă să se facă când va fi timp mai plăcut și când ar pute participa și Prea Sântia Sa Dl. Episcop”. Un alt grup de credincioși, membri ai comitetului parohial, propunea ca la sfințirea ce se va face cât mai curând de preoții nădlăcani să fie invitat

---

²⁷¹ Gabriela Adina Marco, *Turnul Bisericii Ortodoxe din Nădlac*, în „Ecclesia” (Nădlac), anul III nr. 4, 5 (16, 17) mai, iunie 2001, p. 3.

²⁷² Idem, „Pictura bisericii ortodoxe din Nădlac, prima lucrare a pictorului Ioan Zaicu”, în *Studii și cercetări istorice bănățene* (Timișoara), edit. Eurostampa, vol. 1/2015, pp. 407-422.

²⁷³ Idem, „Sculptorul Nistor Busuioc și contribuția sa la dezvoltarea sculpturii eclesiastice din Banat (Biserica ortodoxă română din Nădlac)”, în *Studii și cercetări / Studije i istraživanja. Actele simpozionului internațional Banatul – Istorie și multiculturalitate / Radovi Međunarodnog simpozijuma Banat – Istorija i multikulturalnost. Zrenjanin 2015, Reșița 2015*, Reșița, edit. Fundației FREFFV Novi Sad, 2015, pp. 723-734.

²⁷⁴ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 56/1894-1898, f. 170.

²⁷⁵ *Ibidem*, f. 160-161.

arhimandritul Augustin Hamsea sau protosinghelul Ioan I. Papp.

Renumerele corului bisericesc de la Lugoj a ajuns și la Nădlac. Unii membri ai comitetului parohial au cerut ca celebrul cor lugojean să fie invitat la slujba de sfințire a lăcașului de cult nădlăcan. Dar, datorită sumelor destul de ridicate investite în pictură și dotarea bisericii cu diverse obiecte necesare cultului, bugetul „s-a subțiat” destul de tare. Din această cauză s-a abandonat ideea invitării faimosului cor bănățean.

La data de 3 ianuarie 1898²⁷⁶, se trimite o invitație episcopului arădean Ioan Mețianu (1875-1898) prin care este rugat să participe la târnosirea bisericii din Nădlac. Cu această ocazie, se propune și se votează să se ofere episcopului un „onorariu” de 5 „suferini” (galbeni) pentru a participa la „sfințirea festivă a sfei noastre biserici”.

În ședința comitetul parohial nădlăcan din data de 2/14 august 1898²⁷⁷ s-a constituit o comisie care să „aranjeze” festivitățile de sfințire a bisericii, formată din preoții Nicolae Chicin și Vichentie Marcovici, alături de credincioșii Aurel Petrovici, Ioan Cacinca, Ioan Rusu, Teodor Drăgan, Petru Șumandan, Sofronie Chicin, Pavel Roșuț, Dimitrie Precupaș, Ștefan Stroia, dr. Iulian Chicin, Aurel Șuluțiu, Vichentie Marcovici junior, Traian Pețian, Ioan Lugojan, Trifon Lugojan, Ștefan Lazăr, Gligor Stroia, Teodor Țiabic, Ștefan Faur, Ștefan Hornoii. Alături de aceștia au fost cooptați și învățătorii de la școlile confesionale, respectiv Samson Lugojan, Ioan Caracioni, Romul Tăucean și Mihai Chicin.

O nouă solicitare adresată episcopului Ioan Mețianu în care se exprimă dorința credincioșilor nădlăcani ca ierarhul arădean să participe la sfințirea lăcașului lor de

---

²⁷⁶ *Ibidem*, f. 174.

²⁷⁷ *Ibidem*, f. 201.

Închinăciune este adresată de către preotul Nicolae Chicin în data de 7/19 august 1898, precizându-se: „Comuna bis. gr. or. română din Nădlac de un timp îndelungat a fost pătrunsă de dorința fierbinte că să-și poată odată înfrumuseța și renova Sta sa biserică, ca pentru nenumăratele daruri și bunătăți pe cari le primește dela cel Preaînalt în semn de mulțumită să aducă o jertfă bineplăcută lui Dumnezeu. Acum după ce din îndurarea și cu ajutorul Tatălui ceresc acea înfrumusețare și renovare este terminată, credincioșii bisericii noastre prin comitetul parohial vin a da expresiune acelei dorințe fierbinte, ca sta biserică să fie sântită de către Înaltul Prea Sântia Voastră ca astfel bucuria lor avându-vă în mijlocul lor să fie deplină, deci subscrisul în numele comitetului parohial din Nădlac cu toată umilința vin a vă roga să binevoți a primi și efeptui sântirea bis. n.”²⁷⁸

Prima fotografie a bisericii ortodoxe române din Nădlac, datând de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Pe margine sunt trecute date referitoare la parastasele pentru personalități.

²⁷⁸ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 271-III-898, document 4271 din 7/19 august 1898.

În prezența unui mare număr de credincioși, atât ortodocși nădlăcani, cât și din satele învecinate, precum și reprezentanți ai altor confesiuni religioase din Nădlac, la data de 15/27 august 1898, sâmbătă, la prăznuirea Adormirii Maicii Domnului, într-o atmosferă de mare sărbătoare s-a sfințit lăcașul de cult renovat în anii anteriori. Slujba de sfințire, urmată de Sfânta Liturghie, a fost săvârșită de un sobor de preoți care l-a avut în frunte pe Ioan Mețianu, episcopul Aradului (care peste doar câteva luni va ajunge mitropolit al Ardealului) și preoții nădlăcani Vichentie Marcovici și Nicolae Chicin²⁷⁹. Atunci au fost așezate în masa Sfântului Altar moaște de sfinți.

Episcopul l-a invitat și pe preotul Moise Bocșan din Curtici, pe atunci protopop al Aradului, să îl însoțească la sfințirea bisericii din Nădlac: „te poftesc a mă însoți la acel act sărbătoresc”. Alături de cei doi, la Sfântul Altar au mai slujit Ignatie I. Pap, dr. Ioan Trailescu, Iosif Beșan din Gyula, Pavel Mercea din Șeitin, Demetriu Ganea din Semlac, Ioan Evuțan și dr. Demetriu Barbu din Pecica, și Romul Nestor din Cenad, precum și preoții din Nădlac, Vichentie Marcovici și Nicolae Chicin. De asemenea, au slujit și diaconii Ioan Giorgia și Mircea Beșan, ultimul fiind hirotonit în treapta preoțească, numit preot în Sânnicolaul mic²⁸⁰. Răspunsurile liturgice au fost date de un cor format din elevi seminariști, conduși de un fiu al satului, Trifon Lugojan.

Ulterior, Ioan Mețianu își amintea de vizita efectuată și despre evenimentul petrecut la Nădlac²⁸¹: „acea

---

²⁷⁹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 6/1901-1903, f. 126.

²⁸⁰ *Biserica și Școala* (Arad), an XXII, 1898, 23 august/4 septembrie, nr. 34, p. 1.

²⁸¹ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 271-III-1898, document 4271 din 16/28 august 1898.

biserică în adevăr frumoasă și pompoasă” a fost sfințită „cu solemnitatea recerută spre bucuria și mulțumirea poporului nostru de acolo”.

Ioan Mețianu, episcop al Aradului (1875-1898),
mitropolit al Ardealului (1898-1916)

Cu ocazia fiecărei vizite arhieresti în comunele aflate sub jurisdicția scaunului episcopesc de la Arad, săptămânalul *Biserica și Școala* relatează desfășurarea întâlnirilor dintre credincioși și arhieru-păstor. Și cu ocazia sfințirii bisericii de la Nădlac, săptămânalul oficios al Episcopiei arădene a prezentat pe prima pagină relatarea evenimentului festiv desfășurat cu ocazia „sfințirii pompoasei biserici din comuna Nădlac. Această comună situată în comitatul Cianad la marginea eparchiei Aradului și locuită de un popor activ și însuflețit pentru legea și biserica strămoșească, în timpul din urmă și-a reparat și înfrumusețat biserica sa într-un mod demn de a servi de

locaș lui Dumnezeu, de adăpost și mângâiere creștinească pentru vrednicul nostru popor din comuna Nădlac”²⁸².

Anul XXII.		ARAD, 23 August (4 Septembrie) 1898.	34.
BISERICA și ȘCOLA.			
Fôia bisericească, școlastică, literară și economică.			
Iese odată în săptămână: DUMINECA.			
PREȚUL ABONAMENTULUI:	PREȚUL INSERTIUNILOR:	Correspondențele să se adreseze Redacției	
Pentru Anastro-Targuș: Pe un an 8 B. — Pe 6 m. 5 B. 50 cr.	Pentru publicarea de trei ori pe săptămână 100 corvinele și până în 100 corvinele și mai sus 5 d. v. a.	„BISERICA și ȘCOLA”	
Pentru Bistrița și străinătate: Pe un an 14 B. — Pe 6 m. 10 B. 75 cr.		Se ține în presă săptămânal în TIPOGRAFIA PROCEANĂ în ARAD.	
Sfințirea bisericii din Nădlac.			
Tradiționala însoțire a poporului român pentru acte de pietate creștinească, și legătura iubirii dintre popor și ierarhia noastră națională sînt și rămân pururia dovezi vădute și garanță sigură pentru un viitor mai bun și pentru înviatarea noastră în spirit creștinesc pe toate terenele vieții. Înregistrăm astăzi o nouă și frumoasă dovadă de spirit creștinesc din incidentul sfințirii pompoasei biserici din comuna Nădlac.		cari luase loc poporul, carele venise la gară pentru întâmpinarea și binecuvîntarea Președintelui Săla. Ajungînd în comuna Președintelui Săla în întâmpinări și primii într-un moment cîmpetelor dela toate bisericile din localitate de îndrept poporul, carele îmbrăcat în haine de sărbătoare și poartă de ambele părți ale străzii, pe unde trecea trăsura, carea ducea pe Președintele Săla, — prin frenetice urări de „să trăiască” dădea expresiunea bucuriei, că vede în mijlocul său pe iubitul Arhiepiscop.	
Nădlac. Această comună situată în comitatul Ciomad în marginea eparchiei Aradului și locuită de un popor care este însoțit pentru toate și binele său.		Întregă comuna era îmbrăcată în haine de sărbătoare și trei gori de trifoi cu inserțiunile:	

Foaia de titlu al săptămânalului *Biserica și Școala*, numărul 34 din 23 august/4 septembrie 1898, în care se relatează sfințirea bisericii ortodoxe române din Nădlac

La data de 23 august/4 septembrie 1898, s-a desfășurat o ședință²⁸³ a comitetului parohial nădlăcan în care s-a făcut bilanțul evenimentului desfășurat în urmă cu câteva zile. Pentru sfințire s-au cheltuit 520 florini. În urma unui concert s-au strâns 165 florini, restul sumei fiind suportată din bugetul bisericii. Se propune a se da „mulțumită protocolară” mai multor persoane care au participat ori care s-au implicat în organizare. În primul rând, s-a mulțumit episcopului Ioan Mețianu, apoi protopretorului Coloman Szojka pentru cuvântarea rostită și pentru menținerea ordinii publice în timpul slujbei și a festivităților ce au urmat. S-au adus mulțumiri doamnelor din Nădlac: Rusu, Luțai, Căcinea pentru „ostenelele avute

²⁸² *Biserica și Școala*, loc. cit.

²⁸³ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 56/1894-1898, f. 202-203.

cu ocasiunea aranjărei” evenimentului, precum și lui Ștefan Stoica, Uroș Morariu, Ilie Mărginean, Ioan Precupaș pentru „aducerea episcopului cu caii”. Nu în ultimul rând, s-a mulțumit coriștilor care au dat răspunsurile liturgice și care apoi au susținut un mic program artistic, preotului Nicolae Chicin, comitetului parohial și comisiei care s-a ocupat cu buna desfășurare a evenimentului festiv.

Prin eforturile sale, comunitatea ortodoxă din Nădlac și-a înălțat un locaș de cult impozant, fastuos, în pas cu doleanțele și exigențele enoriașilor, în pas cu evoluția ascendentă a vieții materiale și spirituale a societății nădlăcane și a situației materiale a credincioșilor. „Biserica a fost pentru neamul nostru mângâiere, sprijin și ajutor și mai ales păstrarea limbii, datinelor și sufletului nostru, adică a fost temelia pe care s-a ridicat unitatea noastră națională.” Sunt cuvintele generalului Codrescu și generalului Alimănescu, inserate într-o circulară trimisă la toate oficiile parohiale din cuprinsul Eparhiei Aradului în anul 1935²⁸⁴.

6. 2. Ierarhii Eparhiei Aradului în vizită la Parohia Ortodoxă Română Nădlac

În primăvara anului 1899 vine în vizită la Nădlac **episcopul Iosif Goldiș**²⁸⁵. Se organizează 20 de feciori în „banderiu de primire” – călare care să îl aștepte pe episcop la intrarea în comună și să îl conducă până la biserică. Se cere participarea a cât mai multor credincioși. Cei 20 de călăreți vor primi fiecare 3 florini pentru cheltuieli.

---

²⁸⁴ *Ibidem*, dosarul nr. 5/1935-1940, f. 25.

²⁸⁵ *Ibidem*, registrul nr. 58/1899-1901, p. 11.

***

În mai 1908, s-a făcut invitație episcopului din Arad, **Ioan I. Papp**, pentru o vizită canonică la Nădlac. Pentru ca totul să decurgă firesc, se fac reparații la biserică, la gardul bisericii și la școala centrală²⁸⁶, de către Iosif Krim, contra sumei de 1000 coroane²⁸⁷. Se alege o comisie pentru primirea episcopului, formată din membrii comitetului parohial. Remus Chicin și alți credincioși se îngrijesc de „banderiu” de călăreți, Aureliu Șterca Șuluțiu se ocupă de trăsurile care îl vor întâmpina pe episcop la gară; banchetul se va face la Mézes, „în localitățile sale”. Chiria meselor a fost „la masa Prea Sfinției Sale cu 5 coroane la celelalte măși cu 3 cor.”. Pentru banderiu s-au stabilit 40 de călăreți, iar pentru întâmpinarea la gară, 100 trăsuri. Cu această ocazie a fost invitat și corul Institutului Teologic din Arad, condus de Trifon Lugojan. Cheltuielile avute de cor au fost suportate de biserica nădlăcană, iar dacă va „debuta și seara la concert”, conducătorul va primi jumătate din venitul concertului. Concertul va fi organizat de Reuniunea meseriașilor. Vizita a avut loc între datele de 7 și 21 iunie 1908, cu ocazia sărbătorilor de Rusalii²⁸⁸.

Cu ocazia vizitei episcopului, nădlăcanii au suportat următoarele cheltuieli²⁸⁹: transportul corului din Arad – 61,28 coroane, porți triumfale – 158 coroane, „iarba presărată înaintea casei lui Aurel Petrovici adusă de către Ioan Precupaș” – 14 coroane, pompieri pentru asigurarea („susținerea”) ordinii în biserică și acasă la Aurel Petrovici – 68 coroane, „un vas de bere” – 16 coroane. De asemenea, cu ocazia vizitei episcopului, s-au construit „porți triumfale

---

²⁸⁶ *Ibidem*, registrul nr. 57/1903-1909, f. 227.

²⁸⁷ *Ibidem*, f. 228.

²⁸⁸ *Ibidem*, f. 230.

²⁸⁹ *Ibidem*, f. 233.

din brazi și crengi” de către „grădinarul comunei”, Dimitrie Cacinca, care, ulterior, s-au vândut la licitație și s-au recuperat cheltuielile²⁹⁰.

***

În data de 22 august 1936, la Oficiul Parohial Nădlac se primește o înștiințare²⁹¹ conform căreia în 6 septembrie 1936 se anunță vizita canonică a **episcopului Andrei Magieru**. La ora 15,30 va sosi episcopul la Nădlac, iar preoții trebuie să îl aștepte cu Evanghelia și Crucea, îmbrăcați în odăjdii, „înconjurat de popor vei primi pe PS Sa în ușa bisericii”. Se solicită invitarea prefectului și a primpretorului. Se recomandă insistent să nu se pregătească ospăț pentru episcop. „De va fi timp”, episcopul arădean va vizita și cimitirul, iar la casa parohială, pe lângă familia preotului „va cunoaște” și membrii comitetului parohial.

***

În altarul bisericii nădlăcane se păstrează o Sfântă Evanghelie, cumpărată în anul 1868. La sfârșitul cărții de cult, unii dintre preoții care au slujit în lăcașul nădlăcan au lăsat posterității unele însemnări legate de viața religioasă a Nădlacului, dar nu numai. Astfel, preotul Vasile Bărbuț a notat evenimentele care au avut loc în timpul păstoririi sale. De aici aflăm următoarele informații referitoare la vizita **episcopului Andrei Magieru**:

„În anul 1954 octombrie 10 parohia aceasta a avut o mare și neuitată sărbătoare – Sfințirea bisericii renovate în exterior.

---

²⁹⁰ *Ibidem*, f. 235

²⁹¹ *Ibidem*, dosarul nr. 5/1935-1940, f. 286.

Repararea a suportat-o parohia din contribuția benevolă a credincioșilor și a costat cca. 19000 lei.

Sfințirea s-a făcut de Preasfințitul Episcop al Aradului dr. Andrei Magier, însoțit de Înalt Prea Cucernicia Sa dr. Gheorghe Lițiu – vicar episcopesc, Prea Cuvioșia Sa Alexandru Budai – protopop al Aradului, împreună cu preoții din jur: Roman Codreanu, Gheorghe Gruin din Semlac; Dimitrie Roșcău din Șeitin; Teodor Șiclovan din Pecica și Dimitrie Popian de la biserica reunită de aci, precum și Aurel Goia de la biserica mare.

Liturghia arhierescă a fost ceva dumnezeiesc. Răspunsurile au fost date de corul mixt din localitate, condus de cantorul Traian Totorean, iar câteva cântări și priceasna precum și Tatăl Nostru după frumoasa melodie adusă de la Oradea de părintele Aurel Goia – au fost cântate de toată biserica, respective de școala duminicală.

Serviciul de diacon l-a îndeplinit Prea Cucernicia Sa arhidiaconul Catedralei din Arad Dimitrie Dărău.

Deși vizita a fost aproape inopinată – nu s-a știut decât în 5 octombrie – a fost prezent aproape întreg satul, chiar și străini.

Recepția cu șefii celorlalte culte din localitate și masa s-a servit la Părintele Aurel Goia.

Preasfinția Sa Părintele Episcop Andrei întreținându-se cu membrii comitetului parohial, cu cei doi conducători de cor Traian Totorean și Gheorghe Precupaș, cu epitropia parohială, cu toți membrii din cor precum și cu alți mulți enoriași – s-a declarat foarte mulțumit cu cele observate la biserica din Nădlac și mai ales cu noul suflu de viață duhovnicească – cu totul altul decât acum 18 ani, după însăși expresia Preasfinției Sale.

Îmbrățișarea și sărutul părintesc dat preotului Aurel Goia în fața mulțimii prezente în biserică, după obiceiul raport – Preasfinția Sa l-a sigilat, ca să zic așa, cu

următoarele cuvinte la plecare: „Plec părinte Aurel din parohia Sfinției Tale cu sufletul plin de bucurie.”

La finalul însemnării, preotul Vasile Bărbuț a notat: „N-a fost nimic mai înălțător pentru mine ca ziua aceea, pentru aceasta am și scris.”

***

Nicolae Corneanu, fostul Mitropolit al Banatului, pe perioada cât a funcționat ca episcop al Aradului, a vizitat Nădlacul de trei ori între anii 1960-1961.

Episcopul Teoctist Arăpaș (viitorul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române) a vizitat Nădlacul de mai multe ori în anii 1962-1973.

Episcopul Visarion Așteleanu în anii 1974-1981 a fost de mai multe ori în vizită canonică la parohia Nădlac.

Vizita canonică a Episcopului Visarion Așteleanu al Aradului (1981).

6. 3. Vizita canonică a P.S. Timotei Sevicu – Episcop al Aradului, Ienopolei, Hălmagiului și Hunedoarei și a P.S. Luchian Pantelici – Episcop ortodox sârb al Ungariei și administrator al Timișorii (26 august 2005)

În frumoasa și însoțita zi de vineri, 26 august a anului 2005²⁹², Nădlacul a trăit o zi însemnată. S-a sfințit biserica. Binecuvântările arhieresti au inaugurat prima ediție a Zilelor Orașului.

A fost o zi de înălțare spirituală în lăcașul de cult sfințit de **P.S. Timotei Sevicu** – Episcop al Aradului, Ienopolei, Hălmagiului și Hunedoarei și de **P.S. Luchian Pantelici** – Episcop ortodox sârb al Ungariei și administrator al Timișorii.

Alături de credincioșii ortodocși nădlăcani s-au aflat preoții: diacon Orădan Iov – protopopul Aradului; Păcurar Ștefan – paroh Nădlac; Micoroi Traian – consilier administrativ la Episcopia Aradului; Munteanu Dănuț – Peregul Mare; Sorin Ciurlea – Conop; Bara Gheorghe – Igrăș; Mustea Cosmin; ieromonahul Nestor Iovan – starețul Mănăstirii Hodoș-Bodrog – toți ortodocși români și Plavșici Ocnean – protopopul ortodox sârb al Aradului; Marcov Marinco – Timișoara-Centru. Celelalte culte din Nădlac au fost reprezentate de către: protopop Săcui Constantin – Biserica Română Unită Greco-Catolică; protopop Balint Gheorghe – Biserica Evanghelică; preot paroh Salman Dumitru – Biserica Romano-Catolică. Din partea autorităților locale au participat: Ciceac Vasile – primarul Nădlacului; Vaș Ladislau – viceprimarul Nădlacului; comisar-șef Maftei – șef sector Poliția de frontieră; comisar

---

²⁹² Gabriela Adina Marco, „Sărbătoarea Nădlacului”, în *Ecclesia* (Nădlac), anul VI, nr. 2 (21), decembrie 2005, pp. 1-3.

Troiac – șeful Poliției Nădlac; subcomisar Boldiș Cosmin – șef punct Poliția de Frontieră Nădlac; prof. Tușca Mihai – directorul Grup Școlar Industrial „Josef Gregor Tajovsky” Nădlac.

Marea sărbătoare a nădlăcanilor a început prin întâmpinarea ierarhilor la porțile bisericii de către numeroșii credincioși în frunte cu soborul celor zece preoți români și sârbi, în acordurile imnului „Pre stăpânii ...”, cântat de corul bisericii. Preotul-paroh Păcurar Ștefan a rostit următorul cuvânt de bun venit:

„Prea Sfințiile voastre! Vă întâmpinăm cu urarea de „Bun venit!” în parohia noastră, în orașul Nădlac – veche așezare, de peste 800 de ani documentată de istorie aflată la întretăierea drumurilor între apus și răsărit, binecuvântată de Dumnezeu prin locuitori de multe confesiuni și multe naționalități care locuiesc aci de la începuturile ei. Deci vorbim de aproape un mileniu de conviețuire și bună înțelegere între locuitorii cetății noastre. Dumnezeu a rânduit ca astăzi prin purtarea de grijă a PS dr. Timotei Sevciciu – Episcopul Aradului să fie alături de noi și PS Luchian care reprezintă Biserica Ortodoxă Sârbă, care dovedește că a existat, este și va exista o conviețuire între români și slavi (și aici îi cuprindem pe sârbi și pe slovaci).

V-am invitat Prea Sfințiile Voastre aici, în mijlocul nostru, să ne binecuvântați și sfințiți biserica noastră care s-a restaurat interior și exterior și după ce faceți această binecuvântare și sfințire să slujiți Sfânta Liturghie arhierescă. Bine ați venit și sărutăm dreapta arhierescă a Prea Sfințiilor Voastre!”

Cei doi ierarhi ortodocși au răspuns cu alocuțiuni de bun găsit. PS Timotei Sevciciu a spus: „Onorat părinte, onorați și cuvioși părinți, părinte exarh, onorate oficialități, iubiți credincioși și credincioase, dragi copii! Vă mulțumim tuturor atât pentru invitația de a participa la sărbătoarea

Nădlacului de azi, cât și pentru modul în care ați considerat potrivit să găsiți și bisericii un loc în această sărbătoare locală. Deschidem cu rugăciune zilele de sărbătoare. Am văzut că avem oaspeți în mijlocul nostru, ceea ce subliniază mai mult ceea ce a afirmat părintele Ștefan – adică buna conviețuire într-o localitate veche și chiar pe granița României, în condițiile integrării europene când suntem vecini cu întregul continent. Ne bucurăm că ne prezentăm în această formație de prietenie obștească, aș zice istorică, pentru că am avut o istorie comună. Toate populațiile reprezentate în Nădlac și acum avem o expresie maximă bisericească prin prezența PS Luchian – reprezentantul Bisericii Ortodoxe Sârbe și păstor sufletesc al ortodocșilor sârbi din Ungaria și din România în numele Sanctității Sale Patriarhul Pavle. Noi ne bucurăm întotdeauna când amintim de PF Teoctist care a fost episcop aici, la Arad, așa încât suntem într-o mare ocrotire spirituală – doi patriarhi veghează asupra noastră și iată, noi îi reprezentăm la această sărbătoare. Vedem aici și data ridicării bisericii, care ne duce cu gândul la anul 1829 când a fost întemeiat șirul episcopilor români la Arad și mai apoi la mitropolitul Ioan Mețianu, ajuns la Sibiu de la Arad, care a sfințit biserica pe la o vreme ca aceasta în 15/28 august 1898. Deci, iată, avem o biserică ce poate fi denumită pe drept cuvânt monument istoric, ce arată dăinuirea, unitatea, continuitatea noastră românească și conviețuirea cu credincioșii ortodocși de diferite naționalități și cu celelalte confesiuni.

Vă mulțumim pentru întâmpinarea noastră cu flori. Am simțit dragostea celor mai mici, nevinovați, cu gingășia lor ce exprimă sentimentele dumneavoastră de atașament. Mulțumim că avem aici și mănăstirile prin părintele exarh de la mănăstirea Bodrog care a fost legată de Nădlac prin ctitori, donatori și binefăcători. Părintele paroh ne invită de

mult la sfințirea bisericii. Am amintit că vrem să-l invităm și pe PS Luchian. S-a nimerit acum, într-o zi de sărbătoare civilă, ca binecuvântarea bisericii să fie în prag de sărbători pentru cei ce țin calendarul vechi. Ei se află în postul Adormirii Maicii Domnului. Noi știm cât a ținut Sf. Nicolae la rugăciunile și mijlocirea Maicii Domnului. Noi zicem și din partea Episcopiei Aradului bun venit, îl întâmpinăm cu dragoste frățească și prin Prea Sfințitul îmbrățișăm tot clerul bisericii ortodoxe surori sârbe arătând toată deverența, toată supunerea față de cei ce sunt întâistătorii noștri: Sanctitatea Sa Pavle și Prea Fericitul Teoctist. Vă împărtășim tuturor binecuvântarea și îl rugăm și pe PS să ne dea binecuvântarea și să fie alături de noi cu rugăciunile Prea Sfinției Sale și ale însoțitorilor. Mulțumim părintelui protopop sârb al Aradului care este nădlăcan și rudă cu părintele paroh al Nădlacului și le urăm bun venit în mijlocul nostru!”

La rândul său, PS Luchian a spus: „Prea Sfinția Voastră, preacucernici și cucernici părinți, frați și surori, dragi nădlăcani! Istoria ne-a adus aici să trăim toți împreună și să împărtășim problemele de zi cu zi și să ne rugăm unui singur Dumnezeu. Așa a fost în trecut, așa este și azi și să dea Dumnezeu să fie tot așa și în viitor. este o bucurie și o binecuvântare pentru acest oraș pentru că biserica Sf. Nicolae se prezintă într-o haină nouă. Biserica este o oglindă a credinței acelor care vin și a celor care slujesc în biserică. Această biserică arată că și preotul și credincioșii sunt oameni ce iubesc această biserică. Noi toți avem nevoie de ajutorul Sf. Nicolae, iar Dumnezeu l-a pus pe Sf. Nicolae peste mulți să-i ajute. De aceea mă bucur că am putut astăzi să vin și să mă rog unui Dumnezeu împreună cu dumneavoastră în această biserică nouă. Vă mulțumim frumos pentru întâmpinarea deosebită!”

Slujba Utreniei a început în curtea bisericii, iar în cadrul acesteia s-a binecuvântat și sfințit biserica în exterior prin stropire cu apă sfințită de către cei doi arhieri în toate cele patru laturi ale lăcașului de cult.

După sfințirea exterioară, ierarhii, preoții și credincioșii au intrat în biserică, rostindu-se rugăciuni și stropindu-se interiorul cu apă sfințită, încheindu-se binecuvântarea și sfințirea: întâi în altar, apoi pe amvon, în naos și în pronaos.

Fiind de acum o biserică restaurată în interior și în exterior și sfințită, s-a efectuat Sf. Liturghie arhierescă. În cadrul acesteia, răspunsurile liturgice au fost date de către cântăreții Ilie Onea, Vasile Nica și prof. Marcel Tang și de către corul bisericii condus de învățătoarea Delia Borlea. Surpriza a venit către sfârșitul slujbei, când preotul paroh Ștefan Păcurar a fost ridicat la rangul de **iconom-stavrofor**.

După împărțirea anaforei, credincioșii în frunte cu cei doi episcopi au făcut o scurtă vizită la biserica ortodoxă sârbă din apropiere. Și acest locaș de cult este proaspăt renovat în exterior și în interior, așteptând momentul binecuvântării ierarhice.

„Am participat la un eveniment foarte important din viața orașului și din viața mea. Cu bucurie în suflet mulțumesc bunului Dumnezeu că am ajuns la ziua aceasta, poate cea mai importantă din viață”: acestea sunt cuvintele scrise de primarul orașului Nădlac, Vasile Ciceac, în cartea de onoare a Bisericii, imediat după încheierea slujbei religioase.

***

Începând cu anul 1984, ÎPS Timotei, Arhiepiscop al Aradului a efectuat mai multe vizite canonice în parohia Nădlac, demne de amintit fiind cele din 26 august 2005 și

cea din 17 ianuarie 2010. La aproximativ o lună de la ridicarea Episcopiei Aradului la rang de Arhiepiscopie, ÎPS Timotei a făcut prima vizită canonică în calitate de arhiepiscop în localitatea Nădlac. Cu această ocazie a fost sărbătorit și preotul Ștefan Păcurar la împlinirea vârstei de 58 de ani.

6. 4. Vizita P.S. Emilian Crișanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Aradului (18 noiembrie 2018)

În Duminica a 26-a după Rusalii și întâia a Postului Nașterii Domnului, credincioșii parohiei Nădlac au avut o întreită bucurie:

PS Părinte Emilian Crișanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Aradului, a slujit în biserica parohială cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae”, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, format din Pr. Flavius-Axinte Petcuț, protopopul Aradului, Pr. Nicolae-Mirel Lazăr, de la parohia vecină, Șeitin, Pr. paroh Alexandru Cotoraci și diaconii Mircea Proteasa și Gheorghe Lehaci.

Cu această ocazie a avut loc lansarea de carte „De la Nădlac la Alba-Iulia”, autor drd. Gabriela Adina Marco și sfințirea noii troițe așezate la intrarea în oraș dinspre Arad.

La momentul potrivit al slujbei, părintele protopop a dat citire Pastoralei Sfântului Sinod, după care numeroși copii și credincioși s-au împărtășit cu Sfintele Taine.

La finalul slujbei, P.S. Părinte Emilian a rostit un cuvânt de învățătură, evidențiind faptul că sufletul se hrănește cu rugăciune și fapte bune, nu cu cele materiale, care au fost prețuite de bogatul din evanghelia citită cu această ocazie la Sfânta Liturghie.

După încheierea Sfintei Liturghii, a avut loc lansarea de carte, moment prefațat de d-na învățătoare Liana Porubski, care a menționat: „Un moment atât de emoționant, 1 decembrie, marea sărbătoare a neamului românesc, o emoție pe care vreau să o transmit tuturor pentru că este foarte important să o simțim așa cum au simțit-o elevii mei din clasa a IV-a, care mi-au spus: *„Doamna, vă dați seama că noi am ajuns să trăim 100 de ani și altă 100 noi nu o vom mai întâlni?”*, a fost pentru ei așa de emoționant, pentru că de văzut nu o mai putem vedea, însă putem să o zugrăvim în cuvinte, așa cum a făcut și domnișoara Gabriela Marco.”

În cuvântul său, P.S. Emilian a afirmat: „Felicitări autoarei. Este o lucrare interesantă și folositoare pentru toți, pentru dumneavoastră care cunoașteți mai bine ce înseamnă legătura dintre Nădlac și Alba Iulia, podoaba aceasta a

unității românești, contribuția bisericii la Marea Unire, pentru că au fost delegați ce au participat la Alba Iulia, și nu numai, dar și cei care au făcut posibilă Unirea, cei care s-au jertfit, români ce au luptat pentru eliberarea teritoriului de sub stăpânire străină. Prin această lucrare se dorește a fi o cinstită a eroilor neamului românesc, dar și o conștientizare a noastră a faptului că nu trebuie să îi uităm. O felicit pentru această inițiativă, pentru responsabilitatea pe care v-ați asumat-o, pentru că această carte cuprinde și multe documente de arhivă. Este un material care trebuie să îl cercetăm și cu care să ne îmbogățim mai mult, cei care slujim în această zonă Biserica și Neamul Românesc.”

Au luat cuvântul și alți invitați care au luat parte la acest eveniment, printre care dl. primar, ing. Ioan Radu Mărginean: „Aș dori să îi mulțumesc domnișoarei doctorand Gabriela-Adina Marco, pentru lansarea cărții „De la Nădlac la Alba Iulia”, cu ocazia Centenarului. Domnișoara Marco ne-a făcut cinste bisericii și orașului Nădlac până acum prin scrierile sale. Îi dorim multă sănătate și să scrie cât mai multe cărți!”

Cel de-al treilea eveniment a fost sfințirea troiței înălțate recent la intrarea în oraș dinspre Arad, spre slava lui Dumnezeu. În încheiere, preotul paroh Alexandru Cotoraci a adus un cuvânt de mulțumire Preasfinției Sale pentru

bucuria adusă în parohia noastră, precum și oficialităților prezente la acest eveniment, Dl. Ioan-Radu Mărginean, primarul orașului, Dl. Iustin Cionca, președintele Consiliului Județean Arad, Dl. Vasile Ciceac și Dl. Adrian Butunoi, consilieri județeni și tuturor celor care au luat parte la acest eveniment.

7. Învățătorii confesionali ortodocși

Curentul cultural dominant al secolului al XVIII-lea, iluminismul, conduce și la „trezirea” culturală a românilor din Imperiul Habsburgic. În concordanță cu prevederile acestei legi, la data de 26 martie 1789, contele Carol Zichy, președintele cancelariei aulice a Ungariei, împreună cu secretarul său, baronul Podmanitzky, supun spre aprobarea împăratului contractele unor comunități din comitatele Arad, Cenad, Timiș, care erau hotărâte să își susțină școli pe „spesele” lor: Dud, Târnova, Tauț, Drauț, Nadăș, Măderat, Măsca, Curtacheriu, Chirechiu, Pâncota, Agriș, Miniș, Luguzău, Chier, Gurba, Șicula, Boroșineu, Gyula-Vârșand, Cinteii, Cermei, Nădlac, Miniș, Șepreuş, Apateu, Iosaș, Boroș-Sebeș, Dezna, Dieci, Soboteli, Semlac, Păuliș, Buteni, Bonțești și Almaș²⁹³.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, salariul învățătorului confesional de la Nădlac era unul destul de mare²⁹⁴. În anul 1791 este consemnat un salariu de 120 florini, la care se adaugă diferite bunuri în natură (lemne, cereale, pământ). La începutul secolului al XIX-lea, învățătorul de la școala confesională ortodoxă de la Nădlac primea 200 florini, 14 jugăre de pământ și lemne de foc cu care își încălzea locuința și sala de clasă (în valoare de circa 88 florini).

---

²⁹³ *Pamătnica 50 rokov slovenského stredného školstva v Rumunsku; Memorial 50 de ani de învățământ liceal cu limba de predare slovacă din România*, Nădlac, edit. Societății Culturale și Științifice „Ivan Krasko”, 1995, p. 168; Nicolae Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, Tipografia „Lumina” Miron Roșu, 1944, p. 166, Vasile Popeangă, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului (1721-1821)*, Arad, 1974, p. 27.

²⁹⁴ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 156.

7. 1. Școala centrală

Școala confesională centrală se află în imediata apropiere a bisericii. Avea două săli de învățământ, una destinată școlii inferioare (clasele I, II, III) și cealaltă destinată școlii superioare (clasele IV, V, VI). Prima mențiune a existenței acestei școli datează din anul 1840²⁹⁵. Clădirea găzduia, pe lângă școală, locuința unui învățător, sala de consfătuire a comitetului parohial, precum și sala de joc.

Actuala structură a fost construită în două faze, prima datând din anul 1887²⁹⁶ cu costuri de peste 30000 florini, iar a doua din anul 1909.

Spre începutul secolului trecut, starea clădirii s-a înrăutățit, necesitând reparații capitale urgente. În anul 1904, datorită „scumpetei lemnului de construcție”, zidirea noului edificiu școlar se amână, acum făcându-se doar reparațiile de strictă urgență²⁹⁷.

Începând din iunie 1905, se fac provizii de lemne, „cărămizele de lipsă” și alte materiale de construcții pentru „clădirea din nou a școlii”²⁹⁸. În martie 1907, pregătirile pentru edificarea școlii centrale continuă. Epitropul școlar Petru Flocos, la sălașul său, se oferă să ardă pentru biserică 120.000-130.000 cărămizi (1-2 cuptoare). El dona pământul, nisipul și paiele necesare pentru cărămizi, iar biserica oferea 1 coroană/o mie de cărămizi pentru transportul până la biserică²⁹⁹. În vara anului 1909, pentru construirea școlii s-au mai cumpărat cărămizi de la

---

²⁹⁵ V. Popeangă, *Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea (1821-1867)*, Arad, 1979, p. 121.

²⁹⁶ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 95-III-1887, acul nr. 869.

²⁹⁷ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 57/1903-1909, f. 59.

²⁹⁸ *Ibidem*, f. 89-90.

²⁹⁹ *Ibidem*, registrul nr. 54/1896-1942, f. 79.

următorii credincioși³⁰⁰: Dimitrie Caba (10600 bucăți contra sumei de 42 coroane/mie), Mihai Garai (9800 – 44,60 coroane/mie), Nicolae Pătean (10000 – 48 coroane /mie), G. Bolgik (23600 – 46 coroane/mie), în total 54000 cărămizi pe care s-au plătit 2446,88 coroane. La 2/15 august 1909 biserica a cumpărat un număr de 13.464 cărămizi, plătite cu 46 coroane/mie³⁰¹. Pentru edificarea școlii s-au folosit aproximativ 900.000 cărămizi.

Comitetul parohial hotărăște „a se face zidirea sus numită din averea bisericii fără a se face arunc pe popor”³⁰². La data de 18/31 mai 1909, Nicolae Chicin și Aurel Petrovici sunt rugați de către comitetul parohial să studieze actele bisericii ca să se stabilească „de unde s-ar acoperi cheltuielile încopciate cu zidirea școalei și a sălii de joc ce sunt a se face”. Se constată că se poate plăti lucrarea din banii depuși în bancă, arenda pământurilor bisericești și „interesele” (dobânzile) strânse în urma sumelor împrumutate credincioșilor. Consistoriul Diecezan recomandă să se facă „arunc special”³⁰³ pe popor, dar nu este cazul.

La 27 mai 1906, se prezintă planul, aprobat de Consistoriul Diecezan din Arad, pentru construirea școlii, „referitor la transformarea salelor de învățământ și a locuinței învățătorului din centru”, suma planificată fiind de 10867,30 coroane. Proiectul este acceptat de nădlăcani și se cere licitație pentru construcție: „executarea lui se va face

---

³⁰⁰ *Ibidem*, registrul nr. 59/1909-1914, f. 32.

³⁰¹ *Ibidem*, f. 37.

³⁰² *Ibidem*, registrul nr. 54/1896-1942, f. 85; registrul nr. 57/1903-1909, f. 47; registrul nr. 59/1909-1914, f. 16-17, 22; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 125/1908, f. 15.

³⁰³ O taxă specială.

pe calea licitațiunii minuende și a aprobării forurilor competente”³⁰⁴.

În 6 septembrie 1908³⁰⁵, se face concurs pentru alegerea planului școlii. Participă Iosif Krim din Nădlac și Iosif Papp din Macău. Planul acestuia din urmă este acceptat, atât de nădlăcani, cât și de inginerul eparhial Paul Rozvan. Suma cerută de Iosif Papp pentru punerea în aplicare a planului era de 32701 coroane. Termenul de realizare a lucrărilor este fixat pentru anul 1909.

La 1 aprilie 1909³⁰⁶, în fața comitetul parohial „se prezintă o schiță nouă de plan după care s-ar satisface pe deplin și cerințelor legii s-ar ajunge și la un edificiu destul de pompos și totodată ar costa cam pe jumătate” față de planul anterior prezentat și aprobat. Comitetul parohial aprobă noul plan „din motive de economizare de o parte, iar de altă parte cu conștientizare la timpurile critice în cari să află azi școlile noastre”. Planul este prezentat de Iosif Krim. Până la ședința următoare, acestuia i se solicită să realizeze un plan mai detaliat și un „specific” de plată. Totodată, este rugat „să pregătească o plănuire pentru mărirea sălii de învățământ a școlii din Bujac”.

Licitația³⁰⁷ pentru școala centrală și sala de joc este publicată în ziarele „Biserica și Școala”; „Tribuna”; „Aradi Kózlönyi” din Arad; „Makoi Hirlap” de la Mako; „Szegedi Napló” din Szeged și „Vallalkoz ak Lapia” din Budapesta. Toate anunțurile apar de câte două ori (la Budapesta o dată) în fiecare jurnal.

---

³⁰⁴ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 57/1903-1909, f. 130; registrul nr. 59/1909-1914, f. 16-17.

³⁰⁵ *Ibidem*, registrul nr. 54/1896-1942, f. 86; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 125/1908, f. 1.

³⁰⁶ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 59/1909-1914, f. 10.

³⁰⁷ *Ibidem*, f. 22.

În ședința din data de 7/20 iunie 1909³⁰⁸ a comitetului parohial, se analizează mai multe oferte pentru executarea lucrării (una verbală și restul în scris), conform planului acceptat în toamna anului 1908: Lenkey Antal din Arad, Ioszeff Papp din Macău, Pocsay P. Pall din Nădlac (32640,66 coroane), Ioszeff Krim și „consoții” din Nădlac, Rozsa Andras și Hlovoska Matyas (31999 coroane), Hacsek Lajos din Budapesta, care prezintă o ofertă exclusiv pentru acoperiș și care nu se ia în considerare, Vigh Pal și Hoffer din H. M. Vasarhely (34700 coroane). „Comitetul, cumpănind bine ofertele prezentate și îndeosebi persoanele cari au înaintat ofertele, cu unanimitate predă lucrările” nădlăcanului Iosif Krim. Drept garanție pentru Iosif Krim se oferă negustorul și proprietarul Manheim Salamon din Nădlac (de origine evreiască).

În 27 iunie 1909, are loc o ședință a comitetul parohial în care sunt pregătite evenimentele de a doua zi legate de punerea pietrei de temelie a școlii centrale. Acum se votează „a li se da un vas de bere zidarilor ce vor lucra mâne la punerea pietrii fundamentale”³⁰⁹. Totodată, membrii comitetului parohial sunt rugați să participe toți la „solemnitatea de mâne”.

„Piatra fundamentală a noului edificiu școlar” s-a pus la data de 28 iunie/11 iulie 1909, într-un cadru festiv la care au participat conducerea bisericii în frunte cu preoții Vichentie Marcovici și Nicolae Chicin, membrii comitetului parohial, precum și numeroși credincioși. Acum începe construcția unui „edificiu de altar al promovării culturii naționale ai iubiților săi mititei și ca loc de

---

³⁰⁸ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 125/1908, f. 14; A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 59/1909-1914, f. 27.

³⁰⁹ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 59/1909-1914, f. 31.

distragere morală a tineretului”³¹⁰. Cu această ocazie, s-a redactat un document comemorativ care se va așeza „în piatra fundamentală”. Un exemplar se păstrează în arhiva oficiului parohial, iar un exemplar a fost trimis la consistoriul diecezan. Documentul este conceput de învățătorul George Petrovici, care va activa în acea clădire. Noua clădire va cuprinde două săli de învățământ (cu lungimea de 10,5 m, lărgimea de 6,8 m, înălțimea de 4,2 m³¹¹), o cancelarie, o „sală spațioasă de dans” și locuința unui învățător. Din vechea clădire mai există până astăzi trei săli, folosite de biserică pentru ședințele comitetul parohial și alte trebuințe.

Pentru a se putea termina cât mai repede lucrările la edificarea școlii se aprobă să se lucreze și în zilele de sărbători ortodoxe, după slujba religioasă³¹². Supravegherea lucrărilor de zidire³¹³ se face zilnic de către o comisie formată din câte doi membri ai comitetului parohial. Ceea ce nu se va folosi din edificiul dărâmat (lemn etc.) se va vinde „în procsima Joe la 10 oare a.m.”³¹⁴ (când este zi de piață la Nădlac). Inginerul trimis de Consistoriul Diecezan pentru supravegherea lucrărilor, va primi suma de 600 coroane³¹⁵ „din bugetul bisericii pentru toate vizitele câte vor fi de lipsă precum și colaudarea”,

Din motive financiare, comitetul parohial a dorit ca noul edificiu să fie mobilat cu vechile bănci, ce erau în stare mai bună. Dar, pe considerentul că „măestrul măsar Ștefan Hornoi” apreciază că recondiționarea băncilor vechi „ar fi cât se poate de anevoioasă și destul de costisitoare”, drept

---

³¹⁰ *Ibidem*, dosarul nr. 28/1909-1934, f. 163.

³¹¹ *Ibidem*, dosarul nr. 26/1914-1916, f. 174.

³¹² A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 125/1908, f. 25.

³¹³ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 59/1909-1914, f. 29.

³¹⁴ *Ibidem*, f. 28.

³¹⁵ *Ibidem*, f. 33.

urmare în aprilie 1910, pentru noile săli de curs se realizează bănci noi³¹⁶: „Decât ca să băgăm într-un edificiu frumos și nou niște cârpituri de bănci se propune să se facă altele noi”. Fiecare metru de bancă costă 13 coroane. Băncile trebuie „a fi întocmai ca băncile ce le-a făcut numitul măestru acum școlii de stat din loc. cu aceea deosebire că lungimea lor va fi de 2,4 m”. De asemenea, se realizează mobilier pentru cancelarie „din scânduri și lemn uscat bine ca să nu crepe și să fie neescepționabil”. Pentru comitetul parohial, Ștefan Hornoî face un dulap pentru păstrarea actelor, cu lățimea de doi metri. Lui Ștefan Hornoî biserica îi oferă suma de 1248 coroane pentru bănci, 16 coroane pentru două mese, 40 coroane pentru două dulapuri și 40 coroane pentru 3 scări.

La 5 noiembrie 1909, în ședința comitetului parohial se ia decizia să se sape o fântână în curtea școlii pentru că „fiind aici două clase de învățământ și tineretul dela sala de joc, apoi tot aici să adună în dumineci și sărbători mulțime de popor iar în apropiere nu să află apă bună de beut”³¹⁷. Fântânarului Alexandru Mărginean i se oferă suma de 665 coroane să sape o fântână adâncă de 40 metri.

„Colaudarea”³¹⁸ edificiului școlii centrale și sfințirea clădirii are loc în data de 22 noiembrie/5 decembrie 1909, după Sfânta Liturghie. La colaudarea edificiului școlar este invitat întregul comitet parohial, delegați de la consistoriul diecezan, precum și inginerul arhitect Raisz Iosef. La 13/26 decembrie 1909, se face o nouă colaudare a edificiului nou școlar. Din partea Consistoriul Diecezan este delegat Paul Rozvan, inginer-arhitect, iar din partea comitetul parohial nădlăcan „măestrul” Karol Hrdlicska.

---

³¹⁶ *Ibidem*, f. 32, 35, 67, 89, 74.

³¹⁷ *Ibidem*, f. 51.

³¹⁸ *Ibidem*, f. 55, 57, 69.

La finalul lucrărilor³¹⁹, biserica oferă un premiu pentru Iosif Krim, în valoare de 200 coroane pe care îi primește imediat, iar „consorții” tot câte 200 coroane, pe care îi vor primi după colaudarea finală a lucrărilor.

Până la finalizarea lucrărilor de construcție a noii școli, clasele III-VI de fete (cu învățătoarea Sidonia Tăucean) vor trece la școala unde predă învățătorul Romul Tăucean și vor avea cursuri înainte de masă, iar clasele III-VI de băieți (cu învățătorul George Petrovici) trec la școala Bujac și vor avea cursuri înainte de masă. După amiază vor ține cursuri învățătorii Romul Tăucean și Uroș Totorean cu clasele lor³²⁰.

În această clădire, care a funcționat neîntrerupt, se află astăzi 6 săli de învățământ unde învață elevii români din clasele I-IV, iar fosta sală de joc a fost transformată în sală de sport.

7. 1. 1. Învățătorii de la școala centrală inferioară

Învățătorii care au activat la școala centrală, la clasele inferioare au fost:

Lazăr Ioanovici (1789)

Lazăr Cervencovici (1791)

Ioan Crăciun (1810)

Nicolae Popovici (1815)

Ioan Eftimovici (1817-1820)

Mihai Cervencovici (1818-1822)

Paul Marcovici (1823-1824)

David Luțai (1841-1842)

Ștafan Dima (1841-1842)

Iosif Cotoraci (1842-1844)

---

³¹⁹ *Ibidem*, f. 83.

³²⁰ *Ibidem*, f. 42.

Ioan Cotoraci (1847-1851)
Vasile Simeonovici (Szimonovits) Brădean (1852-1854)
Vladimir Ghedoșevici (1854-1859)
George Baltă (1859-1860)
Döme (Dimitrie) Adamovici (1860-1866)
Samson Lugojan (1895-1901)
Dimitrie Bugariu (1901-1904)
Constantin Trifu (1923-1926)
Teodor Șchiopu (1926-1927)
Ioan Popa (1927-1929)
Petru Bejan (1929-1932)

7. 1. 2. Începutul școlii confesionale de la Nădlac. Învățătorii din prima jumătate a secolului al XIX-lea

Primul nume de învățător care a activat la Nădlac, consemnat în documentele păstrate, este menționat la sfârșitul secolului al XVIII-lea. În 1789, timp de 10 luni, la școala confesională a activat învățătorul **Lazăr Ioanovici**³²¹. Acesta a mai profesat și în Arad și Șiria.

Preotul **Lazăr Cervencovici** a fost consemnat într-un document din anul 1791 ca învățător confesional ortodox³²². Ca salariu avea 120 florini și diferite bunuri în natură.

În anul 1810 este consemnat învățătorul **Ioan Crăciun**³²³.

După cinci ani, în 1815, învățător la Nădlac era **Nicolae Popovici**³²⁴.

---

³²¹ V. Popeangă, *Un secol de activitate ...*, p. 27.

³²² *Ibidem.*

³²³ *Ibidem.*

³²⁴ *Ibidem.*

Ioan Eftimovici (1817-1820)³²⁵. Acesta avea în anul 1820 o vechime la catedră de 29 de ani. A venit la Nădlac de la Șeitin, ulterior activând la Ineu.

Un alt reprezentant al familiei de preoți **Cervencovici** a fost **Mihai**, care, pe lângă faptul că era preot, a fost și învățător confesional între anii 1818 și 1822³²⁶.

În anul școlar 1823-1824, învățător la Nădlac este consemnat **Paul Marcovici**³²⁷.

În anul 1841/1842³²⁸, a funcționat învățătorul **David Luțai**, care era și capelan.

Pentru același an școlar a fost atestat ca învățător și **Ștefan Dima**, care, în anul 1841, era „prenumeret” la cartea lui Constantin Diaconovici-Loga, *Epistolarium românesc*, tipărit la Buda.

Sofia, soția învățătorului Ștefan Dima, a murit la data de 8 decembrie 1826. Au avut o fiică, Ecaterina, care a murit la data de 30 aprilie 1831.

A urmat în funcția de învățător **Iosif Cotoraci**, atestat între 1842-1844.

Începând cu anul școlar 1847/1848³²⁹, la Nădlac este consemnat învățătorul **Ioan Cotoraci**. În 1851, acesta instruia un număr de 99 de elevi³³⁰.

Pentru anii 1852-1854³³¹, documentele îl consemnează pe învățătorul confesional **Vasile Simeonovici (Szimonovits) Brădean**, care instruia

---

³²⁵ *Ibidem*.

³²⁶ *Ibidem*.

³²⁷ Idem, *Școala românească ... 1821-1867*, Arad, 1979, p. 36.

³²⁸ *Ibidem*, p. 64.

³²⁹ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 13/1847-1853, f. 28-29.

³³⁰ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 115/1851, f. 1.

³³¹ V. Popeangă, *Școala românească... 1821-1867*, p. 93, A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 202/1852, f. 1.

simultan trei clase. Cunoștea limbile română și maghiară. Într-un document datat 27 iulie 1854 se face precizarea că este învățător la Nădlac de 15 ani și jumătate³³². În anul 1852, instruia 95 de școlari. Începând cu anul școlar 1854/1855 face rocada cu învățătorul de la Bătania, **Vladimir Ghedoșevici**³³³. Și în anul școlar 1856/1857 Vasile Simeonovici (Szimonovits) Brădean este atestat tot la Bătania.

Prin actul nr. 1292 al „jurisdicțiunii școlare” din Arad, începând cu anul școlar 1854/1855, învățător la Nădlac este instalat Vladimir Ghedoșevici³³⁴. Înainte de a veni la Nădlac, acest învățător a activat la Turnu³³⁵ (anul școlar 1852-1853) și Bătania³³⁶ (anul școlar 1853-1854).

Începând cu 28 februarie 1859, la școala confesională din Nădlac și-a început activitatea învățătorul **George Baltă**. Acesta a stat la Nădlac până în decembrie 1860, când a fost înlocuit de Dimitrie Adamovici.

Döme (Dimitrie) Adamovici este atestat ca învățător la școala confesională din Nădlac între anii 1860 și 1866³³⁷.

7. 1. 3. Intelectuali nădlăcani – familia Lugojan

Alături de preot, învățătorul făcea parte din elita intelectuală a satelor. Învățătorii de la școlile confesionale ortodoxe erau atât educatorii copiilor, cât și îndrumătorii

---

³³² A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 17/1854-1855, f. 1.

³³³ *Ibidem*, dosarul nr. 13/1847-1853, f. 51, 133.

³³⁴ *Ibidem*, f. 30.

³³⁵ *Ibidem*, f. 90, 94.

³³⁶ *Ibidem*, f. 51, 94, 107.

³³⁷ V. Popeangă, *Școala ... la mijlocul...*, p. 104; A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 127-V-1866.

morali și culturali ai adulților, deoarece se punea mare accent pe ridicarea populației prin cultură.

Samson Lugojan și-a început activitatea la Nădlac din anul școlar 1865/1866³³⁸. S-a născut în 2 iunie 1846 în Furdea, comitatul Caraș³³⁹. După terminarea claselor primare, a urmat 4 ani școala de grăniceri, apoi s-a înscris la cursurile preparandiale. A absolvit Institutul Pedagogic din Arad în anul 1865/1866. Imediat după absolvire și după ce a depus examenul de calificare pentru funcția de învățător, a fost „instalat” ca dascăl la Nădlac, unde a funcționat neîntrerupt până în anul 1901, când s-a pensionat. Pe lângă faptul că era învățător, Samson Lugojan a fost și cântăreț în strană, după cum era obiceiul vremii. Acesta le-a insuflat și copiilor săi dragostea pentru cântarea bisericească.

Samson Lugojan s-a căsătorit cu Iuliana Mărginean la data de 21 noiembrie 1869. Aceasta moare la 14/27 octombrie 1909, la vârsta de 60 de ani. Au avut copii pe: Ioan, născut la 1 octombrie 1870, Eufrosina, născută la 17 septembrie 1872, decedată la 12 februarie 1875, Trifon, născut la 27 mai 1874, Rozalia, născută în anul 1876, Ioan, născut în anul 1877, Elena, născută la 24 mai 1880, decedată la 16 noiembrie 1880, în vârstă de doar 7 luni, Vasile, născut la 8 octombrie/4 noiembrie 1882, Cornelia, născută la 21 noiembrie/3 decembrie 1884, Virgil născut la 26 februarie/12 martie 1886. Patru dintre copiii lor, ajunși la maturitate³⁴⁰, Trifon, Ioan, Alexandru și Virgil, au avut toți preocupări intelectuale. Ioan, Alexandru și Virgil au îmbrățișat și ei cariera didactică, ca și părintele lor.

---

³³⁸ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 58/1899-1901, ff. 23-24.

³³⁹ Vasile Stanciu, „Compozitorul Trifon Lugojan”, în *Mitropolia Banatului* (Timișoara), anul XXXVIII, nr. 5/1988, p. 86, A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 16/1878, f. 132.

³⁴⁰ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 101.

Alexandru a fost învățător la Labașinț în anul 1910³⁴¹. Cel mai celebru dintre fiii lui Samson Lugojan a fost Trifon, profesor la Institutul Teologic din Arad.

Pe întreaga perioadă cât a stat la Nădlac, Samson Lugojan a funcționat ca învățător la școala centrală, la clasele inferioare („docinte la clasa inferioară”³⁴²).

În 1871³⁴³, învățătorii din Nădlac primesc drept salariu arenda de pe 2/4 sesii de pământ și 200 florini în bani. Inspector școlar era Mihai Șerban; catihet era George Șerban; învățători erau Mihai Chicin pentru clasele superioare și Samson Lugojan pentru clasele inferioare, iar „curatorul școlii” era Alexandru Petrovici.

Peste doi ani, în 1873³⁴⁴, învățătorul Samson Lugojan primește drept salariu arenda de pe 2/4 sesii de pământ (32 de jugăre de pământ în extravilan), „cvartiru” (locuință), în bani 200 florini, 6 „orgii” de lemne (27,50 florini). Totalul se ridică la aproximativ 340 florini. Aceeași situație este întâlnită în anul 1877³⁴⁵ și în anul 1878³⁴⁶, când salariul total se ridică la aproximativ 530 florini.

Din cauza vârstei destul de înaintate și a bolii, Samson Lugojan solicită să fie înlocuit permanent la catedră de către fiul său Ioan, încă din anul 1888. În ședința comitetului parohial din data de 17/29 ianuarie 1890, Samson Lugojan solicită să fie înlocuit de fiul său Ioan

---

³⁴¹ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 40-III-1910, f. 1.

³⁴² A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 4/1877, f. 25.

³⁴³ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 28/1871-1919, f. 1.

³⁴⁴ *Ibidem*, f. 3.

³⁴⁵ *Ibidem*, f. 18, dosarul nr. 21/1874-1890, f. 16; S. J. A. N. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 4/1877, f. 324.

³⁴⁶ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 28/1871-1919, f. 19; S. J. A. N. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 16/1878, f. 132.

Lugojan, „candidat de învățător” pentru că „Dsa este morbos și voesce a face cura”³⁴⁷.

În decembrie 1892, solicită din nou înlocuirea cu fiul său, iar cererea sa este rezolvată favorabil. Din data de 1 ianuarie 1893³⁴⁸ autoritățile ecleziastice de la Arad acceptă ca Ioan Lugojan să fie suplinitor pe timp nelimitat pe lângă tatăl său, Samson Lugojan. În 4/16 septembrie 1896³⁴⁹, suplinitor este numit învățătorul Emilian Lucuția. Ca salariu, acesta primește suma de 30 florini lunar și locuință la școală gratuită. Banii provin din salariul titularului Samson Lugojan.

Pentru anul școlar 1899/1900, Samson Lugojan a primit următorul salariu³⁵⁰: 250 florini în bani, la care s-a mai adăugat o jumătate de sesie de pământ (sau echivalentul în bani, 400 florini), 3 stânjeni de lemne (18 florini), locuință gratuită plus o anumită sumă de bani în cazul participării la diferite reuniuni învățătoresți.

La data de 24 septembrie 1900, Samson Lugojan prezintă comitetului parohial cererea sa de pensionare, argumentând cu vârsta sa înaintată și cu dese absențe din cauza bolilor³⁵¹. Începând cu data de 27 noiembrie/10 decembrie 1900³⁵², în locul bătrânului învățător este numit ca suplinitor Ioan Pinter, „cleric de cursul al III”. Salariul primit de suplinitor este „cartel liber cu încălzit” și 25

---

³⁴⁷ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 55/1879-1894, f. 123.

³⁴⁸ *Ibidem*, f. 192.

³⁴⁹ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 285/1892, f. 3, 10, A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 56/1894-1898, f. 135.

³⁵⁰ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 58/1899-1901, f. 23-24.

³⁵¹ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 248/1896, f. 226, dosarul nr. 534/1900, f. 1.

³⁵² A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 5/1897-1900, f. 369; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 534/1900, f. 4.

florini sau 50 coroane/lună din „contul salariului lui Samson Lugojan”.

Până la data de 17 februarie/2 martie 1901³⁵³, Samson Lugojan a ocupat funcția onorifică de director școlar local și diriginte al corpului învățătorilor din Nădlac. De acum înainte, pe acest post este numit preotul Nicolae Chicin. La data de 9/22 septembrie 1901, odată cu începerea noului an școlar, bătrânul învățător Samson Lugojan este pensionat, iar învățătorul Traian Faur devine suplinitor.

Comitetul parohial nădlăcan solicită să se organizeze concurs pentru ocuparea postului rămas vacant la școala inferioară centrală. Ca salariu se propune 800 coroane, lemne de încălzit sala de clasă și locuința învățătorului, locuință gratuită, remunerație pentru conferințe. Până la ocuparea postului rămâne ca suplinitor Traian Faur cu un salariu de 50 florini/lună.

Într-un document comemorativ din anul 1909, Samson Lugojan este menționat ca învățător pensionat și membru al comitetului parohial. Un alt document³⁵⁴, datat 25 octombrie/7 noiembrie 1917, îl consemnează pe învățătorul pensionar Samson Lugojan. În primăvara anului 1931, documentele îl consemnează din nou pe învățătorul pensionar Samson Lugojan³⁵⁵.

***

Ioan Lugojan, fiul învățătorului Samson Lugojan și Iuliana Mărginean, s-a născut la data de 1 octombrie 1870.

---

³⁵³ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 534/1900, f. 40.

³⁵⁴ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 16/1917, f. 176.

³⁵⁵ *Ibidem*, registrul nr. 60/1915-1943, f. 66.

A absolvit Preparandia din Arad în anul 1887/1888³⁵⁶. Acesta a funcționat la școala centrală inferioară alături de tatăl său, Samson Lugojan, fiind numit suplinitor în anul 1892/1893³⁵⁷. Neoficial, a funcționat pe o perioadă mai lungă, fiind „învățător ajutător” pe lângă tatăl său între 1 septembrie 1891 și 1 februarie 1893, dar și în alte perioade. Începând cu luna octombrie 1894³⁵⁸, este numit din nou suplinitor pe lângă tatăl său, pe o perioadă nedefinită, fără acordul autorităților arădene.

Deși în 29 august 1893, preotul Vinčențiu Marcovici îl caracterizează pe învățătorul suplinitor Ioan Lugojan ca având „purtare exemplară”³⁵⁹, începând cu 1895, părinții elevilor își manifestă nemulțumirea față de atitudinea învățătorului față de copii. Aproape în permanență cât a funcționat la școala tatălui său, împotriva lui Ioan Lugojan se primesc reclamații de la părinții elevilor, fiind acuzat că bate și batjocorește copiii. La 17/29 decembrie 1895³⁶⁰, o „plânsoare privată” împotriva lui Ioan Lugojan ajunge la episcopie și consistoriul diecezan „pentru ulterioară afacere competentă”. „Jelbitorii” solicită destituirea învățătorului și revenirea lui Samson Lugojan, pentru că pe „pruncii lor umblători la școală ... i-ar bate și batjocori” în permanență. La data de 29 decembrie 1895/10 ianuarie 1896³⁶¹, părinții îl reclamă din nou, dând și exemple: Visarion, de 6 ani, fiul lui Pavel Stroia, a fost bătut de învățător, încât copilul nu mai dorește să frecventeze cursurile, Demetriu, de 9 ani, fiul lui Ioția

---

³⁵⁶ Teodor Botiș, *op. cit.*, p. 475.

³⁵⁷ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 55/1879-1894, f. 192; dosarul nr. 14/1920-1927, f. 183, registrul nr. 56/1894-1898, ff. 39, 40, 92.

³⁵⁸ *Ibidem*, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 49, 74-75, registrul nr. 56/1894-1898, f. 53-54.

³⁵⁹ *Ibidem*, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 37.

³⁶⁰ *Ibidem*, registrul nr. 56/1894-1898, f. 83.

³⁶¹ *Ibidem*, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 69.

Chicin, a fost bătut, „încât i-au căzut unghiile”, Sofia, de 6 ani, fiica lui Paia Faur, „îi este frică a mai merge la școală”. De asemenea, învățătorul este acuzat că vine beat la școală, cu hainele „în neorânduială”. Reclamanții cer înlăturarea lui Ioan Lugojan, amenințând că vor ieși din religia ortodoxă, iar copiii îi vor retrage de la școală dacă nu revine Samson Lugojan ca învățător.

La 21 februarie 1896³⁶², un grup de nădlăcani solicită ca Ioan Lugojan să fie exclus din sistemul educațional confesional deoarece „părinții pruncilor pe care iau batjocorit fără milă nu pot să-și trimită pruncuții în școala Dsale numai foarte cu greu pentru că lie frică la pruncuți de el ear alții nicidecât. ... Ioan Lugojan ne-au bătut pruncii noștri micuți așa cât mai multe zile de cătră bătaia lui am fost năcăjiți și nu mai știm că ce se va mai întâmpla cu ei; la unii leau dat pălmi, pe alții eau lovit peste degite de leau picat și unghiile și altele”.

La data de 12/24 aprilie 1896³⁶³, de la Nădlac ajung din nou la episcop acuze împotriva lui Ioan Lugojan, reclamanții amenințând cu trecerea la greco-catolici. Pentru calmarea spiritelor, Ioan Mețianu îl numește pe Ioan Lugojan învățător în Țiria, iar Samson Lugojan va continua cursurile singur.

Începând cu anul școlar 1897/1898, este angajat ca învățător la școala elementară de stat din Nădlac³⁶⁴. Aici ajunge să ocupe funcția de director școlar. La această școală a funcționat până în perioada interbelică.

---

³⁶² A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 285/1892, f. 25, 40.

³⁶³ *Ibidem*, f. 16.

³⁶⁴ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 126, registrul nr. 58/1899-1901, f. 12.

***

Trifon Lugojan³⁶⁵ s-a născut în localitatea Nădlac, la data de 27 mai 1874, din părinți învățători.

Trifon Lugojan
(1874-1948)

A fost fiul învățătorului nădlăcan Samson Lugojan, care i-a insuflat tânărului Trifon dragostea pentru cântarea bisericească. Pe lângă faptul ca era învățător, acesta era și cântăreț în strană, cum era obiceiul vremii.

Trifon Lugojan a avut trei frați³⁶⁶: Ioan, Alexandru și Virgil – toți cu preocupări intelectuale. Ioan Lugojan a fost învățător și director la școala elementară de stat din Nădlac, după ce o perioadă a fost suplinitorul tatălui său la școala confesională ortodoxă română de aici. Alexandru și Virgil au îmbrățișat și ei cariera didactică.

Studiile și le-a făcut la școli de prestigiu. Cursurile școlii primare le urmează în localitatea natală, apoi studiază la școli „superioare” din Brașov, Caransebeș, Seghedin. La Brașov l-a avut ca profesor de muzică pe celebrul muzicolog român Gheorghe Dima. Între 1894 și 1897 urmează cursurile Institutului Teologic din Arad, unde a fost coleg de generație cu viitorul protopop al Radnei

---

³⁶⁵ T. Botiș, *op. cit.*, p. 397; V. Cosma, *Muzicieni români, Lexicon*, București, 1970, p. 281.

³⁶⁶ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 101.

Procopie Givulescu și cu cel care va fi profesor Teodor Botiș, care a urmat cursurile ca particular³⁶⁷. Acesta din urmă a ajuns directorul Institutului Pedagogic, iar în anul 1922, a publicat monografia Institutului Pedagogic și a Institutului Teologic din Arad.

Conducerea Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului dorea ca la Institutul Teologic să fie angajat un profesor cu o pregătire temeinică în domeniul muzicii. Lui Trifon Lugojan i se acordă în anul 1900, o bursă de 1200 coroane timp de doi ani pentru a studia muzica la Leipziger Komservatorium, cu condiția ca după încheierea studiilor, să revină ca profesor la Arad. Aici i-a avut ca profesori pe Emil Paul la teorie-solfegii, armonie și compoziție; pe Heinrich Klesse la canto și pian și pe Robert Rolland la vioară³⁶⁸.

Trifon Lugojan a trecut la cele veșnice la data de 11 ianuarie 1948, la Arad. În suplimentul revistei „Biserica și Școala” intitulat „Calea Mântuirii”³⁶⁹, se scrie că duminică, 11 ianuarie, „a decedat prof. Trifon Lugojan maestru cântărilor bisericești din episcopia Aradului”, la vârsta de 74 de ani. A fost înmormântat la cimitirul Pomenirea din Arad, marți, la data de 13 ianuarie. La slujba de înhumare au fost prezenți, pe lângă familia îndoliată, episcopul Aradului Andrei Magieru, profesori de la Academia de Teologie, Școala de cântăreți și numeroși prieteni îndurerați. Răspunsurile liturgice au fost date de corul *Armonia* al catedralei arădene condus de profesorul I. Lipovan și corul teologilor condus de profesorul P. Bancea. Printre cei care au rostit câteva cuvinte de rămas bun s-au numărat preotul consilier Caius Turicu, dr. Petru Deheleanu și dr. Alexandru Stoinescu. În articolul dedicat de revista „Biserica și

---

³⁶⁷ T. Botiș, *op. cit.*, p. 716.

³⁶⁸ Vasile Stanciu, *art. cit.*, p. 83.

³⁶⁹ *Calea Mântuirii* (Arad), anul VIII, nr. 3, 18 ianuarie 1948, p. 16.

Școala” se spune despre Trifon Lugojan că „a fost un muncitor neobosit, un mare iubitor de cântare sfântă, un suflet ales”³⁷⁰.

Carierea didactică. După terminarea studiilor preparandiale, Trifon Lugojan ajunge învățător în localitățile Dumbrava și Târgoviștejud. Caraș Severin.

Din anul școlar 1896/1897 până în 1900, Trifon Lugojan a fost suplinitor la catedra de muzică la Institutul Teologic din Arad. Între 1902 și 1934, a fost titular la catedra de muzică instrumentală, pedagogie, cântare bisericească și tipic la Seminarul teologic și la Institutul Pedagogic din Arad.

Cu prilejul aniversării a 100 de ani de existență a Institutului Pedagogic Ortodox Român din Arad, Trifon Lugojan a organizat un concert artistic care a fost susținut „în fața unei săli arhipline”³⁷¹. Printre cei prezenți se numără episcopul Aradului Ioan (Ignatie) Papp, vicarul episcopesc al Oradiei, Vasile Mangra, viitorul mitropolit al Ardealului, protosincelul și viitorul episcop de Oradea Roman R. Ciorogariu, Vasile Goldișși numeros public.

În 1917, Trifon Lugojan a fost nevoit să părăsească temporar catedra deoarece a fost concentrat în armata Austro-Ungară. În absența sa, muzica a fost predată de către profesorul Aurel Cosma. În decembrie 1918 a fost eliberat din serviciul militar, dar se îmbolnăvește și nu poate să își reia activitatea didactică. Este suplinit de profesorul Iacob Lazăr (semestrul I) și de elevul Pavel Anuichi (semestrul II) la studiul cântării și al tipicului bisericesc și de Aurel Cosma (semestrul I) și Ștefan Miu (semestrul II) la catedra de muzică.

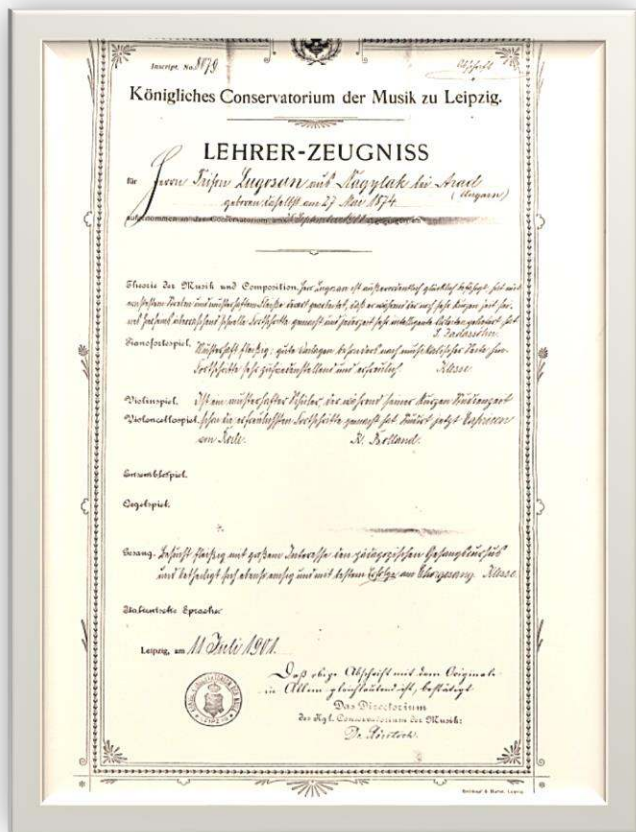
Un alt merit al lui Trifon Lugojan a fost întemeierea corului teologilor de la Institutul arădean. A fost dirijor al

---

³⁷⁰ *Biserica și Școala* (Arad), anul VIII, nr. 3, 18 ianuarie 1948, p. 16.

³⁷¹ Vasile Stanciu, *art. cit.*, p. 84.

Reuniunii române de muzică și cântări din Arad între 1903-1940, iar între 1934-1946, director al Școlii de cântăreți bisericești din Arad. A dirijat și corul învățătorilor din Săceni, pe perioada cât a activat în această localitate.

Diploma obținută de Trifon Lugojan la Conservatorul din Leipzig (1901)

Cariera muzicală. După perfecționarea „în arta muzicală” de la Conservatorul din Leipzig³⁷², Trifon Lugojan și-a dedicat activitatea compunerii de muzică religioasă și aranjarea pe note a cântecelor păstrate din străbuni. A tipărit pe note toate cântecele bisericеși (8 glasuri), precum și numeroase pricesne, acatiste, Paraclisul Maicii Domnului, plus alte 70 de cântece religioase ce se cântau la Școala de duminică. A aranjat pe note tot ceea ce era necesar stranei, a compus, a prelucrat, a armonizat, a cules colinde și alte melodii bisericеști. Aproape întreaga sa muncă de compozitor și „aranjor de muzică” religioasă a văzut lumina tiparului, majoritatea fiind tipărite la Tipografia Diecezană din Arad.

În muzica corală se remarcă: *Liturghia pentru cor mixt, în sol major* (1901), *Calea mândrei* (1904), cor bărbătesc pe motive populare, versuri de M. Eminescu, Arad, editura P. Smintion, (1904), *Învierea* (1904), cor bărbătesc pe versuri de M. Eminescu, Arad, editura P. Smintion, (1904).

Printre cântările celor opt glasuri liturgice se numără: *Strana* (cele 8 glasuri – heruvice, irmoase, pricesne), Arad, Tipografia Diecezană, (1905), *Cântări bisericеști pentru slujbe ocazionale din Molitvelnic*, Arad, Tipografia Diecezană, (1907), *Cele opt glasuri (după Episcopul I. I. Papp)*, Arad, Tipografia Diecezană, (1912), *Cântări bisericеști. Irmoase și pricesne*, Arad, Tipografia Diecezană ortodoxă română, (1913), *Cântări bisericеști. Cele opt glasuri la vecernie*, *Cântări bisericеști. Cele opt glasuri la utrenie*, Arad, Tipografia Diecezană, (1927), *Cântări bisericеști. Cele opt glasuri la liturghie*, Arad, Tipografia Diecezană, (1927).

Activitatea componistică a lui Trifon Lugojan a cuprins și următoarele lucrări: *Cântări bisericеști. Irmoase*

---

³⁷² A. A. O. R. Arad, grupa III, dosarul nr. 83/1910, f. 6.

și pricesne și alte cântări mai însemnate la praznicele împărătești, Arad, Tipografia Diecezană, (1927), *Cântări bisericești la sărbătorile Maicei Domnului. Troparele și condacele Sfinților celor mari și cele obișnuite la înmormântarea mirenilor*, Arad, Tipografia Diecezană, (1928).

Principala slujbă religioasă este Sfânta Liturghie, care nu putea să rămână în afara preocupărilor lui Trifon Lugojan. Se remarcă: *Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur pentru cor bărbătesc (sol major)*, Arad, editura Librăriei Diecezane [1928], *La muntele Sinaiului*, concert religios din *Liturghia în sol major pentru cor mixt*, Arad, Tipografia Diecezană, [1928], *Carte de rugăciuni și cântări bisericești*, Arad, Tipografia Diecezană ortodoxă română, [1938], *Răspunsurile liturgice cu ecteniile corespunzătoare (unison) cum se cântă în Eparhia Aradului*, Arad, editura Diecezană, 1939.

Printre celelalte slujbe și cântări religioase armonizate de Trifon Lugojan se pot enumera: *Carte de rugăciuni și cântări bisericești pentru școlari*, Librăria Diecezană Arad, (1917), *Acatistul Domnului nostru Iisus Hristos și Paraclisul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, după rânduiala din Eparhia Aradului*, Arad, editura Diecezană, (1940), *24 Colinde redactate pentru 2 – 3 voci*, Arad, editura Diecezană, (1939), *Cântări funebre pentru cor mixt* (1941), *Parastasul cum se slujește în Eparhia Aradului*, Arad, editura Diecezană, (1941), *Răspunsurile liturgice la Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur armonizate pentru 3 voci*, Arad, editura Diecezană, (1941), *Înmormântarea mirenilor, cum se slujește în Eparhia Aradului (Panahida cea mică și Prohodul)*, Arad, editura Diecezană, (1942), *Compoziții pentru cor mixt și bărbătesc* (cuprinde piese pentru 2-3 voci egale, cor mixt, cu solo), *70 Cântări religioase cum se cântă în Eparhia Aradului*, Arad,

editura Diecezană, 1942, *Colinde* (1943) armonizate pentru 3 voci egale (27 de piese), *Coruri mixte* (1943), versuri populare (20 de piese laice și colinde).

Activitatea componistică a lui Trifon Lugojan a fost analizată de publicațiile de specialitate ale vremii. G.M. Cordoneanu în revista „România muzicală” apreciază „cultura muzicală ce posedă domnul Lugojan”, remarcând totodată că opera compozitorului arădean este alcătuită din „lucrări serioase și pot sta alături de oricare compozițiuni de felul lor”³⁷³. Specialiștii muzicologi români au recunoscut meritele nădlăcanului Trifon Lugojan, acesta fiind inclus în rândul celor care și-au adus contribuția la dezvoltarea muzicii românești³⁷⁴.

Luptător pentru Unire. În anul 1918, pe fondul înfrângerilor suferite de Puterile Centrale, s-a creat cadrul internațional favorabil împlinirii visului secular al românilor.

În întreaga Transilvanie s-au desfășurat alegeri de delegați care să participe la momentul istoric de la Alba Iulia. Alegerile s-au bucurat de un entuziasm general din partea românilor. În fiecare localitate s-a desfășurat câte o adunare a tuturor românilor, de obicei în fața bisericilor. De asemenea, s-a făcut propagandă ca la Alba Iulia, pe lângă delegați, să fie prezenți cât mai mulți români.

În localitatea Săceni, cel care a organizat Consiliul Național Român comunal a fost Trifon Lugojan. În toamna anului 1918, a fost secretarul adunării naționale locale care s-a desfășurat la data de 16/29 noiembrie. La Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia a participat în calitate de delegat superior al cercului electoral Făget-Birchiș.

---

³⁷³ Vasile Stanciu, *art. cit.*, p. 85.

³⁷⁴ Iosif Sava, Luminița Vartolomei, *Mică enciclopedie muzicală*, Craiova, edit. Aius, 1997, p. 187.

***

Virgil Lugojan s-a născut la 26 februarie/12 martie 1886 și a decedat la Arad, la 25 septembrie 1952. Cunoștea limbile română și maghiară. După absolvirea a șapte clase la școala din Nădlac, a urmat Institutul Pedagogic din Arad, absolvind în anul 1909/1010³⁷⁵. Pentru anul școlar 1910/1911, Virgil Lugojan este învățător suplinitor timp de 6 luni la școala din Giula-Vărșand, Protopopiatul Chișineu³⁷⁶. În iulie-august 1922, a absolvit cursurile de 6 săptămâni pentru pregătire teologică, după care se înscrie la cursurile Institutului Teologic din Arad ca particular. Este hirotonit diacon la data de 21 octombrie/3 noiembrie 1922 și preot duhovnic în 22 octombrie/4 noiembrie 1922. Imediat este numit administrator provizoriu la parohia Comiat³⁷⁷, Protopopiatul Lipova. În anul 1925/1926, își finalizează studiile teologice la institutul arădean³⁷⁸.

În martie 1942, Virgil Lugojan este inspector pentru disciplina *Muzică*, „controlor de muzică și cântare la școlile primare din județ”³⁷⁹. Este rugat de către episcopia arădeană să controleze și cantorii, care sunt îndrumați să formeze coruri, care să cânte pe trei voci după „compoziția lui Trifon Lugojan”, fratele inspectorului.

---

³⁷⁵ T. Botiș, *op. cit.*, p. 493.

³⁷⁶ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 24/1907-1910, f. 139.

³⁷⁷ A. A. O. R. Arad, Registrul de hirotoniri.

³⁷⁸ Mihai Săsăujan, *Academia de Teologie Ortodoxă din Arad în perioada interbelică. Contribuții la istoria învățământului teologic românesc*, Arad, edit. Universității „Aurel Vlaicu” din Arad, 2004, p. 185.

³⁷⁹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 493.

7. 1. 4. Dimitrie Bugariu (1901-1904)

Comitetul parohial nădlăcan solicită să se organizeze concurs pentru ocuparea postului rămas vacant la școala inferioară centrală, după pensionarea învățătorului Samson Lugojan. Ca salariu se propune 800 coroane, lemne de încălzit sala de clasă și locuința învățătorului, locuința gratuită, remunerație pentru conferințe. Până la ocuparea postului rămâne ca suplinitor Traian Faur, cu un salariu de 50 florini/lună.

Dimitrie Bugariu a activat la Nădlac între anii 1901 și 1904³⁸⁰, predând la școala inferioară centrală. A fost numit la Nădlac în urma concursului din 4/17 noiembrie 1901³⁸¹.

Este originar din Mehala, comitatul Timiș. A absolvit Institutul Pedagogic din Arad în anul 1900, fiind apoi numit învățător în Ohaba Forgaci³⁸².

Începând cu anul școlar 1903/1904, este numit profesor de sport pentru toți elevii confesionali ortodocși români din Nădlac³⁸³.

Însă la data de 6/19 aprilie 1904, Dimitrie Bugariu a părăsit școala și localitatea, fără a informa superiorii și fără a preciza motivul plecării. Școlarii sunt împărțiți la școala De Din Sus și la cea din Bujac până la revenirea învățătorului³⁸⁴. După mai multe încercări de a-l contacta,

---

³⁸⁰ *Ibidem*, registrul nr. 54/1889-1942, f. 65, dosarul nr. 24/1907-1910, f. 103.

³⁸¹ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 225/1901, f. 4.

³⁸² *Ibidem*, dosarul nr. 23/1901-1906, f. 107, 213; T. Botiș, *op. cit.*, p. 484.

³⁸³ A. P. O. R. Nădlac, registrul 57/1903-1909, f. 20.

³⁸⁴ *Ibidem*, f. 49; dosarul nr. 23/1901-1906, f. 165, 199.

fără succes însă, la data de 16 mai 1904, este considerat demisionat, iar locul lui este declarat vacant³⁸⁵. „Din cauza conduitei sale scandaloase manifestată în timpul cât a petrecut în comuna noastră” și la sugestia episcopiei de la Arad, i se aduce „acuză oficială” pentru a se putea porni „proces disciplinar în contra numitului învățător” și nu i se acordă niciun fel de recomandare. Până la încheierea anului școlar, începând cu data de 21 mai/3 iunie 1904³⁸⁶, preparandul Alexandru Mureșan este numit suplinitor.

Comitetul parohial spera ca până în august 1904 să poată alege un nou învățător prin concurs. În iunie, Consistoriul Diecezan aprobă organizarea unui concurs³⁸⁷. În cadrul ședinței comitetului parohial se fac auzite opinii conform cărora Romul Tăucean preia școala părăsită de Dimitrie Bugariu și chiar propunerea ca învățătorul plecat să fie reprimat. Noului învățător i se oferă 800 coroane, 6 stânjeni de lemne moi sau 4 stânjeni de lemne tari, „cvartir” și diurne pentru conferințe. Pretendenții trebuiau să vină la Nădlac într-o duminică sau o zi de sărbătoare, înainte de concurs, pentru „a-și arăta desteritatea în cele cantorale”, având în vedere că învățătorul era și cantor și, eventual, și dirijor de cor.

7. 1. 5. Învățătorii de la școala centrală superioară

Învățătorii care au activat la școala centrală, la clasele superioare au fost **Mihai Chicin** (1856-1901) și **George Petrovici** (1901-1921).

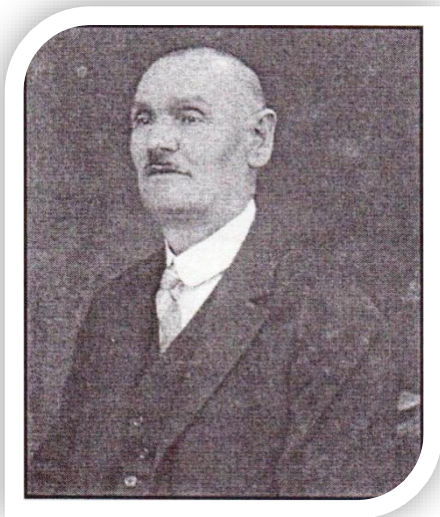
---

³⁸⁵ *Ibidem*, registrul nr. 57/1903-1909, f. 51, 52, 54.

³⁸⁶ *Ibidem*, dosarul nr. 23/1901-1906, f. 213.

³⁸⁷ *Ibidem*, registrul nr. 57/1903-1909, f. 60, 61.

George Petrovici a ajuns învățător la Nădlac inițial ca suplinitor pe lângă bătrânul învățător Mihai Chicin începând cu data de 1/13 septembrie 1896³⁸⁸, suplinire acceptată și de episcopul Ioan Mețianu. Din decembrie 1898 este numit învățător și la școala de repetiție³⁸⁹. În urma pensionării învățătorilor Mihai Chicin de la școala centrală superioară și decesul lui Ioan Caracioni de la școala din Bujac, s-au publicat

Învățătorul George Petrovici
(1871-1932)

concursuri pentru ocuparea celor două posturi vacante începând cu data de 1 septembrie 1901³⁹⁰. La aceste concursuri, desfășurate în data de 29 iulie/11 august 1901 s-au prezentat următorii candidați: George Petrovici, Traian Faur, Traian Țabic, Ioan Sfăt, Nicolae Coste, Uroș Totorean, Moise Popa, Dimitrie Bugariu. Acesta din urmă nu este acceptat printre candidați deoarece și-a depus candidatura după trecerea timpului legal. Au fost trecuți pe lista de candidare, în ordine, George Petrovici, Traian Faur,

³⁸⁸ *Ibidem*, registrul nr. 56/1894-1898, f. 117; dosarul nr. 22/1891-1900, f. 109, 111.

³⁸⁹ *Ibidem*, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 150.

³⁹⁰ *Ibidem*, registrul nr. 58/1899-1901, f. 49 și urm.; dosarul nr. 27/1917-1919, f. 204, dosarul nr. 24/1907-1910, f. 20; dosarul nr. 23/1901-1906, f. 235; A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 224/1901, f. 77.

Ioan Sfât, Nicolae Coste, Traian Țabic, Uroș Totorean, Moise Popa. În urma voturilor exprimate de sinodul parohial electoral, au fost aleși George Petrovici la școala superioară centrală și Uroș Totorean la școala inferioară din Bujac³⁹¹.

George Petrovici s-a născut la data de 17 iunie 1871. După ce a terminat cursurile elementare și școala de repetițiune s-a înscris la Preparandia din Arad pe care a absolvit-o în anul 1891/1892³⁹². În anul școlar 1886/1887, când era preparand de anul I, a primit ajutor financiar din Fundațiunea „Dimitrie Cioroabă”³⁹³.

În anul școlar 1892/1893 este consemnat ca învățător la Veherd (Protopopiatul Oradea), în perioada 1892-1894 George Petrovici a fost învățător suplinitor în Tornea (Turnu)³⁹⁴, iar în anul școlar 1898/1899 a predat la Școala de meseriași (de repetițiune) de la Nădlac. În vara anului 1901 i se propune să meargă ca învățător la Vălcani³⁹⁵, Protopopiatul Comloșul Bănățean, dar refuză și se înscrie la concursul pentru postul vacant de la Nădlac, unde a funcționat până atunci ca suplinitor.

În anul școlar 1899/1900, după schimbarea monedei statului, George Petrovici, ca învățător suplinitor, a primit un salariu total de 1680 coroane³⁹⁶.

---

³⁹¹ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 224/1901, f. 81.

³⁹² A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 21/1874-1890, f. 114; T. Botiș, *op. cit.*, p. 477.

³⁹³ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 26/1914-1916, f. 64.

³⁹⁴ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 109/1882, f. 8, *Ibidem*, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 130/1892, f. 136.

³⁹⁵ *Ibidem*, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 224/1901, f. 57.

³⁹⁶ *Ibidem*, dosarul nr. 217/1900, f. 71.

Începând cu data de 28 noiembrie 1901 (stil nou) învățătorul George Petrovici este ales director școlar local³⁹⁷. Astfel, s-a păstrat tradiția ca învățătorul care predă la școala superioară, adică la clasele IV-VI să dețină și funcția de director școlar local.

În 24 iunie 1906 comitetul parohial primește plângeri de la părinții școlarilor împotriva învățătorului George Petrovici. Credincioșii prezintă comitetului parohial o listă cu 12 puncte de acuzare împotriva învățătorului, cerând „să fie tras în proces disciplinar și să ceară asta v. consistor grabnică cercetare în cauză”³⁹⁸. Acesta era acuzat că oprește școlarii să participe la corul bisericesc, că rostește cuvinte de ocară la adresa preotului Nicolae Chicin, că agită spiritele împotriva deschiderii școlii de fete (care era în discuție în acele vremuri în ședințele comitetului parohial) și multe altele. Comitetul parohial propune un proces disciplinar, iar pentru aceasta se adresează Consistoriului Diecezan de la Arad, senatului școlar pentru a i se retrage învățătorului nădlăcan calitatea de director local. Până la urmă conflictul s-a rezolvat cu o mustrare adresată învățătorului și cu suspendarea sa temporară din funcția de director școlar (1907-1909)³⁹⁹.

Începând cu anul școlar 1909/1910⁴⁰⁰ George Petrovici a început să predea și la școala de repetițiune. Pentru acest fapt primește în plus 1 stânjien de lemne pentru încălzirea sălii de clasă. Tot de acum i se mărește „competența” de lemne de la 4 stânjieni la 5, deci în total învățătorul primea 6 stânjieni de lemne pentru încălzirea școlii și a locuinței.

---

³⁹⁷ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 23/1901-1906, f. 113; dosarul nr. 24/1907-1910, f. 3.

³⁹⁸ *Ibidem*, registrul nr. 57/1903-1909, f. 138, 173 și urm.

³⁹⁹ *Ibidem*, registrul nr. 59/1909-1914, f. 35.

⁴⁰⁰ *Ibidem*, f. 50.

În anii primei conflagrații mondiale George Petrovici a primit un „ajutor de scumpete” de 1200 coroane plus 500 coroane pentru îmbrăcăminte⁴⁰¹.

Învățămintul confesional ortodox a fost serios perturbat pe timpul primului război mondial. George Petrovici a fost aproape permanent solicitat de protopretura cercuală, alături de învățători de alte confesiuni, ca să participe la diverse rechiziții pentru armată⁴⁰². Comitetul parohial nădlăcan cere ajutor la Arad, pentru ca protopopul să intervină pe lângă autoritățile protopreturei ca învățătorii să țină prelegeri dimineța, iar după masa să meargă la pretură. Cum intervenția rămase fără nici un rezultat, protopopul Aradului cere în schimb nădlăcanilor să alcătuiască o listă cu știutorii de carte din comună care eventual ar putea fi angajați la protopretură în locul învățătorilor. Și această acțiune rămâne fără rezultat, deoarece motivul principal pentru care erau solicitați învățătorii era faptul că ei cunoșteau aproape fiecare familie nădlăcană.

George Petrovici a fost o figură activă în cadrul mișcării unioniste desfășurate de nădlăcani. La data de 30 octombrie 1918 a „erupt revoluțiunea în comună”⁴⁰³. Învățătorul George Petrovici a avut inițiativa înființării Gărzii Naționale Române din Nădlac, fiind ales în fruntea organizației. De asemenea, George Petrovici a fost și în fruntea Consiliului Național Român Comunal. În data de 13/26 februarie 1919 Garda Națională din localitate a fost dezarmată, iar Consiliul Național a fost desființat sub presiune maghiară. Văzându-și „libertatea și viața în primejdie s-a văzut constrâns a se refugia natural, fără a

---

⁴⁰¹ *Ibidem*, dosarul nr. 27/1917-1919, f. 14, 188; dosarul nr. 18/1919, f. 241.

⁴⁰² *Ibidem*, dosarul nr. 27/1917-1919, f. 122, 123, 124, 184.

⁴⁰³ *Ibidem*, dosarul nr. 18/1919, f. 180.

bate toba”. După ce a ajuns în siguranță în localitatea Semlac (la aproximativ 20 km de Nădlac) George Petrovici a avizat „oficiul protopresbiterial” despre „refugiul său”. A stat ascuns în comuna Boldur, cerând un concediu de 6 săptămâni, începând cu data de 16 februarie/1 martie 1919, pe care îl primește. În timpul lipsei învățătorului, la școală a fost suplinit de preotul Nicolae Mărginean⁴⁰⁴. Învățătorul a revenit la Nădlac în vara anului 1919, după ce s-a liniștit agitația ungarilor. O parte a activității scripturistice legată de comitetul parohial și de sinodul parohial a fost încetinită, deoarece George Petrovici era plecat, iar multe procese verbale ale ședințelor acestor foruri de conducere a parohiei nădlăcane erau la el acasă⁴⁰⁵. În cadrul ședinței comitetului parohial din 5 octombrie 1919, a fost anchetată lipsa din localitate a învățătorului și cu unanimitate s-a constatat că George Petrovici a fost constrâns să se refugieze din Nădlac, lipsind astfel motivat de la îndatoririle școlare și scripturistice. A participat la Alba-Iulia în calitate de delegat al cercului administrativ Nădlac⁴⁰⁶.

După anul 1918 a continuat să fie învățător confesional până la 1 noiembrie 1921, când este numit învățător titular la școala de stat din Nădlac, „primind dela această dată din vistieria statului toate competențele legali”⁴⁰⁷.

A fost ales membru în adunarea eparhială în circumscripția Pecica. A exercitat și funcția de director al

---

⁴⁰⁴ *Ibidem*, f. 52, 62.

⁴⁰⁵ *Ibidem*, f. 47.

⁴⁰⁶ Mircea Vaida-Voevod, Gelu Neamțu, *1 Decembrie 1918. Mărturii ale participanților. Ioachim Crăciun: Documente la un sfert de veac de la Marea Unire*, vol. II, București, edit. Academiei Române, 2008, p. 214.

⁴⁰⁷ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 201.

școlii primare de stat din Nădlac. Moare la data de 4 iulie 1932⁴⁰⁸.

7. 2. Școala din Bujac

Școala existentă în cartierul Bujac funcționează din anul școlar 1870-1871⁴⁰⁹, primul învățător fiind Ioan Caracioni. Începând din anul școlar următor, sala de învățământ a fost mărită deoarece numărul elevilor a crescut.

În anul 1888/1889, s-au înregistrat din nou cereri de mărire a sălii de învățământ.

În luna mai a anului 1894⁴¹⁰, la Nădlac a sosit inspectorul regesc școlar, care solicită ca pentru anul 1894/1895, să se ridice o nouă clădire școlară deoarece localul existent nu mai corespundea standardelor din punct de vedere „igienic”. În caz contrar, se închide școala existentă. Din cadrul comitetului parohial se formează o comisie care cercetează situația, căutând o casă sau un teren intravilan pentru a construi școala nouă din cartier. La 16/28 octombrie 1894, se constată că la școala din Bujac, elevii sunt mulți: „școlarii și școlărițele șied foarte indesușiți în bănci, ba unii dintre ei sunt siliți chiar a sta în picioare, ceea ce nu este ertat. Toate acestea din numărul mic al băncilor și este destul spațiu gol”. Se solicită să se cumpere două, trei bănci pentru elevi și, după caz, un scaun pentru învățător.

---

⁴⁰⁸ *Ibidem*, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 126.

⁴⁰⁹ *Ibidem*, registrul nr. 55/1879-1894, f. 109.

⁴¹⁰ *Ibidem*, registrul nr. 56/1894-1898, f. 12, 13, 29.

În 11/23 februarie 1899⁴¹¹, în urma unei inspecții, se recomandă extinderea și renovarea școlilor confesionale existente în Nădlac.

Abia în anul 1901⁴¹² se reușește să se renoveze parțial și provizoriu clădirea școlii. Tot acum se fac propuneri ca actuala clădire să se dărâme și să se construiască alta mai spațioasă. Problema rămâne în așteptare.

În 2/15 aprilie 1909, o comisie care inspecta școlile confesionale este trimisă de comitetul parohial pentru „a contampla ce este de făcut cu școala din Bujac a cărei sală de asemenea nu este corespunzătoare fiind mai ales prea scundă”⁴¹³, prin urmare comisia „răportează și propune a se înălța sala de învățământ și a se lungi împreunându-se cu ambitul de acum și în direcțiunea aceasta să se înalțe tot edificiul, întrarea să fie dincolo de sala de învățământ unde este acum poarta mare și înaintea sălei și locuinței să se facă ambit, iar acoperământul să se facă cu «eternit» ... în modul acesta s-ar putea face toate cu spese puține”. Se propune ca lemnăria să fie reutilizabilă. De asemenea, și grajdul de la locuința învățătorului din Bujac trebuie reparat. Deci în comitetul parohial se decide „transformarea edificiului școalei din Bujac”.

În cadrul ședinței comitetului parohial din data de 5/18 februarie 1911⁴¹⁴, se solicită din nou renovarea integrală a clădirii în care funcționa școala din Bujac. Chestiunea se amână pentru o proximă dată.

La 21 aprilie 1912, sinodul parohial ajunge la următoarea concluzie: deoarece clădirea școlii din Bujac „atât în urma că este o zidire veche, cât de altă parte în

---

⁴¹¹ *Ibidem*, registrul nr. 58/1899-1901, f. 7.

⁴¹² *Ibidem*, f. 43.

⁴¹³ *Ibidem*, registrul nr. 59/1909-1914, f. 14.

⁴¹⁴ *Ibidem*, f. 102.

urma tempestaților slăbită și stricată, ușor să poate întâmpla ca cu totul să se ruineze, află de lipsă că școala din Bujac să se zidească”⁴¹⁵. Pentru edificarea școlii s-au prezentat trei planuri concepute de Rozsa, Hlovoska, Pacsai⁴¹⁶. În ședința din data de 17/30 iunie 1912, sinodul parohial aprobă planul și „specificul” noii clădiri școlare din Bujac. Planul ales a fost realizat de Pacsai Peter Pal și comitetul parohial votează 300 coroane pentru „măiestrul zidar”. Proiectul cuprindea o sală de învățământ și „2 chilii” pentru învățător. Sala de studiu trebuia să fie cu un metru mai scurtă decât cea existentă pentru ca elevii să poată înțelege mai bine explicațiile date de învățător și pentru a vedea mai bine la tablă⁴¹⁷, având lungimea de 10,76 m, lățimea de 8 m și înălțimea de 4 m.

În cursul anului 1914, la Bujac s-a realizat „o altă zidire de focar al învățământului confesional-național român pentru fiii și fiicele credincioșilor gr. ort. români din această parte”⁴¹⁸ a comunei. Costurile lucrărilor s-au ridicat la 13488,90 coroane. Se constituie o comisie care să se ocupe cu chestiunea zidirii școlii din Bujac, formată din: Aurel Petrovici, Sofroniu Chicin, Pera Stroia, Dimitrie Stroia, Ilie Mărginean, Ștefan Țireac, Gligor Vidican, George Chiș, Nicolae Pătean, Teodor Otlăcan la care se adaugă și epitropii⁴¹⁹.

---

⁴¹⁵ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 38/1913, f. 2.

⁴¹⁶ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 59/1909-1914, f. 132.

⁴¹⁷ *Ibidem*, dosarul nr. 19/1874-1914, f. 115; dosarul nr. 26/1914-1916, f. 174; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 38/1913, f. 1.

⁴¹⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 28/1909-1934, f. 167.

⁴¹⁹ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 38/1913, f. 3; A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 59/1909-1914, f. 130-131.

După ce a fost aprobat de către Consistoriul Diecezan de la Arad la data de 6/19 februarie 1914, planul școlii nădlăcane a fost trimis oficiului regesc din Macău spre supervizare⁴²⁰. Oficiul regesc de edificare din Macău nu a aprobat planul trimis, făcând și „unele observări cam greșite”, după cum apreciază nădlăcanii în ședința comitetului parohial din 4 septembrie 1913. Învățătorul Romul Tăucean și gospodarul Sofroniu Chicin au fost delegați să se deplaseze la Macău pentru a cere lămuriri. Inginerul a fost adus la Nădlac și, împreună cu Pocsai Peter Pal, au refăcut planul. „Specificul” cheltuielilor s-a stabilit la suma de 29146,67 coroane.

Având în vedere că planul deja prezentat și aprobat presupunea cheltuieli prea mari, comitetul parohial, în ședința din 10/23 martie 1914⁴²¹, a cerut lui Rozsa Andras din Nădlac să conceapă alt plan care a fost prezentat și aprobat de autoritățile civile, solicitându-se și acordul autorităților religioase. Noul proiect presupune o economie de cel puțin 7500 coroane. Sinodul parohial aprobă cu unanimitate noul plan și „abandonează planul primit și aprobat în trecut”, „plan pentru un edificiu școlar întru toate corespunzător atât prescrierilor legii, cât și în raport cu așteptările ce se leagă de numele fruntaș al comunei noastre.”

Conform noului plan, construcția se ridică la suma de 14801 coroane. În vederea ridicării clădirii, noul proiect prevede recuperarea „materialului” din clădirea veche pentru zidirea grajdului nou. Planul este conceput în 9/22 martie 1914, iar Rozsa solicită 148 coroane pentru realizarea acestuia. Din partea bisericii s-a format o comisie

---

⁴²⁰ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 38/1913, f. 6, 11, 14.

⁴²¹ *Ibidem*, f. 15-16; A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 59/1909-1914, f. 158.

din credincioșii Sofroniu Chicin, Gligor Vidican, Flore Solga, Pera Stroia, Uroș Morariu, Ștefan Chicin, Ilie Mărginean, Constantin Onea, Nicolae Bolchiș, Ștefan Țireac, Alexandru Mărginean și episcopii, care să supravegheze bunul mers al lucrărilor⁴²². Noul plan a fost aprobat de către Consistoriul Diecezan la data de 20 martie, stil vechi, 1914⁴²³.

La data de 8/21 aprilie 1914, se organizează licitație pentru construirea clădirii conform planului aprobat de forurile superioare⁴²⁴. Au fost nouă cereri înaintate. Prețul cel mai scăzut a fost oferit de Skroda Ioan și „companistul său” Kugler Pal din Nădlac, respectiv suma de 13488,90 coroane⁴²⁵. Contractul a fost conceput și semnat din partea bisericii de către preotul Nicolae Chicin și episcopii Nicolae Mărginean și Atanasie Noghiu. Capitalul necesar pentru realizarea clădirii a provenit din economiile bisericii depuse la banca „Nădlăcana”⁴²⁶, la care se adaugă și un împrumut financiar cu 6,5% dobândă.

Acest local școlar a funcționat neîntrerupt până în zilele noastre.

7. 2. 1. Învățătorii de la școala din Bujac

Ioan Caracioni ajunge învățător la Nădlac în anul 1867⁴²⁷, după ce timp de 2 ani a fost învățător la Cornișel și alți 2 ani la școala confesională din Bodrogul Vechi. S-a născut în 26 iulie 1848 la Pecica Română. După școala

---

⁴²² A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 38/1913, f. 17.

⁴²³ *Ibidem*, f. 20.

⁴²⁴ *Ibidem*, f. 21.

⁴²⁵ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 59/1909-1914, f. 160.

⁴²⁶ *Ibidem*, f. 161.

⁴²⁷ *Ibidem*, registrul nr. 58/1899-1901, f. 23-24.

elementară a urmat 2 ani la gimnaziu, apoi a trecut la Institutul Pedagogic din Arad, absolvind în anul 1866/1867⁴²⁸.

Prima soție a învățătorului Ioan Caracioni, decedată în 1873 s-a numit Hermina. A doua soție, Iosefina, a decedat la data de 13 octombrie 1874, la vârsta de 37 ani. A fost căsătorit a treia oară cu Maria Roman⁴²⁹ cu care a avut cinci copii: Ioan, născut la 17 octombrie 1881, decedat la data de 22 aprilie 1882, Silvia Sofia, născută pe 25 octombrie 1882, Valeriu, născut la 10 decembrie 1883, Olga, născută la 10 ianuarie 1885, decedată la 21 iulie 1885 și Mina.

Cât timp a funcționat la Nădlac, a predat la școala confesională ortodoxă română din cartierul Bujac. Din data de 10 februarie 1872, primește statutul de învățător definitiv.

A fost o fire „revoluționară”, în 1899 fiind total împotriva arborării drapelului maghiar pe clădirea școlii unde predă. Și la ședințele cu ceilalți învățători din Nădlac se poartă „necuviincios”, fiind mereu pus pe harță, mai ales în interesele naționale⁴³⁰.

În momentul angajării sale, la școala din Nădlac (1867), a avut drept salariu 200 florini, jumătate de sesiune de pământ, 3 stânjeni de lemne și locuință gratuită. Începând cu anul 1876 și până în 1893⁴³¹, a primit ca salariu jumătate de sesie de pământ, 200 florini, 6 stânjeni de lemne pentru încălzirea locuinței personale și a sălii de

---

⁴²⁸ T. Botiș, *op. cit.*, p. 461.

⁴²⁹ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 55/1879-1894, f. 58.

⁴³⁰ *Ibidem*, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 191.

⁴³¹ *Ibidem*, dosarul nr. 21/1874-1890, f. 42; A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 4/1877, f. 324; dosarul nr. 16/1878, f. 131; dosarul nr. 11/1878, f. 24; dosarul nr. 98/1888, f. 60, dosarul nr. 144/1893, f. 31.

învățământ și locuință gratuită. În anul școlar 1893/1894⁴³², ca salariu a primit 600 de florini ca arendă după jumătate de sesiune învățătorească și 200 de florini în bani, la care se adaugă locuința gratuită. În anul școlar 1894/1895, primea un salariu de 200 florini în bani și aproximativ 550 florini constând din casă cu grădină, 2/4 sesie de pământ arabil, 6 stânjieni de lemne⁴³³. Pentru anul școlar 1899/1900⁴³⁴ i s-a stabilit ca salariu suma de 200 florini, arenda după jumătate de sesie de pământ în valoare de 400 florini, 3 stânjieni de lemne (18 florini) și locuință gratuită, în total 1580 coroane.

În 9/22 noiembrie 1900, Ioan Caracioni bolnav fiind, solicită un concediu de cel puțin 4 luni și un suplitor⁴³⁵. Începând cu luna noiembrie 1900, în locul lui vine preparandul de anul IV, Ioan Mladin.

Pe lângă funcția de învățător, Ioan Caracioni a fost și notar sau secretar al comitetului parohial timp de aproape 20 de ani. Deoarece era bătrân („mai slab în partea fizicală”), se retrage în cadrul ședinței comitetului parohial din data de 31 martie/12 aprilie 1896, lăsându-i locul de secretar învățătorului Romul Tăucean. Fostului notar i se dă „mulțumită protocolară” pentru munca depusă timp de două decenii⁴³⁶.

Ioan Caracioni „a trecut la cele eterne” la vârsta de 53 de ani, la data de 14/27 decembrie 1900 din cauza tuberculozei.

---

⁴³² A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 57/1903-1909, f. 14-15.

⁴³³ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 167/1895, f. 55.

⁴³⁴ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 58/1899-1901, f. 23; A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 217/1900, f. 71.

⁴³⁵ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 528/1900, f. 1, 8, 10.

⁴³⁶ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 56/1894-1898, f. 97-98.

***

Uroș Totorean s-a născut la 21 februarie 1874, fiul lui Petru Totorean și Persida Popian. A studiat la Preparandia din Arad între anii 1890/1891 – 1893/1894⁴³⁷.

A ajuns învățător la Nădlac în urma unui concurs pentru ocuparea „stațiunii învățătoresți” vacante de la școala inferioară din Bujac (clasele I-III mixte) la data de 1 septembrie 1901⁴³⁸.

Începând cu data de 12/24 septembrie 1894, a fost numit învățător suplinitor la Turnu, deoarece învățătorul de acolo, George

Învățătorul Uroș Totorean
(1874-1934)

Petrovici, era
„condamnat la

Seghedin”⁴³⁹. Comitetul parohial, însă, l-a numit în acea funcție pe George Hodrea din Nadăș. Uroș Totorean nu dorea să accepte postul de învățător de la Turnu, deoarece vroia să candideze pentru postul liber de la catedra de cântări și ritual de la Institutul Teologic. Deoarece nu

---

⁴³⁷ T. Botiș, *op. cit.*, p. 479.

⁴³⁸ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 58/1899-1901, f. 49; dosarul nr. 27/1917-1919, f. 204; dosarul nr. 23/1901-1906, f. 235; dosarul nr. 24/1907-1910, f. 20.

⁴³⁹ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 154/1894, f. 108-109, 141.

reuşeşte să îşi completeze dosarul de candidatură, ajunge, într-un final, învăţător suplinitor la Turnu, începând cu data de 14/26 octombrie 1894. Din data de 16/28 martie 1895, Uroş Totorean renunţă la postul de învăţător suplinitor la şcoala confesională ortodoxă română de la Turnu, pe motiv de „incompatibilitate”⁴⁴⁰. Se solicită de către forurile arădene organizarea de concurs pe postul vacant, iar episcopul Ioan Meţianu recomandă ca Uroş Totorean să rămână suplinitor până la sfârşitul anului şcolar sau până se va ocupa postul cu un învăţător definitiv. Ca salariu a primit suma de 315 florini, casă cu grădină şi 2 stânjeni de lemne în valoare de 26 florini⁴⁴¹. A stat la Turnu până la începutul anului şcolar 1895/1896, când „a părăsit şcoala de înlung timp fără vreo arătare din partea sa”⁴⁴², drept urmare este numit suplinitor Iosif Pintia. După ce pleacă de la Turnu, i se recomandă să ia legătura cu protopopul Vasile Beleş al Radnei, deoarece în acel protopopiat exista un număr de 6 „staţii învăţătoresţi” vacante şi poate să îşi aleagă una dintre acestea⁴⁴³. Nu acceptă, însă, deoarece în decursul anului 1895, şi-a satisfăcut stagiul militar în zona Petrinia⁴⁴⁴.

Permanent, învăţătorul Uroş Totorean s-a remarcat faţă de ceilalţi dascăli din Nădlac prin rezultatele elevilor săi la examenele finale. Astfel, în 25 iunie 1905, inspectorul şcolar consemna în raportul său: „cu esamenul D-lui învăţător Romul Tăucean să dechiară mulţămit, cu esamenul D-lui Petrovici mai mulţămit şi cu esamenul D-lui Totorean foarte mulţămit. ... Ca îmbolditori pentru D-ni învăţători pentru viitor propune d-lui învăţător Uroş Totorean pentru frumosul rezultat ce l-a prestat ca

---

⁴⁴⁰ *Ibidem*, dosarul nr. 166/1895, f. 160.

⁴⁴¹ *Ibidem*, dosarul nr. 167/1895, f. 59.

⁴⁴² *Ibidem*, f. 187.

⁴⁴³ *Ibidem*, dosarul nr. 168/1895, f. 20.

⁴⁴⁴ *Ibidem*, f. 78.

remunerațiune 100 cor. și domnilor învățători Romul Tăucean și George Petrovici mulțămită protocolară”⁴⁴⁵. În acel an, al patrulea învățător a fost suplinitorul Ioan Antal, care a primit un calificativ foarte slab. Se propune ca „odată pentru totdeauna în fie-care an” să se ofere din partea bisericii un premiu de 100 de coroane învățătorului care va presta „examen mai bun”. În 2 iulie 1911, „în semn de recunoștință și ca stimulent pentru viitor votează acum d-lui învățător Uroș Totorean suma de 100 coroane dela biserică nu ca distingere față de colegii D-sale ci cu conziderare la starea D-sale materială”⁴⁴⁶, dar și pentru faptul că și în anul școlar 1910/1911 a avut cele mai bune rezultate la examenele finale.

Învățătorul Uroș Totorean „spre fala noastră, așa grădinar isteț și practic este de servește totdeauna exemplu bun poporenilor prin aceea că d-sa era între primii din comună carele ducea primele zarzavaturi la piață spre vânzare din ce își făcea bani frumoși”. În ședința comitetului parohial din data de 17/30 iunie 1912, i se votează lui Uroș Totorean un ajutor de 200 coroane, având în vedere „scumpătatea cea mare a tuturor trebuințelor casnice” și faptul că, deși s-a propus rezidirea școlii din Bujac, renovarea s-a amânat pentru anii viitori, iar învățătorul a rămas cu pagubă pentru că nu și-a semănat grădina la timp⁴⁴⁷.

În timpul primului război mondial, Uroș Totorean este concentrat activ în armata Austro-Ungariei⁴⁴⁸. În Nădlac mai erau la acea vreme o învățătoare și încă doi

---

⁴⁴⁵ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 57/1903-1909, f. 90.

⁴⁴⁶ *Ibidem*, registrul nr. 59/1909-1914, f. 115.

⁴⁴⁷ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 112/1912, f. 1; A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 59/1909-1914, f. 136.

⁴⁴⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 26/1914-1916, f. 44, dosarul nr. 27/1917-1919, f. 27, 80, 118, 120, 174.

învățători, toți scutiți de serviciul militar activ. Pentru suplinirea lui Uroș Totorean s-a făcut o nouă împărțire a elevilor de la clasele inferioare, nefiind nevoie ca la Nădlac să vină un învățător suplinitor nici pentru anul școlar 1916/1917 și nici pentru anul școlar 1917/1918⁴⁴⁹: toți elevii claselor III-VI trec la învățătorul George Petrovici, clasele I-II din Bujac trec la învățătorul Romul Tăucean, clasele I-II de din Sus trec la învățătoarea Sidonia Tăucean. În această perioadă, a fost suspendată școala de fete. În ianuarie 1918, Uroș Totorean este rănit la picior și a fost trimis acasă pentru recuperare. Dorește să reintre în „serviciul învățătoresc”, iar Nicolae Chicin cere sfat de la protopopiatul Arad dacă să fie acceptat sau nu în post, având în vedere faptul că este rănit. De la Arad vine răspunsul că dacă învățătorul este capabil să umble, poate să fie primit în post, dacă nu, să facă raport și să fie trimis un suplinitor. Pe perioada vacanței de vară, Uroș Totorean pleacă la B. Ciaba la spital pentru recuperare.

Având în vedere situația grea pricinuită de război, în 1918 învățătorului i se votează de către comitetul parohial un „ajutor de scumpete” de 1500 coroane, 500 coroane „pentru veșminte”, plus 400 coroane pentru fiecare membru al familiei⁴⁵⁰.

La 1/14 septembrie 1918⁴⁵¹, într-o circulară emisă de Consistoriul Diecezan arădean se face precizarea că sunt scutiți de război învățătorii-soldați de rând (cadeți, aspiranți) din formațiunile de marș (infanterie), dacă nu sunt apti de a lupta cu arma sau sunt la servicii auxiliare, stegarii neapți pentru servicii de trupă și numai pentru servicii locale. Învățătorul Uroș Totorean îndeplinea aceste condiții. El a fost concentrat, dar nu a ajuns pe front pe

---

⁴⁴⁹ *Ibidem*, dosarul nr. 27/1917-1919, f. 181.

⁴⁵⁰ *Ibidem*, f. 14, 188; dosarul nr. 18/1919, f. 241.

⁴⁵¹ *Ibidem*, dosarul nr. 27/1917-1919, f. 185.

câmpurile de bătălie, ci doar la cancelarie, fiind „cunoscător de carte”.

Uroș Totorean participă la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, în calitate de delegat al cercului administrativ Nădlac.

După anul 1918, a continuat să fie învățător confesional până la 1 noiembrie 1921, când este numit învățător titular la școala de stat din Nădlac, „primind dela această dată din vistieria statului toate competențele legali”⁴⁵². La școala de stat predă până în anul școlar 1933/1934.

Trece la cele veșnice la data de 15 iulie 1934⁴⁵³, fiind înmormântat la cimitirul din Bujac.

7. 3. Școala De Din Sus

Datorită creșterii numerice a populației, și, implicit, a copiilor de vârstă școlară, se solicită înființarea unei noi școli confesionale ortodoxe române încă din anul 1886. Tot acum se solicită insistent suplimentarea numărului de bănci la toate celelalte școli existente pentru ca procesul de învățământ să se desfășoare în condiții optime.

La data de 24 noiembrie 1886⁴⁵⁴, în urma unei inspecții efectuate în școlile din Nădlac, în cadrul ședinței comitetului parohial se prezintă concluzia conform căreia se constată că în anul școlar 1886/1887, numărul elevilor care trebuie să frecventeze școala (6-12 ani) a crescut, deci „este cu nepotintia de a se pote instrua prin 3 învățatori, chiar și

---

⁴⁵² A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 201.

⁴⁵³ *Ibidem*, registrul nr. 60/1915-1943, f. 101; dosarul nr. 4/1932-1934, f. 549.

⁴⁵⁴ *Ibidem*, registrul nr. 55/1879-1894, f. 60.

din cauza micului spaciu a salelor de învățământ” și se încep pregătirile pentru înființarea școlii a IV-a.

În februarie 1888⁴⁵⁵, sinodul parohial aprobă planul, în valoare de 2468,94 florini, înaintat de Iosif Krim pentru construirea unei noi școli pentru elevii din cartierul „De Din Sus”. În luna martie, arhitecții Begdon și Szlavicsek aduc unele modificări planului acceptat deja de nădlăcani, după care este trimis la Consistoriul Diecezan din Arad pentru aprobare. Forul arădean aprobă planul, în valoare de 1850,68 florini, ulterior, fiind publicat un concurs pentru edificarea unei noi școli confesionale la Nădlac în săptămânalul *Biserica și Școala*, în numerele din martie și aprilie 1888. Pentru edificarea școlii De Din Sus s-a cerut de la populație un „arunc” pe o perioadă de 2 ani și s-au primit de la „comuna politică” un ajutor de 1200 florini în același scop⁴⁵⁶.

La 5 martie 1887, în vederea edificării școlii a IV-a se achiziționează un intravilan de la Dimitrie Oprea cu 600 florini. Imediat se fac și formele pentru a fi trecut în cartea funciară pe numele bisericii⁴⁵⁷. La construirea clădirii școlii De Din Sus se utilizează 8000 „vaiuguri” și rămășițele re folosibile de la biserică, de la acoperișul și turnul renovate de câțiva ani (1883)⁴⁵⁸. Sala de clasă avea lungimea de 10 m, lățimea de 8 m și înălțimea de 3,8 m⁴⁵⁹.

---

⁴⁵⁵ *Ibidem*, dosarul nr. 19/874-1914, f. 68 și urm.; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 34/1888, f. 34.

⁴⁵⁶ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 95-III-1887, acul nr. 1102/1888.

⁴⁵⁷ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 55/1879-1894, f. 63, dosarul nr. 2/1886-1890, f. 141.

⁴⁵⁸ *Ibidem*, registrul nr. 55/1879-1894, f. 76.

⁴⁵⁹ *Ibidem*, dosarul nr. 26/1914-1916, f. 174.

Școala își va începe activitatea din anul școlar 1888/1889, având ca prim învățător pe Romul Tăucean⁴⁶⁰, funcționând până spre mijlocul secolului al XX-lea.

7. 3. 1. Romul Tăucean – învățătorul de la Școala De Din Sus

Începând cu anul școlar 1888/1889, la Nădlac se înființează o nouă școală inferioară, având în vedere numărul ridicat al copiilor de vârstă școlară. Școala s-a numit „De Din Sus”, după numele cartierului pe care îl deservea. Pentru ocuparea postului de învățător de la această nouă școală s-a organizat concurs⁴⁶¹, care a fost hotărât în ședința comitetului parohial din data de 14/26 august 1888. Drept salariu, comitetul parohial nădlăcan oferea 400 florini în bani, 6 „agii lemne moi”, servitor cu 20 florini salar, casă și grădină de legume, iar pentru conferințe, 2 florini/zi, casă și transport. Deși termenul pentru alegerea celui de-al patrulea învățător confesional din Nădlac s-a hotărât inițial pentru data de 18/30 septembrie 1888, deoarece sinodul electoral nu s-a putut întruni pentru că era vremea lucrărilor agricole de toamnă și pentru că biserica „s-a reparat” în aceeași perioadă, alegerea se amână până în data de 9/21 octombrie. La concurs s-au prezentat trei candidați: Antoniu Mirișan din Sânnicolau Mare, Lazăr Ionescu din Semlac și Romul Tăucean din Arad-Gai. A. Mirișan se afla în acea perioadă în „proces criminal”, drept urmare nădlăcanii nu îi acceptă candidatura. L. Ionescu se retrage după câteva zile, după ce

---

⁴⁶⁰ *Ibidem*, registrul nr. 55/1879-1894, f. 89-90.

⁴⁶¹ *Ibidem*, registrul nr. 55/1879-1894, f. 89-90; dosarul nr. 21/1874-1890, f. 121; dosarul nr. 27/1917-1919, f. 204; dosarul nr. 22/1891-1900, f. 36; A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 93/1888, f. 153; dosarul nr. 94/1888, f. 52.

a trimis actele de candidatură la Nădlac, singurul candidat rămânând Romul Tăucean. Acesta este acceptat ca și candidat și este ales învățător pentru nou înființata școală.

Romul Tăucean s-a născut în anul 1859 în Cenadul Unguresc. După școala elementară, a făcut 4 „clase civile”, apoi a urmat cursurile Preparandiei din Arad pe care le-a absolvit în anul 1885/1886⁴⁶². În anul 1900, nu era căsătorit, locuind cu mama și cu sora sa, pe care le întreținea din punct de vedere financiar⁴⁶³. S-a căsătorit cu Sidonia Sabău, învățătoare la Nădlac, originară din Pecica.

Cât timp a funcționat la Nădlac a predat doar la „Școala De Din Sus”, la clasele I-III⁴⁶⁴. Forurile superioare de la Arad consideră că alegerea lui Romul Tăucean nu a fost conformă cu concursul publicat, iar până la soluționarea problemei, învățătorul este angajat doar pe o perioadă de probă de un an, cu posibilitatea ca această perioadă să se prelungească cu încă un an, cu acordul parohiei⁴⁶⁵. După rezolvarea problemelor, după o perioadă de doi ani, cât a fost „învățător de probă”, devine învățător „plin”, începând cu anul școlar 1890/1891. În noiembrie 1893, Romul Tăucean solicită forurilor superioare numirea sa ca învățător definitiv. Protopopul Aradului trimite toate actele spre studiu Consistoriului Diecezan Arad, adăugând câteva considerații proprii, respectiv „în considerare că numitul învățător prin purtare exemplară și progresul arătat până acum cu elevii concrezuți (încredințați – n.n.) educației lui aparține învățătorilor distinși, vin și eu a-l recomanda atențiunei Ven. Consistor pentru de a fi

---

⁴⁶² T. Botiș, *op. cit.*, p. 474.

⁴⁶³ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 58/1899-1901, f. 23-24; dosarul nr. 24/1907-1910, f. 20.

⁴⁶⁴ *Ibidem*, dosarul nr. 23/1901-1906, f. 168, 235; dosarul nr. 24/1907-1910, f. 20; registrul nr. 58/1899-1901, f. 24.

⁴⁶⁵ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 101/1889, f. 78.

provăzut cu decret⁴⁶⁶. După analiza tuturor factorilor, în 14 decembrie 1893 se primește răspuns favorabil: „Consistoriul este aplecat s-o împlinească”.

Ca salariu⁴⁶⁷ a primit 400 florini, 6 stânjeni de lemne, o sesie de pământ arabil și locuință gratuită. Din anul 1894, salariul i se va mări cu 100 florini, dar doar pentru „a conduce și a instrua un chor vocal” care să cânte în biserică alternativ cu corul de copii. Suma de 100 de florini o va primi doar atâta timp cât va fi dirijor de cor. În anul școlar 1899/1900, după schimbarea monedei statului, Romul Tăucean a primit un salariu total de 940 coroane⁴⁶⁸. Din 1903 va primi 6 stânjeni de lemne tari, nu 4 ca până atunci, și 40 de coroane pentru că la școala sa nu există grădină de legume. Tot acum se măresc „spesele” pentru conferințe învățătoarești la 4 coroane pe zi, la care se adaugă transportul și locuința, dar învățătorii au obligația să aducă chitanțe pentru sumele care urmează să fie decontate de către biserică⁴⁶⁹. Conform legilor școlare, începând cu data de 1 ianuarie 1904, salariile tuturor învățătorilor confesionali de la Nădlac se măresc cu 200 coroane⁴⁷⁰. O nouă mărire de salariu va avea loc în urma aplicării legii Apponyi în anul 1907. Pentru anul școlar 1915/1916⁴⁷¹, Romul Tăucean va primi un salariu de 2000 coroane.

În ultimii ani ai veacului al XIX-lea, Romul Tăucean a avut mari probleme de sănătate. Deoarece

---

⁴⁶⁶ *Ibidem*, dosarul nr. 143/1893, f. 177, 185.

⁴⁶⁷ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 56/1894-1898, f. 14-15, 24; registrul nr. 57/1903-1909, f. 7; registrul nr. 58/1899-1901, f. 23, registrul nr. 59/1909-1914, f. 50, A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 167/1895, f. 55.

⁴⁶⁸ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 217/1900, f. 71.

⁴⁶⁹ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 57/1903-1909, f. 23.

⁴⁷⁰ *Ibidem*, f. 14-15.

⁴⁷¹ *Ibidem*, dosarul nr. 26/1914-1916, f. 145.

învățătorul suferea de un „morb lipicios”, în 9/21 septembrie 1896, doctorul Höszt solicită închiderea școlii, iar elevii sunt îndrumați a frecvența celelalte școli, în funcție de apropierea de domiciliu. În anul școlar 1897/1898, a fost suplinit de preparandul de anul IV, Teodor Otlăcan⁴⁷², iar în anul următor de pedagogul Traian Faur. În perioada 1 aprilie – 15 iunie 1901, este suplinit de către Constantin Răsădean⁴⁷³. Acesta era originar din Șeitin, fiind preparand de anul III.

În timpul primului război mondial, datorită situației materiale grele, Comitetul Parohial Ortodox Român de la Nădlac îi votează lui Romul Tăucean un „ajutoarele de războiu – să nu se zică de scumpete” de 500 coroane pentru îmbrăcăminte, 1200 coroane în bani și încă 400 de coroane pentru fiecare membru al familiei⁴⁷⁴ ca supliment la salariu.

Procesul de învățământ a fost serios tulburat pe perioada războiului. Începând cu data de 23 octombrie/5 noiembrie 1917⁴⁷⁵, învățătorul George Petrovici este chemat la protopretura cercuală pentru „recvisarea bucatelor” în folosul armatei austro-ungare. Romul Tăucean este nevoit să îl înlocuiască la catedră. Astfel, dimineața predă la clasele III-VI mixte la școala centrală, iar după masa la școala din Bujac, deoarece învățătorul de acolo, Uroș Totorean, era plecat pe front. La școala De Din Sus predă soția sa, învățătoarea Sidonia Tăucean, care predă și la școala de fete, dimineața într-o școală, iar după amiază în cealaltă. Situația aceasta se va menține „până când va fi nevoie”, pentru ca elevii să nu rămână fără instruire. După

---

⁴⁷² *Ibidem*, registrul nr. 56/1894-1898, f. 163.

⁴⁷³ *Ibidem*, dosarul nr. 23/1901-1906, f. 37, 54, 68.

⁴⁷⁴ *Ibidem*, dosarul nr. 27/1917-1919, f. 14, 188; dosarul nr. 18/1919, f. 241.

⁴⁷⁵ *Ibidem*, dosarul nr. 27/1917-1919, f. 97, 99, 181.

numai câteva zile, la 12/25 noiembrie 1917⁴⁷⁶, situația se înrăutățește, Romul Tăucean fiind chemat și el la activități extrașcolare: să facă conscrierea tuturor copiilor de vârstă școlară, singura „putere didactică” rămânând soția sa, învățătoarea Sidonia Tăucean. Situația dificilă a școlilor se remediază într-o oarecare măsură, începând cu data de 5/18 februarie 1918⁴⁷⁷, când revine George Petrovici. Acesta va preda la școala superioară dimineața și după amiază, iar Sidonia Tăucean dimineața la școala De Din Sus și după amiază la școala din Bujac.

Romul Tăucean a stat la Nădlac până la data de 9/22 septembrie 1921, când renunță la postul, „pe care l-a ocupat la confesiunea noastră timp de 33 de ani”⁴⁷⁸. Pleacă la școala de stat din Chișineu-Criș, „după ce împrejurările familiale așa au dictat”, acolo fiind numită învățătoare și soția sa, Sidonia Tăucean. Cei 360 copii ortodocși obligați a frecventa școala în acel an au fost împărțiți între ceilalți doi învățători confesionali, astfel: rămân clasele I-II din Bujac, 80 elevi, instruiți de Uroș Totorean, clasele I-II de la școala De Din Sus, 75 elevi, trec la școala de stat, clasele III-IV din toată comuna, 140 elevi, trec la școala națională (de stat), clasele V-VI mixte din întreaga comună, 60 elevi, rămân la școala confesională centrală, instruiți de George Petrovici.

În urma plecării lui Romul Tăucean, se organizează concurs pentru postul rămas vacant ⁴⁷⁹. „Emolumentele împreunate cu acest post” au fost: 16 jugăre de pământ, locuință cu grădină, întregire de la stat, noul învățător va

---

⁴⁷⁶ *Ibidem*, f. 102.

⁴⁷⁷ *Ibidem*, dosarul nr. 27/1917-1919, f. 119.

⁴⁷⁸ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 85/1921, f. 2, 6; A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 30-31, 100.

⁴⁷⁹ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1923, f. 47, 79.

plăti pentru menajul casei, iar pentru serviciile de curățenie în școală, plătește biserica. Noul învățător va fi și cantor „în și afară de biserică fără altă remunerație” și, totodată, va însoți școlarii la biserică regulat, asigurând disciplina lor în timpul slujbelor. Se prefera ca noul învățător să fie conducător de cor. Protopopiatul și Consistoriul Diecezan nu acceptă mențiunea ca noul învățător să nu fie plătit și pentru serviciul de cantor. Se propune ca salariu 8 jugăre de pământ, care nu se vor expropria din averea bisericii.

7. 4. Școala confesională ortodoxă română de la Nădlac (1918-1932)

Noua realitate politică de după primul război mondial și Unirea din 1 Decembrie 1918 a determinat schimbări radicale în toate domeniile de activitate a societății transilvane. Odată cu trecerea autorității de la austro-ungari la români, începe un amplu proces de uniformizare, de unificare a societății pe întreg teritoriul României Mari.

În ceea ce privește unificarea sistemului de învățământ pe întreg teritoriul țării, în 1919 s-a emis Decretul pentru organizarea învățământului primar nr. 13869, conform căruia se asigura unitatea învățământului primar, salarizarea unitară a învățătorilor și desființarea școlilor confesionale⁴⁸⁰.

La data de 30 septembrie 1922, învățătorilor, care prin contract erau și cantori, li se anulează vechile contracte pentru că de acum înainte nu mai erau angajații bisericii, ci

---

⁴⁸⁰ Ioan Codău, *Școala ineuană pe trepte de istorie (1756-2008)*, Arad, edit. Fundației „Moise Nicoară”, 2008, p. 26.

ai statului și se fac contracte noi de angajare doar pentru funcția de cantori⁴⁸¹.

La data de 15 decembrie 1922, comitetului parohial din Nădlac i se adresează întrebarea din partea statului dacă școlile confesionale sunt întreținute în continuare de confesiuni sau nu, iar dacă răspunsul este negativ, urmau să fie întreținute și prevăzute cu combustibil de către stat. Președintele comitetului parohial, Nicolae Chicin răspunde: „comuna bisericească gr. or. română din Nădlac precum în trecut așa și aci în colo își rezervă dreptul asupra școalelor îngrijindu-se de întreținerea lor din propriile sale puteri și le va prevedea și cu combustibilul necesar până ce vor avea caracterul lor confesional”⁴⁸². „Edificiul școlar restaurat și provăzut cu inscripție românească, sala de învățământ curată și împodobită pe lângă recvizitele prescrise cu portretele adoraților Suverani, Regele și Regina; școala asigurată cu lemnele trebuincioase stă gata”⁴⁸³, așteptând ca învățătorii să insufle tinerilor învățăcei dragostea de carte, cultură și patrie. Școala este caracterizată drept „templul dătător de viață și răspânditor de lumină, dela care copiii își așteaptă fericirea, părinții mângâierea și țara viitorul”. Titulatura școlii confesionale era „Școala particulară confesională ortodoxă română din Nădlac”, conform Legii școlare din 1924⁴⁸⁴.

După anul 1921 și până la desființare, la școala confesională ortodoxă română au funcționat un număr de 7 învățători. Ca salariu primeau arenda după o sesie învățătorescă care consta în 16 jugăre de pământ arabil, locuință gratuită cu grădină în același spațiu unde era și sala

---

⁴⁸¹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 422-423.

⁴⁸² *Ibidem*, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 282.

⁴⁸³ A. N. S. J. Arad, *fond Parohia Ortodoxă Română Nădlac*, dosarul nr. 6/1920-1943, f. 1.

⁴⁸⁴ A.P.O.R. Nădlac, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 41.

de învățământ și lemne pentru încălzirea sălii de clasă și a locuinței. Învățătorii erau angajați și în funcția de cantori. Una din însărcinările extrașcolare era aducerea copiilor și supravegherea disciplinei la slujbele religioase.

***

Constantin Trifu a fost învățător confesional la Nădlac, din 1 septembrie 1923 până în 15 octombrie 1926⁴⁸⁵. Constantin Trifu s-a născut la 11/23 ianuarie 1884 la Milova, Protopopiatul Radna⁴⁸⁶. În perioada 1920-1923, este învățător la Pecica. În septembrie 1923, la Nădlac se organizează concurs⁴⁸⁷ pentru școala De Din Sus. Candidați sunt: Iulian Traian Faur din Nădlac, Constantin Trifu din Pecica, Ștefan Trifu, învățător în Balinț (1913-1923). I. T. Faur s-a retras din concurs. Este ales Constantin Trifu în funcția de învățător confesional și cantor în ședința comitetului parohial din 15/28 octombrie. Salariul lui este de 16 jugăre de pământ, întregire de la stat, locuință cu grădină, „paușal scripturistic în natură”, spese pentru conferințe.

Cât a activat la școala confesională din Nădlac, a fost și director școlar local. La data de 11 octombrie 1926, Constantin Trifu este numit învățător la școala de stat din Pereg, postul de la Nădlac devenind vacant⁴⁸⁸.

---

⁴⁸⁵ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1923, f. 30; A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 132.

⁴⁸⁶ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1923, f. 90.

⁴⁸⁷ *Ibidem*, f. 47, 79.

⁴⁸⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 537; dosarul nr. 3/1928-1931 f. 432; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1923, f. 33.

„Biserica noastră, cu orice preț voește ca să susțină această școală”⁴⁸⁹ confesională, nefiind de acord cu statificarea acesteia, solicitând în continuare episcopiei arădene să desemneze un învățător. Salariul pentru viitorul dascăl va fi de 16 jugăre de pământ și casă. În locul lui Constantin Trifu, Senatul școlar din cadrul Eparhiei Aradului l-a numit ca învățător la școala confesională nădlăcană pe **Victor Bărbulescu** din Timișoara, care era și cantor⁴⁹⁰. Dar acesta nu acceptă să vină la Nădlac. Drept urmare, este numit Teodor Șchiopu ca învățător și cantor.

Teodor Șchiopu⁴⁹¹ a funcționat învățător la școala confesională din Nădlac în perioada 22 octombrie 1926 – 31 august 1927. În anul 1937, este atestat ca preot în Fiscut.

În noiembrie 1927⁴⁹², este solicitat la Nădlac **Ioan Popa**, născut în Măsca, la data de 7 octombrie 1903, suplinitor în locul lui Teodor Șchiopu în funcțiile de învățător și cantor. Ioan Popa era cleric de anul III, absolvent al școlii normale⁴⁹³. A terminat studiile la Academia Teologică în 1928. A activat la școala confesională din Nădlac, predând elevilor de claselor I-IV mixte, până în decembrie 1929, când și-a cerut demisia începând cu data de 1 decembrie 1929⁴⁹⁴. În această perioadă, dar și în perioada cât a activat ca învățător de stat

---

⁴⁸⁹ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1923, f. 33.

⁴⁹⁰ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 538, 539; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1923, f. 32.

⁴⁹¹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 5/1935-1940, f. 427; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1923, f. 2, 32.

⁴⁹² A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 590.

⁴⁹³ *Ibidem*, f. 593, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 106; dosarul nr. 16/1920-1952, f. 194; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, 50/1923, f. 2.

⁴⁹⁴ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 96, 426.

la Nădlac (1937 – cel puțin până în 1946), a activat și în funcția de cantor prim⁴⁹⁵.

În anul 1928, Ioan Popa a primit ca salariu 4000 de lei. În 1929, a primit 6000 de lei „numai ad personam, parte că a fost început instruirea alor 3 cântăreți, parte pentru vocea și cântarea lui plăcută”⁴⁹⁶.

În locul lui Ioan Popa, autoritățile arădene au dorit trimiterea ca suplinitor a clericului Teodor Handra. Acesta însă nu a putut să vină la Nădlac deoarece nu a fost acceptat ca elev particular la Academia Teologică. A fost numit Petru Bejan „de naștere din Buteni”, prin rezoluția 6845/1929 al Consistoriul Diecezan, datată 4 decembrie 1929⁴⁹⁷. Din 2 decembrie până vine învățătorul cel nou, Ana Totorean este numită „să îngrijească de școala pomenită, ce era să rămână fără învățător”.

Învățătorul Ioan Popa și-a continuat activitatea la Nădlac și după ce a plecat de la școala confesională, trecând la școala de stat. Aici a catehizat școlarii de clasele III-IV în perioada 1937-1940⁴⁹⁸.

Petru Bejan⁴⁹⁹ din Buteni a fost ultimul învățător confesional la școala de la Nădlac. A venit la Nădlac în decembrie 1929, ca învățător suplinitor. Schimbarea de învățători între Ioan Popa și Petru Bejan s-a făcut prin ordinul Consiliului Eparhial 6845/1929. Conducătorul oficiului parohial, preotul Nicolae Chicin, raportează

---

⁴⁹⁵ *Ibidem*, dosarul nr. 7/1945-1948, f. 249.

⁴⁹⁶ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1923, f. 7.

⁴⁹⁷ *Ibidem*, f. 8.

⁴⁹⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 6/1941-1944, f. 69.

⁴⁹⁹ Corina Vașcă, *Protopop stavrofor Petru Bejan. Consemnări. 21 noiembrie 1909-17 ianuarie 2002*, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2010, pp. 32-33; A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 450; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1923, f. 4, 29.

forurilor superioare că pe învățătorul Petru Bejan „l-am introdus în postul învățătoresc” la data de 10 decembrie 1929. Ca și cantor, funcționează de la data de 6 decembrie 1929, zi în care la Nădlac a fost o mare sărbătoare, fiind Hramul bisericii (Sfântul Ierarh Nicolae), totodată sărbătorindu-se centenarul construirii locașului de cult (1829-1929)⁵⁰⁰.

Începând cu data de 26 martie 1930, învățătorului Petru Bejan i se stabilește salariul primit de la biserică la suma de 5000 lei⁵⁰¹. La 2 august 1930, prin ordinul 6845/1929 al Consiliului Eparhial a fost numit învățător la școala confesională ortodoxă română din Nădlac același Petru Bejan. Din partea nădlăcanilor se adresează o cerere către forurile eparhiale din Arad, prin care se solicita continuarea activității aceluiași învățător confesional: „Domnul Bejan în restimpul funcționării sale în comuna noastră a dovedit pricepere și zăl întru îndeplinirea chemării sale atât ca învățător cât și ca cantor, este de dorit ca și pe anul școlar ce ne stă înaintea să fie denumit din partea Prea sânteii Voastre” tot Petru Bejan⁵⁰². Ca salariu i se oferea arenda de pe 16 jugăre de „pământ arător” pentru munca la școală și 4 jugăre pentru cantorat. Petru Bejan, cleric, este primit „să-și poată continua studiile teologice, în mod particular”⁵⁰³ în anul școlar 1930/1931, pentru că este angajat învățător confesional la Nădlac. Petru Bejan stă la Nădlac până la 1 septembrie 1932, când pleacă ca învățător de stat în localitatea Nădab.

---

⁵⁰⁰ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 60/1915-1943, f. 44; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1923, f. 29, 30.

⁵⁰¹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 3/1928-1931, f. 235.

⁵⁰² *Ibidem*, f. 288; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1923, f. 4, 8.

⁵⁰³ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 3/1928-1931, f. 328.

În anul 1910⁵⁰⁴ este amintit ca locuind la Nădlac învățătorul pensionar **Ambrozie Coste**, fost dascăl în Cenadul Unguresc, născut în anul 1852 în Cinteii. Acesta se căsătorește la data de 10 noiembrie 1874, la vârsta de 23 de ani, cu Emilia Pătian, în vârsta de 21 de ani. Este tatăl viitorului prefect de Timișoara, Iuliu Coste.

***

În perioada de funcționare a școlii confesionale ortodoxe de la Nădlac, s-au trimis periodic autorităților școlare civile asigurări că Parohia nădlăcană susține școala: „celea două școli primare ale confesiunii ort.-rom. din Nădlac având dreptul de publicitate câștigat, cu începerea anului școlar 1928/1929 vor continua instrucțiunea”⁵⁰⁵.

De la 1 septembrie 1931 se închide școala confesională de fete, pe motiv că s-au înscris foarte puține fete, cu drept de a se redeschide dacă „biserica va afla de bine”⁵⁰⁶. Din cauza crizei economice, nici arenda a două sesii de pământ nu pot acoperi salariul unui învățător. „A se face arunc pe poporeni pentru salarizarea învățătorilor în actuala criză financiară este o imposibilitate, care arunc ar provoca nemulțumiri mari cu urmări neprevăzute” se menționează în hotărârea consiliului parohial din 21 iunie 1931.

Prin rezoluția nr. 3831/1931, Consiliul Eparhial este de acord cu hotărârea nădlăcanilor de a „sista” școala confesională de fete, dar se cere ca și adunarea bisericească

---

⁵⁰⁴ *Ibidem*, dosarul nr. 10/1911, f. 134.

⁵⁰⁵ *Ibidem*, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 107.

⁵⁰⁶ *Ibidem*, registrul nr. 60/1915-1943, f. 71v.; dosarul nr. 15/1928-1948, f. 212; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1921, f. 4, 6.

să fie de acord și să fie anunțată și învățătoarea Sofia Secui să nu mai vină la Nădlac⁵⁰⁷.

În ședința adunării parohiale de la data de 21 iulie 1931 și în ședința comitetului parohial din data de 14 august 1932, se hotărăște ca, începând cu anul școlar 1932/1933⁵⁰⁸, să nu se mai susțină școala confesională. Motivul principal al acestei hotărâri a fost criza economică care se manifesta în acei ani: „comuna bisericească ortodoxă română din Nădlac având în vedere vitrejimea vremurilor de azi și fiind constrânsă din punct de vedere material, sistează școala sa primară confesională De Din Sus pe un timp nedeterminat, până la alte împrejurări financiare”. „Nemaiputând susține școala ... din cauza venitelor scăzute ale pământurilor școlare ear a face arunc de întregire pe credincioși în vremea de azi este o imposibilitate din toate punctele de vedere, a decis a sista această școală până la timpuri și împrejurări mai potrivite din punct de vedere financiar”, se menționează în raportul trimis la Protopopiatul Arad în 20 august 1932⁵⁰⁹. Sala de învățământ se va închide, iar locuința va fi dată în chirie. În urma crizei economice au scăzut și salariile învățătorilor de la Nădlac: în 1929 – 6000 lei; 1930 – 4000 lei; 1931 – 3500 lei⁵¹⁰.

Hotărârea este anunțată forurilor superioare arădene. La 24 august 1932⁵¹¹, se trimite de la Protopopiat la Episcopie hotărârea nădlăcanilor de a închide școala confesională primară „pe motiv că parohia nu mai poate să o susțină cu mijloacele de până aci, iar arunc nu mai poate

---

⁵⁰⁷ A.P.O.R. Nădlac, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 218.

⁵⁰⁸ *Ibidem*, registrul nr. 60/1915-1943, f. 82, dosarul nr. 3/1928-1931, f. 736.

⁵⁰⁹ *Ibidem*, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 304.

⁵¹⁰ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1921, f. 16.

⁵¹¹ *Ibidem*, f. 2, 3.

face în scopul de a susține școala”. Având în vedere că școala confesională s-a închis, vechea dare școlară nu se mai poate colecta de la credincioși. La data de 2 septembrie 1932, se decide transformarea acesteia în „dare bisericească culturală” de 2% „după darea directă” (2% din impozitul plătit la stat)⁵¹². Prin închiderea școlii confesionale, episcopul școlar își încetează activitatea. Ultimul episcop școlar a fost Petru Farcaș⁵¹³.

În răspunsul centrului eparhial, semnat de episcopul Grigorie Comșa la data de 16 septembrie 1932, se precizează următoarele: „dacă Nădlacul nu are nici mijloace materiale și nici sentimentul de jertfă pentru susținerea celei din urmă școale confesionale primare din eparhie, Consiliul Eparhial nu recurge la nici un mijloc de constrângere morală sau constituțională” și acceptă închiderea școlii. De asemenea „îl dispenzăm dela post pe învățătorul provizor Petru Bejan”⁵¹⁴. În 26 septembrie 1931, se afirmă faptul că la Nădlac „această școală primară este singura confesională în cuprinsul eparhiei Aradului”⁵¹⁵ și se exprimă regretul imposibilității susținerii pe mai departe a acesteia.

Începând cu anul școlar 1932-1933, după desființarea școlii confesionale ortodoxe de la Nădlac, legătura bisericii cu școala se rezumă doar la orele de catehizare, cu examenele aferente⁵¹⁶.

Odată cu statificarea școlii confesionale s-a predat școlii de stat și biblioteca școlii confesionale⁵¹⁷. Conform legii școlare, matricolele fostelor școli confesionale se trimit spre păstrare la școlile de stat⁵¹⁸.

---

⁵¹² A.P.O.R. Nădlac, registrul nr. 60/1915-1943, f. 83.

⁵¹³ *Ibidem*, f. 87.

⁵¹⁴ *Ibidem*, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 310.

⁵¹⁵ *Ibidem*, registrul nr. 60/1915-1943, f. 235.

⁵¹⁶ *Ibidem*, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 322.

⁵¹⁷ *Ibidem*, f. 395.

⁵¹⁸ *Ibidem*, f. 447.

Adunarea episcopescă a hotărât⁵¹⁹ ca, începând cu anul școlar 1945/1946, să reînființeze „sub titlul de experiență” câteva foste școli confesionale „pe care le-a avut eparhia în trecut”: la Arad, Nădlac, „care dispune de o clădire impozantă”. Biserica trebuie să se preocupe cu salarizarea învățătorului. Nădlăcanii hotărăsc⁵²⁰ în ședința comitetului parohial din 15 iulie și în ședința adunării parohiale din data de 5 august 1945, ca școala să se reînființeze începând cu anul școlar 1946/1947, deoarece în acest scurt timp până la deschiderea anului școlar, nu se pot procura lemne de foc și material pentru renovarea școlii. Hotărârea a fost salutată și sprijinită de centrul eparhial. Însă părinții nu și-au înscris copiii la această școală decât în număr foarte mic, neexistând învățător care să dorească să profeseze la această școală, drept urmare școala de la Nădlac nu s-a reînființat.

7. 5. Școala de fete

Învățătoarele de la școala de fete au fost:

Aurelia Cioara (1895-1896)

Hermina Ciorogariu (1896-1897)

Hersilia Cadariu (1906-1907)

Sidonia Sabău, căs. Tăucean (1908-1921)

Maria Petrovici (1921-1922)

Ana Totorean (1921-1930)

Emilia Cinteau (1929-1931)

Sofia Secui (1931-1932).

„O deosebită îngrijire trebuie a se da creșterii fetițelor noastre, căci familia este cetatea tare, în care

---

⁵¹⁹ *Ibidem*, f. 510.

⁵²⁰ *Ibidem*, f. 508, 511.

curente destructive nu pot pătrunde, ear chipul familiei îl dă femea mamă. Aceste vederi au prins rădăcini în mijlocul credincioșilor noștri și astfel cu bucurie vedem, că în unele părți se ridică în timpurile mai nouă institute de învățământ pentru fetițele române.”⁵²¹ Programul de învățământ pentru școala de fete avea în vedere, pe lângă educația de cultură generală, educarea patriotică și o instruire utilă familiei (femeia, soția și mama), orientându-se mai ales spre industria casnică.

Din inițiativa și prin purtarea de grijă a episcopului Ioan Mețianu și a Consistoriului Diecezan, începând cu anul 1884 se iau măsuri pentru înființarea la Nădlac a unei școli de fete cu învățătoare, care să ofere „fiicelor poporului român educațiune religioasă, națională și economică”⁵²². Ioan Mețianu recomandă deschiderea unei școli de fete deoarece acestea, „fiind mestecate cu pruncii, unde nu pot primi acea creștere modestă, cultura și invetietura morală ce s-ar cuveni secului femeiescu amesurat spiritului tempului”⁵²³. Înființarea școlii de fete „este o faptă care ar ridica vaza și onoarea poporului romanu ortodocsu Nadlacanu. ... Din acea împrejurare că multe fete ortodoxe cercetează școala de fete cea străină – noi conchidem cum că în Nădlac se necesitează înființarea unei școli numai pentru fete exclusiv și sub conducerea unei învățătoare ce ar fi bine pregătită și calificată pentru propunerea lucrului femeiesc de mână. ... Parohia Nădlacului este binecuvântată de la Dumnezeu cu o stare bună materială ca să poată da fiicelor sale educațiune religioasă, națională și economică”⁵²⁴.

---

⁵²¹ *Ibidem*, dosarul nr. 6/1901-1903, f. 208.

⁵²² *Ibidem*, dosarul nr. 21/1874-1890, f. 64.

⁵²³ *Ibidem*, registrul nr. 55/1879-1894, f. 44-45.

⁵²⁴ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 245/1883, f. 4.

Inspectorul școlar al cercului Nădlac, Teodor Popovici, a discutat cu mai mulți membri ai comitetului parohial nădlăcan despre posibilitatea deschiderii unei școlii pentru fete. La data de 14/26 octombrie 1884, face raport⁵²⁵ către Episcopia Aradului în care precizează că pentru anul școlar 1884/1885 nu se mai poate deschide școala de fete, dar aceasta se va deschide începând cu anul 1885/1886.

În acea perioadă, se cerea înființarea unei noi școli, a V-a confesională, din cauza numărului mare de elevi. Se face propunerea și se acceptă ca școala a V-a, ce trebuie înființată în anul școlar 1895/1896, să aibă „caracter «școală de fete» cu învățătoare «fată»” sau „învățătoareasă”⁵²⁶. În vara anului 1895, se reiau discuțiile și se reînnoiesc argumentele pentru deschiderea unei școli speciale de fete la Nădlac: „numărul fetelor obligate a cerceta școala s-a urcat într-un numer considerabil ... fiind tot mesticate cu pruncii nu pot primi acea creștere modestă și cultura morală ce se recere genului femeiesc”. În ședința comitetului parohial din 2/14 iunie 1895, propunerea făcută de credinciosul Pavel Roșuț se aprobă și se înființează școala de fete pentru clasele IV-VI⁵²⁷. Se solicită ca școala „se-și poată începe activitatea ei barem cu prima luni octombrie a.c. prin instruire cu învetiatoreasa”⁵²⁸. Membrii comitetului parohial votează unanim această propunere, deși existau și păreri contrare. Până la construirea unei școli sau găsirea vreunei săli de studiu, a fost „împrumutată” sala de întruniri a bisericii, iar comitetul parohial își mută

---

⁵²⁵ *Ibidem*, f. 12.

⁵²⁶ *Ibidem*, fond *Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 167/1895, f. 153, 166, 168, 181.

⁵²⁷ *Ibidem*, fond *Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 209/1895, f. 26, 27.

⁵²⁸ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 55/1879-1894, f. 49; dosarul nr. 21/1874-1890, f. 64.

întrunirile într-o cameră în locuința preotului Vichentie Marcovici⁵²⁹.

La finalul lunii august 1895, s-a publicat concurs⁵³⁰ în săptămânalul *Biserica și Școala*, în vederea ocupării postului de învățătoare la Nădlac, cu termen pe data de 14/26 septembrie. Comitetul parohial nădlăcan oferea 400 florini în bani, plus 60 florini pentru locuință, 6 stânjeni de lemne pentru încălzirea locuinței și a școlii, 2 florini pe zi, locuință și transport pentru conferințe învățătoarești. De la viitoarele candidate se cer „testimonii de calificatiune de clasa prima”, cunoașterea limbii maghiare, „atestat despre lucru de mână femeesc”.

Alegerea învățătoarei a avut loc la 8/20 octombrie 1895⁵³¹, preotul din Micălaca, Ioan Cioara, a fost desemnat din partea Protopopiatului Arad „a conduce alegerea de învățătoare”, însă acesta refuză pe motiv de boală, dar și pentru faptul că una dintre candidate era chiar fiica sa. Prin urmare, alegerea este condusă de preotul dr. Dimitrie Barbu din Pecica. S-au prezentat două candidate: „preparanda absolută” Aurelia Cioara și învățătoarea Marta Precupu. Deși nici una nu a îndeplinit toate condițiile concursului, totuși a fost aleasă **Aurelia Cioara**, care a fost angajată „de probă”, „spre a se putea înactiva școala de fete”. Aceasta a fost aleasă în unanimitate, deoarece Marta Precupu s-a retras. Dar la cursuri s-au înscris un număr mic de fete, cele mai multe frecventând școala comunală.

---

⁵²⁹ *Ibidem*, registrul nr. 56/1894-1898, f. 58.

⁵³⁰ *Ibidem*, f. 66-67; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 61-IV-1896, f. 9-10, *Biserica și Școala* (Arad), anul XIX, nr. 36, 3/15 septembrie 1895, p. 295.

⁵³¹ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 56/1894-1898, f. 71; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 209/1895, f. 3-4; *Ibidem*, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 167/1895, f. 183, 187.

Aurelia Cioara este originară din Micălaca, fiind fiica preotului Ioan Cioara. În anul școlar 1923 este învățătoare la Urseni⁵³².

În raportul său către protopopul Moise Bocșan, preotul pecican precizează: „cred că am purces destul de bine și corect”, în special pentru că s-au auzit voci în cadrul sinodului parohial electoral care ar fi dorit ca postul să fie ocupat „prin vreun tânăr, candidați de-ai lor”. În adresa trimisă în data de 17/29 octombrie 1895, de către protopopul din Arad către Aurelia Cioara, prin care este anunțată că a fost aleasă suplinitoare la școala de fete din Nădlac, se precizează: „așteptând de la Dnia Ta zel, punctualitate și conștiința în îndeplinirea datorinței”⁵³³. Cursurile la școala de fete au început la data de 23 octombrie/4 noiembrie 1895⁵³⁴. La data de 26 august 1896, „învățătoarea din Nădlac Aurelia Cioara se vaietă în jalba sa”⁵³⁵ pe motiv că pe lunile de vară încă nu și-a primit salariul. După mai multe tergiversări, doleanța învățătoarei este satisfăcută.

Dar pentru că în primul an de funcționare au frecventat foarte puține eleve, și în anul 1896/1897, școala confesională de fete și-a menținut statutul „de probă”. Aurelia Cioara solicită să rămână în continuare ca învățătoare la Nădlac, dar comitetul parohial nu acceptă, deoarece „nu arată nici cel mai mic rezultat” pozitiv. În ședința comitetului parohial din 9/21 noiembrie 1896, se

---

⁵³² A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 209/1895, f. 16; A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 306.

⁵³³ A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 167/1895, f. 190.

⁵³⁴ *Ibidem*, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 209/1895, f. 10.

⁵³⁵ *Ibidem*, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 177/1896, f. 185.

face auzită propunerea ca școala de fete să nu mai funcționeze deoarece „nu este localitate pentru școală, fiind că cea destinată pentru acest scop, în urma înfrumuseterii bisericii are se servească de la primăvară earași pentru serviciul divin precum a fost ocupată și acum până la Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril și cele mai multe fete conscrise aici în urma târăgănării substituției de învățătoare s-au înscris la școala comunală, că timpul este prea înaintat și că acum nici învățătoare corespunzătoare nu se poate afla”⁵³⁶.

Totuși, pentru anul școlar 1896/1897 la școala de fete din Nădlac a fost numită ca învățătoare **Hermina Ciorogariu**, originară din Pecica⁵³⁷. Aceasta este absolventă a Institutului Pedagogic din Arad ca elevă particulară în anul 1895/1896⁵³⁸.

Ca salariu i s-a oferit 300 florini, 60 de florini pentru chiria unei locuințe, 10 florini pentru participarea la conferințe învățătoarești, 6 stânjeni de lemne moi și 1 stânjén pentru încălzirea sălii de clasă unde se țineau cursurile școlii de repetiție pentru fete.

Sala de clasă în care învățau fetele este „ocupată cu slujba Dumnezească” din cauza că în biserică se efectuau lucrări de pictură și sculptură, se închide școala de fete, redeschiderea amânându-se „până se va goli sala sus numită”⁵³⁹. Consistoriul Diecezan întreabă de ce nu s-a

---

⁵³⁶ *Ibidem*, f. 119; *Ibidem*, fond *Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare* dosarul nr. 209/1895, f. 80.

⁵³⁷ *Ibidem*, fond *Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 177/1896, f. 112-113; *Ibidem*, fond *Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 178/1896, f. 4; *Caietele Herminei*, editori Rodica Țabic, Adriana Popescu, Cătălin D. Constantin, București, edit. Peter Pan, 2010.

⁵³⁸ T. Botiș, *op. cit.*, p. 481.

⁵³⁹ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 56/1894-1898, f. 116; A. N. S. J. Arad, fond *Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 209/1895, f. 38.

închiriat alt local pentru școala de fete, iar preotul Nicolae Chicin răspunde că „nu este loc potrivit în comună”⁵⁴⁰. Cu toate greutățile, școala de fete a funcționat pe perioada iernii 1896/1897. După ce a plecat din Nădlac, Hermina Ciorogariu a fost numită la școala confesională de fete din Șeitin, care s-a înființat prin grija preotului local și inspectorului pentru școlile confesionale din localitățile de pe valea Mureșului Inferior, Teodor Popovici⁵⁴¹.

Problema deschiderii unei școli confesionale de fete la Nădlac se reia aproape după zece ani. Pentru ca fetele să poată „primi instruirea și în lucru de mână” și în alte obiecte specifice educației feminine, se solicită ca școala inferioară centrală – „acum vacantă” – să devină școală de fete cu învățătoare. După votare, cu 10 voturi contra 8, comitetul parohial aprobă cererea în ședința din 30 decembrie 1905⁵⁴², cu argumentul că și la școala de stat din Nădlac există clasă specială pentru fete. Cererea este înaintată de credinciosul Savu Stroia, în numele a 75 de membri ai sinodului parohial. În anul școlar 1906/1907, se redeschide școala de fete. În această perioadă de un deceniu, fetele au învățat în clase mixte, alături de băieți.

În septembrie 1904, Consistoriul Diecezan din Arad solicită comunei bisericești ortodoxe române din Nădlac să înființeze încă o școală confesională, deoarece numărul elevilor depășea posibilitățile existente în școlile de aici. Dar, datorită „timpului prea înaintat și neacomodat [comitetul parohial] se vede constrâns a amâna pentru altă dată împlinirea acestui ordin”⁵⁴³. În anul școlar următor,

---

⁵⁴⁰ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 209/1895, f. 93.

⁵⁴¹ Ștefan Bozian, *op. cit.*, p. 15.

⁵⁴² A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 248/1896, f. 197.

⁵⁴³ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 57/1903-1909, f. 63, 107 și urm.

una din școlile de la Nădlac a rămas fără învățător, în urma plecării lui Dimitrie Bugariu⁵⁴⁴.

Un grup de 75 de credincioși, în frunte cu Savu Stroia, „dânșii având în vedere soarta și creșterea fetițelor lor și ale tuturor din comună cer cu insistență ca precum statul la noi să îngrijit ca fetițele să primească creștere dela învățătoare, așa și comitetul parohial să decidă, că școala centrală inferioară devenită vacantă, să se prefacă și transforme în școală de fete cu învățătoareasă”⁵⁴⁵. Credincioșii aduc și alte argumente: „și din motiv bine priceput ca să nu fie fetițele mai mari împreună cu băieții, afară de aceea prin o învățătoare elevele primesc instrucțiune și în lucru de mână”.

Din cadrul comitetului parohial s-a format o comisie care să cerceteze mai în amănunțime situația școlilor confesionale ortodoxe din localitate. La data de 30 decembrie 1905, comisia prezintă raportul în ședința comitetului parohial. Se constată că mulți credincioși au trecut la secta nou înființată a „nazaritenilor”, dar și „luând în considerare că sărăcia și lipsa cea mare ce sa sălășluit la pătura mai săracă din popor provenită din rodul cel rău al pământului din anul acesta și a darilor celor multe face ca mulți inși să-și părăsească familia lor, comuna lor natală și să emigreze în America și-n alte părți. Toate acestea sunt atâtea porniri care nu să scie unde și cu ce se vor sfârși și în ce măsură va atinge și va împuțina pe credincioși bisericei noastre.” Comisia ajunge la concluzia că nu mai este nevoie de înființarea unei noi școli confesionale, ci comitetul parohial decide ca, începând cu anul școlar 1906/1907, să transforme școala a III-a inferioară mixtă în școală de fete.

Cu același prilej s-a hotărât o reparare capitală și o extindere a clădirilor școlare existente „atât în lungime, cât

---

⁵⁴⁴ *Ibidem*, dosarul nr. 23/1901-1906, f. 248.

⁵⁴⁵ *Ibidem*, registrul nr. 57/1903-1909, f. 108-109.

și în lățime”. Deschiderea școlii de fete ar conduce și la „aducerea înapoi” a fetelor care frecventează școala de stat. „Cu considerare la însemnătatea mare a obiectului”, după unele discuții în sinodul parohial din 15/28 ianuarie 1906, se votează și se decide cu 82 de voturi la 62, transformarea școlii inferioare centrale în școală de fete⁵⁴⁶.

În august 1906, s-a publicat concurs⁵⁴⁷ pentru ocuparea postului de învățătoare. Se oferea ca „beneficiu împreună cu acest post”: 700 coroane pe an, 4 stânjeni de lemne tari sau 6 stânjeni de lemne moi, „spese” pentru conferințe și de călătorie, locuință cu grădină și „scripturistică în natură”. Printre obligațiile învățătoarei care va fi aleasă se numără predarea, pe lângă obiectele de învățământ obișnuite, a economiei casnice și a lucrului de mână. Era obligată să țină și „școală de repetițiune” cu fetele cu vârste între 12 și 15 ani, „fără nici o altă remunerație banală”, primind un stângen de lemne pentru încălzirea sălii de curs. Înainte de angajare, viitoarea învățătoare trebuia să vină la Nădlac să își „arate dexteritatea în cânt”. La concurs se pot prezenta învățătoare cu diplomă („cvalificată cu nota de cel puțin „bun””) și „cari nu sunt angajate în afaceri familiare vor fi preferite”.

Este declarată câștigătoare **Sidonia Sabău (Tăucean)**, chiar dacă nu îndeplinea toate prevederile concursului. Aceasta, ulterior, se căsătorește cu învățătorul Romul Tăucean. Sidonia Tăucean a absolvit cursurile Institutului Pedagogic din Arad în anul 1899/1900⁵⁴⁸. Era

---

⁵⁴⁶ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 248/1896, f. 199; A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 57/1903-1909, f. 108, 150.

⁵⁴⁷ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 93/1904 f. 142, 147, A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 27/1917-1919, f. 204, registrul nr. 57/1903-1909, f. 142-143, 150.

⁵⁴⁸ T. Botiș, *op. cit.*, p. 485.

originară din Pâncota, comitatul Arad. Imediat după alegere a fost suplinită de Hersilia Cadariu pentru un an de zile. În anul școlar următor, 1907/1908 revine Sidonia Tăucean, care va funcționa provizoriu, după care este confirmată definitiv pe post⁵⁴⁹.

În urma aplicărilor prevederilor legilor învățământului adoptate de guvernele de la Budapesta, în primele decenii ale secolului trecut, învățătoarei Sidonia Tăucean i se mărește constant salariul, ajungând ca în 1915, să aibă un venit de 1800 coroane⁵⁵⁰. Din 23 octombrie/5 noiembrie 1909⁵⁵¹, i se mărește cantitatea de lemne primită de la 4 stânjani la 5, cu care va încălzi locuința și sala de clasă atât pentru școala inferioară, cât și pentru școala de repetițiune.

În 1911, i se solicită a cânta „ceva”, respectiv cel puțin un cântec la Sfânta Liturghie cu școlărițele sale⁵⁵². „Pentru frumosul spor făcut în școală cu fetele noastre”, mai ales în ceea ce privește partea practică, învățătoarea primește de la comitetul parohial la 1 septembrie 1912 suma de 100 de coroane, „ca remunerare și ca îndemn pe viitor”⁵⁵³.

În timpul primului război mondial, situația școlară la Nădlac s-a înrăutățit deoarece învățătorii lucrau pentru armată, iar învățătoarea Sidonia Tăucean a fost nevoită să predea atât dimineața cât și după amiaza, în clădiri școlare diferite.

Începând cu 12/25 noiembrie 1917, Sidonia Tăucean ajunge să fie singura putere didactică confesională

---

⁵⁴⁹ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 57/1903-1909, f. 200.

⁵⁵⁰ *Ibidem*, dosarul nr. 26/1914-1916, f. 145.

⁵⁵¹ *Ibidem*, registrul nr. 59/1909-1914, f. 50.

⁵⁵² *Ibidem*, f. 105.

⁵⁵³ *Ibidem*, f. 138.

pentru toți elevii ortodocși din Nădlac⁵⁵⁴. Uroș Totorean era concentrat în armata austro-ungară. Romul Tăucean era însărcinat cu conscrierea tuturor copiilor obligați a frecventa școala, iar George Petrovici era chemat pentru conscripții militare. Astfel, Sidonia Tăucean a suplinit la clasele III-VI dimineața, iar toți elevii de clasele I și a II-a au primit instrucțiune după amiaza. De data aceasta toate cursurile s-au ținut la școala centrală unde preda de obicei George Petrovici, această sală fiind singura încălzită.

În 1918, la școala superioară a ținut prelegeri preotul Nicolae Mărginean, iar Sidonia Tăucean a fost nevoită ca dimineața să predea la școala din Bujac, iar după masa la Școala De Din Sus. Situația aceasta s-a menținut începând cu 12/25 ianuarie 1918, timp de aproximativ 3-4 săptămâni⁵⁵⁵.

De la biserică a primit „ajutor de scumpete” pentru anul 1918 constând în sumele de 500 coroane pentru îmbrăcămintă, 1200 coroane în bani plus câte 400 coroane pentru fiecare membru al familiei⁵⁵⁶.

La 4/17 octombrie 1920, Sidonia Tăucean își prezintă demisia de la școala de fete din Nădlac. „Fiind cu considerare la diligența și purtarea doamnei, apreciate în atâtea rânduri”, comitetul parohial acceptă și i se dă „mulțumită protocolară”⁵⁵⁷. A plecat la școala națională din Chișineu.

După o lună de zile de la instalarea ca învățătoare la Nădlac, Sidonia Tăucean este înlocuită pentru anul școlar

---

⁵⁵⁴ *Ibidem*, dosarul nr. 27/1917-1919, f. 102.

⁵⁵⁵ *Ibidem*, f. 107.

⁵⁵⁶ *Ibidem*, f. 14, 188, dosarul nr. 18/1919, f. 241.

⁵⁵⁷ *Ibidem*, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 30-31, 34, A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 84-IV-1922, f. 1.

1906/1907⁵⁵⁸ de către **Hersilia Cadariu**. Aceasta era originară din Pecica Română și a absolvit cursurile Preparandiei arădene în anul 1903/1904⁵⁵⁹. În anul școlar 1910/1911 este atestată ca învățătoare în Măderat⁵⁶⁰.

Maria Petrovici este fiica învățătorului George Petrovici. A absolvit Școala Normală în anul 1919-1920⁵⁶¹. În anul școlar 1921/1922 a activat ca suplinitoare la școala confesională de fete⁵⁶², în locul tatălui său, după care este numită învățătoare la școala de stat⁵⁶³.

Ana Totorean este fiica învățătorului Uroș Totorean. S-a născut în 29 ianuarie/11 februarie 1904⁵⁶⁴. După ce a urmat școala la Nădlac, a absolvit Școala Normală din Arad în anul 1921-1922⁵⁶⁵.

Ana Totorean depune o cerere la oficiul parohial în 22 octombrie/4 noiembrie 1921, prin care își manifestă dorința de a fi numită învățătoare la școala confesională din Nădlac⁵⁶⁶. După ce intră Ana Totorean în funcție, preotul rămâne doar catihet. În anul școlar 1921/1922, Ana Totorean a avut drept salariu 14800 lei plătit integral de la parohie⁵⁶⁷. Până în anul 1923, a funcționat ca suplinitoare.

---

⁵⁵⁸ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 57/1903-1909, f. 218; dosarul nr. 24/1907-1910, f. 20.

⁵⁵⁹ *Ibidem*, dosarul nr. 24/1907-1910, f. 18; T. Botiș, *op. cit.*, f. 489.

⁵⁶⁰ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 9/1910, f. 213.

⁵⁶¹ T. Botiș, *op. cit.*, f. 498.

⁵⁶² A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 84/1922, f. 2. dosarul nr. 140/1920, f. 100; A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 111.

⁵⁶³ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 201.

⁵⁶⁴ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1923, f. 89.

⁵⁶⁵ T. Botiș, *op. cit.*, p. 500.

⁵⁶⁶ *Ibidem*, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 116; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 140/1920, f. 100.

⁵⁶⁷ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 240.

În 15/28 octombrie se organizează concurs⁵⁶⁸ pentru ocuparea definitivă a postului de învățătoare, singura candidată fiind Ana Totorean. Salariul primit este de 16 jugăre de pământ, întregire de la stat, locuință cu grădină, „paușal scripturistic în natură”, spese pentru conferințe. Începând cu anul școlar 1922/1923, Ana Totorean primește în plus la salariu 50 de lei pe lună pentru instrucția fetelor de clasele V-VI în lucru de mână⁵⁶⁹.

A locuit împreună cu mama sa la locuința învățătoarească de la școala din Bujac⁵⁷⁰, unde a funcționat și tatăl său. Ana Totorean este învățătoare confesională până la 1 septembrie 1930, apoi se „statifică”⁵⁷¹.

Arenda pământului învățătoarească pentru anul 1929-1930 era de 16000 lei, din care 4500 se plătește impozit. Ana Totorean este plătită doar cu 1000 lei pe lună. Drept urmare adresează conducerii parohiei o cerere pentru a primi salariu egal cu cel al unui învățător de stat. Nu i se satisface cererea și trece la școala de stat, solicitând, totodată, de la biserică recomandare pentru perioada cât a activat la școala confesională. Preotul Nicolae Chicin îi acordă această recomandare, în care menționează că a funcționat la școala confesională de fete „spre mulțumire”⁵⁷².

La data de 22 septembrie 1930⁵⁷³, revizorul școlar o recomandă la școala confesională de la Nădlac în locul Anei Totorean pe **Anghelina Sturz** din Sepreuş. Preotul

---

⁵⁶⁸ A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1923, f. 59, 79.

⁵⁶⁹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 278.

⁵⁷⁰ *Ibidem*, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 637.

⁵⁷¹ *Ibidem*, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 126, 129, registrul nr. 60/1915-1943, f. 61; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1921, f. 16.

⁵⁷² A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 14/1920-1927, f. 135.

⁵⁷³ *Ibidem*, f. 142.

Nicolae Chicin solicită de la forurile superioare bisericești de la Arad aprobarea acesteia „sau alta potrivită”.

La 27 septembrie 1930 de la Arad este trimisă învățătoarea **Emilia Cintean**⁵⁷⁴ din Pecica, unde a predat în anul 1929/1930. Această învățătoare a fost introdusă în „post și beneficiu” din data de 29 septembrie 1930. A activat la Nădlac până în 11 ianuarie 1931, când a fost numită învățătoare de stat la Șilindia⁵⁷⁵ și, drept urmare, își dă demisia de la Nădlac.

La școala de fete, ultima învățătoare a fost **Sofia Secui**, originară din Macea, care vine la Nădlac începând cu data de 15 ianuarie 1931⁵⁷⁶ ca suplinitoare. Aceasta va activa la școala de fete până la încheierea anului școlar 1931/1932. În 1939 este consemnată ca învățătoare la Macea.

7. 6. Învățători suplinitori

Emilian Lucația este numit de Consistoriul Diecezan prin decizia nr. 4961/1896 ca învățător suplinitor la Nădlac, la școala inferioară centrală (clasele I, II și III), din 12 octombrie 1896 până în aprilie 1897⁵⁷⁷, în locul învățătorului Samson Lugojan, bolnav. Era „preparand absolut cu examen de calificatiune”, absolvent în anul

---

⁵⁷⁴ *Ibidem*, f. 144, 146.

⁵⁷⁵ *Ibidem*, registrul nr. 60/1915-1943, f. 65; dosarul nr. 14/1920-1927, f. 160; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 50/1921, f. 14, 23.

⁵⁷⁶ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 427, 164.

⁵⁷⁷ *Ibidem*, registrul nr. 56/1894-1898, f. 135; dosarul nr. 22/1891-1900, f. 131-132; A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 285/1892, f. 3, 10; *Ibidem*, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 177/1896, f. 174, 199.

1893/1894 ca particular⁵⁷⁸. Ca salariu primea suma de 30 florini pe lună, bani scăzuți din salariul învățătorului titular, având și locuință gratuită în incinta școlii. În aprilie, școala s-a închis din cauza „morbului lipicios” (fekete himlős). După eradicarea epidemiei, Emilian Lucuția nu se mai prezintă la școală, dar solicită salariul până la încheierea anului școlar. Comitetul parohial a primit numeroase reclamații împotriva acestui învățător. Părinții copiilor îl acuzau că bate elevii „cu orice-i venea în mână, peste degete, peste mâini de le băgau bieții în gură de durere, apoi îi silea după batere să scrie într-un picior timp uitat”⁵⁷⁹. În anul școlar 1897/1898 Emilian Lucuția este numit învățător în Șimand.

Ioan Antal s-a născut la 21 iunie 1882. Părinții s-au numit Antal Vichentie și Rusu Saveta. A absolvit Preparandia din Arad în anul 1900/1901⁵⁸⁰. A fost suplinitor la Nădlac în mai multe perioade.

Între 20 aprilie – 7 mai 1900, Romul Tăucean pleacă la Diarszeg (Bihor) pentru un curs de „vierit”. În această perioadă, pentru ca procesul de învățământ să nu aibă de suferit, este numit suplinitor Ioan Antal, preparand de anul III⁵⁸¹.

În anul școlar 1901/1902⁵⁸², Ioan Antal a fost numit învățător în Roșia, Protopopiatul Radna, dar nu s-a prezentat la noul post. A preferat să rămână acasă, lângă părinți, ocupând funcția de „scriitor avocațial”, cu un salariu de 25 florini pe lună.

---

⁵⁷⁸ T. Botiș, *op. cit.*, p. 479, A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 108.

⁵⁷⁹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 131.

⁵⁸⁰ T. Botiș, *op. cit.*, p. 485.

⁵⁸¹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 257.

⁵⁸² A. N. S. J. Arad, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 377/1901, f. 14.

Începând cu luna ianuarie a anului 1905⁵⁸³ și până la finalul anului școlar, l-a supliniit pe Dimitrie Bugariu, „depărtat” din Nădlac.

În anul școlar 1906/1907⁵⁸⁴, l-a supliniit pe învățătorul George Petrovici, care era bolnav. Ca salariu i se oferă o „odaie” gratuită la școală și 40 coroane pe lună.

Ioan Sfăt a fost învățător suplinitor la Nădlac la școala a IV-a, vacantă pe întreg anul școlar 1900-1901⁵⁸⁵. A predat la clasele I-III. Este originar din Pecica Română, fiind absolvent la Preparandiei în anul 1898/1899⁵⁸⁶.

Traian Faur a funcționat ca învățător suplinitor la școlile din Nădlac în mai multe perioade. A absolvit Preparandia din Arad în anul 1899/1900⁵⁸⁷. În luna decembrie a anului 1899, învățătorul de la școala De Din Sus, Romul Tăucean este bolnav și cere suplinirea sa. Este numit preparandul de anul IV Traian Faur⁵⁸⁸, cu un salariu de 25 florini pe lună.

La data de 9/22 septembrie 1901, bătrânul învățător Samson Lugojan intră în pensie. Conducătorul Oficiului Parohial, preotul Vichentie Marcovici, trimite o solicitare datată 6/19 septembrie 1901, către Consistoriul Diecezan, în care argumentează nevoia unui învățător suplinitor astfel: „în interesul învățământului, ca să nu sufere scăzământ mă rog de binevoii a face cele necesare ca și până la îndeplinirea definitivă a acestui post vacant, în locul

---

⁵⁸³ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 23/1901-1906, f. 180.

⁵⁸⁴ *Ibidem*, dosarul nr. 24/1907-1910, f. 33, registrul nr. 57/1903-1909, f. 180, 188.

⁵⁸⁵ *Ibidem*, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 246; dosarul nr. 23/1901-1906, f. 31, 54, 68; A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 224/1901, f. 2.

⁵⁸⁶ T. Botiș, *op. cit.*, p. 483.

⁵⁸⁷ *Ibidem*, p. 484.

⁵⁸⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 213, registrul nr. 58/1899-1901, f. 19, 21.

fostului învățător Samson Lugojan să se substitue vreun tânăr absolvent preparand din Nădlac”⁵⁸⁹. În urma acestei solicitări, Traian Faur devine suplinitor de la data de 1 octombrie până la ocuparea postului vacant, prin decizia Consistoriului Diecezan nr. 5855/901. Pe perioada cât a fost suplinitor a primit un salariu de 50 florini/lună.

Preparandul de anul IV **Ioan Mladin** a fost învățător suplinitor pe perioada 15/28 noiembrie 1900 – 1 aprilie 1901, pe postul lui Ioan Caracioni⁵⁹⁰. Acesta a fost numit prin ordinul nr. 9868, primind ca salariu o parte din salariul învățătorului titular, Ioan Caracioni, respectiv suma de 40 coroane, la care se adaugă „cartel încălzit, luminat și dejun”. Numirea s-a făcut „ca învățământul să nu sufără și până la rensănătoșarea ori pensionarea” învățătorului Ioan Caracioni. În martie 1901, părinții școlarilor îl acuză de „purtare necuviincioasă” față de elevi⁵⁹¹. A fost originar din Socodor, comitatul Arad, absolvind Preparandia în anul 1900/1901⁵⁹².

Ioan Pinter a fost suplinitor la școala inferioară din Nădlac, pe lângă bătrânul învățător Samson Lugojan, începând cu luna decembrie 1900 și până la data de 1 aprilie 1901⁵⁹³. A funcționat la Nădlac în baza ordinului nr. 10069/1900, din data de 27 noiembrie/10 decembrie 1900. În acel an, era preparand de anul III. Ca salariu a primit 25

---

⁵⁸⁹ *Ibidem*, dosarul nr. 23/1901-1906, f. 1; A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 224/1901, f. 163, 164.

⁵⁹⁰ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 218, dosarul nr. 23/1901-1906, f. 68, A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 218/1900, f. 8, 20.

⁵⁹¹ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 58/1899-1901, f. 44.

⁵⁹² T. Botiș, *op. cit.*, p. 485.

⁵⁹³ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 217, registrul nr. 58/1899-1901, f. 42; dosarul nr. 23/1901-1906, f. 68; A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 218/1900, f. 19, 21.

florini, bani ce provin din salariul învățătorului titular și locuință încălzită. Este originar din Beiuș, comitatul Bihor. A absolvit Institutul Pedagogic din Arad în anul 1897/1898 și Institutul Teologic în anul 1901/1902⁵⁹⁴.

Preparandul **Nicolae Cristea** S-a născut în Mândruloc, comitatul Arad, fiind absolvent al Preparandiei în anul 1902/1903⁵⁹⁵. A fost desemnat de Episcopia Aradului ca suplinitor pe lângă învățătorul George Petrovici, începând cu data de 1 aprilie 1901 până la finele anului școlar, predând la clasele IV-VI⁵⁹⁶. La școala din Nădlac „a dovedit o purtare morală neescepționabilă, iar examenul final l-a prezentat cu calcul „bun””.

Alexandru Mureșan a absolvit Preparadia din Arad în anul 1897/1898⁵⁹⁷. A activat ca suplinitor în locul lui Dimitrie Bugariu, începând cu data de 21 mai/3 iunie 1904 până la finalul anului școlar⁵⁹⁸. În 5/18 iunie 1904, comitetul parohial declară postul vacant și solicită Episcopiei Aradului să aprobe organizarea unui concurs. Deși a predat doar câteva zile, învățătorul cere salariu inclusiv pe lunile de vară, pe care îl primește după unele dezbateri mai aprinse în cadrul ședințelor comitetului parohial nădlăcan⁵⁹⁹. De la Nădlac pleacă ca învățător la Radna⁶⁰⁰.

---

⁵⁹⁴ T. Botiș, *op. cit.*, pp. 482, 717.

⁵⁹⁵ *Ibidem*, p. 487.

⁵⁹⁶ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 23/1901-1906, f. 54, 68, registrul nr. 58/1899-1901, f. 42, A. N. S. J. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 224/1901, f. 9.

⁵⁹⁷ T. Botiș, *op. cit.*, p. 482.

⁵⁹⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 23/1901-1906, f. 213.

⁵⁹⁹ *Ibidem*, registrul nr. 57/1903-1909, f. 52.

⁶⁰⁰ *Ibidem*, registrul nr. 59/1909-1914, f. 37-38.

În anul școlar 1905/1906, **Ioan Manta**⁶⁰¹ a funcționat ca învățător suplinitor la clasa a III-a mixtă în centru. Este originar din Sepreuş, comitatul Arad și a absolvit Preparandia arădeană în anul 1902/1903⁶⁰².

---

⁶⁰¹ *Ibidem*, dosarul nr. 15/1928-1948, f. 447; registrul nr. 57/1903-1909, f. 98, 154, dosarul nr. 23/1901-1906, f. 205, 235, 240.

⁶⁰² T. Botiș, *op. cit.*, p. 487; A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 23/1901-1906, f. 240.

8. „Reuniunea Învățătorilor arădeni”. Adunarea generală de la Nădlac – 1910

Conform afirmațiilor istoricului Nicolae Roșuț, în perioada dualismului Austro-Ungar, școlile au reprezentat „cetăți de rezistență românească”, care au reușit de-a lungul secolului al XIX-lea să educe plugari luminați, creștini buni, dar și „români adevărați”, care țineau cu tărie la neamul, obiceiurile și limba lor, cu toată împotrivirea ungarilor. Toate încercările autorităților de a dezmoșteni pe români de valorile moral-culturale lăsate de înaintași au avut consecințe minore sau deloc, izbindu-se de „zidul credinței ortodoxe” al poporului român din Transilvania și Banat.

Învățătorii confesionali ortodocși din Eparhia Aradului au simțit nevoia unor întâlniri în care să se dezbată diferite probleme care îi frământau, atât de ordin pedagogic, cât și de ordin organizatoric. Chiar din primii ani de existență a dualismului austro-ungar, învățătorii din localitățile arădene au trimis cereri pentru aprobarea înființării unei reuniuni învățătoresți episcopului Procopie Ivașcovic și Senatului Școlar din cadrul Consistoriului Diecezan arădean. Dascălii arădeni considerau că această reuniune este necesară pentru a asigura perfecționarea celor de la catedră, „înaintarea învățământului”, rezolvarea diferitelor probleme pedagogice etc.

La data de 20 aprilie 1872 are loc adunarea generală de constituire a *Reuniunii Învățătorilor români de la școlile populare confesionale ortodoxe din protopopiatele arădene I-VII*⁶⁰³. Președinte a fost ales Vincențiu Babeș. Ca membri permanenți ai *Reuniunii*... s-au numărat 310 învățători din Dieceza Aradului. Obiectivul major al acestei

---

⁶⁰³ Vasile Popeangă, *Școala românească ... 1867-1918*, p. 164 și urm.

asociații era promovarea și modernizarea învățământului românesc și dezvoltarea culturală a poporului român. *Reuniunea Învățătorilor* a fost divizată pe fiecare Protopopiat din cadrul Episcopiei Aradului.

La data de 12 mai 1890 se stabileau unele dintre scopurile *Reuniunii*. Printre acestea se numără dorința de „a spori și a răspândi între învățători cunoștințele necesare pentru înaintarea educațiunii și a instrucțiunii ... a contribui după posibilitate la ameliorarea instrumentelor și a cărților de școală, a înlesni procurarea și răspândirea acestora ... a dezvolta și a întări între învățători spiritul de corp solidar și relațiunile de colegialitate”⁶⁰⁴.

Conform noului statut, adoptat în ședința din 13/25 august 1890, se dorea să se organizeze o întrunire anuală a învățătorilor din întregul district școlar în diferite localități, la care să participe toate cadrele didactice și preoții ortodocși. Pentru participarea la ședințele *Reuniunii Învățătorilor*, dascălii primesc diurnă câte 4 coroane/zi, plus prețul călătoriei și al locuinței, pentru care învățătorii trebuie să aducă adevărinițe sau chitanțe⁶⁰⁵. Învățătorii care nu participă la întruniri sunt catalogați drept „indiferenți față de cultura românească” transmisă prin școala confesională⁶⁰⁶.

Conform statutelor *Reuniunii Învățătorilor* din *Protopopiatul Arad*, se organizau ședințe în diferitele localități ale protopopiatului, de două ori pe an: primăvara după Sfintele Paști, de obicei cu prilejul examenelor de final de an, și toamna, imediat după deschiderea anului școlar. Pentru o perioadă, președinte al despărțământului

---

⁶⁰⁴ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 21/1874-1890, f. 143.

⁶⁰⁵ *Ibidem*, registrul nr. 54/1896-1942, f. 57-58.

⁶⁰⁶ *Ibidem*, dosarul nr. 22/1894-1896, f. 138.

arădean a fost învățătorul nădlăcan Samson Lugojan, iar secretar a fost învățătorul din Nădlac, George Petrovici⁶⁰⁷.

În data de 20 mai/1 iunie 1899, ședința semestrială a învățătorilor arădeni s-a organizat la Cenadul Unguresc⁶⁰⁸. La data de 4/16 noiembrie 1899⁶⁰⁹ s-a ținut la Nădlac o astfel de conferință a Reuniunii Învățătorilor, despărțământul protopopiatului arădean, unde președinte al ședinței a fost numit învățătorul Samson Lugojan din localitate. La finalul conferinței învățătorilor s-a organizat un banchet finanțat de Biserica Ortodoxă Română din Nădlac cu suma de 25 florini⁶¹⁰.

În protocolul ședinței *Reuniunii învățătorilor*, desfășurate la Arad în data de 25 octombrie / 7 noiembrie 1903⁶¹¹, președintele asociației, învățătorul Iosif Moldovan, „prin o cuvântare ... arată însemnătatea întrunirilor noastre în conferințe unde ne electrizăm spiritele cu cultura necesară misiunii noastre.” Se afirmă păreri aproape unanime că se dorește „unificarea terminologiei și ... a limbii românești folosită în instrucțiunea școalelor noastre profesionale” și „unificarea învățământului” cu cel din România. De asemenea, se dorește modernizarea procesului de învățământ, prin urmare „se îndatorează toți membrii a se ocupa cu studierea celui mai nou metod al cetitului numit *Fotomimica*” și fiecare învățător este îndrumat să facă raport despre avantajele constatate în urma aplicării acestei metode. Se recomandă ca toți învățătorii să predea gramatica conform metodei recomandate de Iuliu

---

⁶⁰⁷ S. J. A. N. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 209/1899, f. 107.

⁶⁰⁸ *Ibidem*.

⁶⁰⁹ *Ibidem*, *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Grupa IV, Acte școlare*, dosarul nr. 430/1899, f. 23.

⁶¹⁰ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 58/1899-1901, f. 16.

⁶¹¹ S. J. A. N. Arad, *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad*, dosarul nr. 240/1903, f. 21.

Grofșoreanu. De asemenea, se întocmește o listă cu toate manualele după care se predă la școlile confesionale din Protopopiatul Arad, se selectează de acolo „lista manualelor aflate mai corespunzătoare” și se recomandă utilizarea exclusivă a acestora în toate școlile confesionale ortodoxe. Următoarea ședință va avea loc la școala confesională ortodoxă din Micălaca, cu ocazia examenelor de final de an școlar 1903/1904, unde predă învățătorul Savu Bugariu.

În data de 2/15 mai 1912 are loc la Arad ședința *Reuniunii Învățătorilor, despărțământul Protopopiatul Arad*. Cu această ocazie, învățătorul nădlăcan George Petrovici susține o „prelegere” din Constituția bisericească, respectiv despre „Alegerea preotului”. Cuvântarea „este ascultată cu mare atenție de toți cei prezenți” și se decide „să fie publicată în organul reuniunii”. În cadrul aceleiași ședințe se prezintă o statistică anuală, din care se desprinde faptul că biblioteca despărțământului este formată din 118 „opuri”, cu o valoare de 187,59 coroane. Următoarea conferință se decide a avea loc la Șeitin, la școala unde predă învățătorul Dimitrie Micu⁶¹².

Fiecare membru al *Reuniunii învățătorilor* era dator să plătească o cotizație anuală. Din acele sume se plăteau diverse abonamente, se achiziționau cărți, se plătea chiria sediului central al asociației etc. Într-un raport din data de 30 noiembrie 1900⁶¹³, se precizează că taxa restantă pentru *Reuniunea Învățătorilor* pentru învățătorii și preoții din Nădlac era următoarea: Samson Lugojan – 12 coroane; Mihai Chicin – 2 coroane; Ioan Lugojan – 6 coroane; Ioan Caracioni – 16 coroane; Romul Tăucean – 18 coroane; George Petrovici – 8 coroane; Vichentie Marcovici – 2 coroane.

---

⁶¹² *Ibidem*, dosarul nr. 309/1912, f. 16.

⁶¹³ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 5/1897-1900, f. 372.

La întrunirea membrilor *Reuniunii Învățătorilor români de la școlile populare confesionale ortodoxe din protopopiatele arădene I-VII* care a avut loc în 29-30 august 1909 la Curtici, s-a hotărât ca următoarea conferință să fie organizată în localitatea Nădlac. În ședința comitetului parohial nădlăcan din data de 10/23 ianuarie 1910, învățătorul nădlăcan Samson Lugojan, „în cuvinte foarte frumoasă și măgulitoare aduce la cunoștința comitetului parohial că adunarea generală a învățătorilor a primit cu însuflețirea invitarea comitetului n. parohial” pentru a ține ședința la Nădlac în luna iulie sau august același an⁶¹⁴. În vederea pregătirii ședinței *Reuniunii Învățătorilor* de la Nădlac, are loc „aducerea în ordine a edificiilor bisericesti și școlare”, respectiv s-a făcut curățenie generală în localurile confesionale: bisericăși sălile de învățământ au fost igienizate, clădirile școlare au fost vărute, iar pardoseala cancelariei de la școala centrală a fost vopsite⁶¹⁵. Cu aceeași ocazie s-a reconstruit în totalitate clădirea școlii confesionale centrale⁶¹⁶.

---

⁶¹⁴ *Ibidem*, registrul nr. 59/1906-1910, f. 78.

⁶¹⁵ *Ibidem*, f. 91.

⁶¹⁶ Gabriela Adina Marco, „Reuniunea învățătorilor arădeni. Ședința de la Nădlac din 1910”, în *Administrație românească arădeană, studii și comunicări din Banat-Crișana, 95 de ani*, vol. VIII, coord. Doru Sinaci, Emil Arbonie, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2014, pp. 567-577.

Carte poștală (1917).

Prim-plan: Școala confesională centrală din Nădlac unde s-a desfășurat a XX-a adunare generală a *Reuniunii învățătorilor arădeni*.

Plan secund: Biserica Ortodoxă Română

În 15/28 și 16/29 august 1910, la Nădlac are loc a XX-a adunare generală ordinară a *Reuniunii învățătorilor arădeni*, la care au fost convocați toți membrii „Reuniunii învățătorilor dela școalele populare confesionale române ortodoxe din protopopiatele arădane I-VII”⁶¹⁷: Arad, Chișineu-Criș, Șiria, Ineu, Buteni, Radna, Hălmagiu. Întrunirea s-a desfășurat după următorul program:

- Ședința I (duminică dimineața): asistarea la slujba religioasă, deschiderea adunării generale, discurs de bun venit al oaspeților, „constatarea prezențelor”, alegerea comisiilor și prezentarea diferitelor rapoarte.

- Ședința a II-a (duminică după amiază): prezentarea de dizertații.

⁶¹⁷ *Biserica și Școala (Arad)*, anul XXXIV, nr. 31, din 1 august/14 august 1910, p. 2.

- Ședința a III-a (luni dimineața): prelegerea învățătorului din Nădab, raportul comisiilor, propuneri și interpelări, stabilirea locului și datei pentru ședința următoare, „consemnarea prezenților”, închiderea adunării.

La această conferință au participat „învățători însuflețiți pentru cauza sfântă, gravată cu litere de aur pe stindardul reuniunii”⁶¹⁸. Sâmbătă, în 14/27 august, a sosit la Nădlac „trenul motor dinspre Arad, încărcat ticsit de învățătorii însuflețiți pentru cauza sfântă, gravată cu litere de aur pe stindardul reuniunii”. „Oastea culturală” a învățătorilor a fost întâmpinată de numeroși nădlăcani de toate naționalitățile în fața bisericii și a școlii nou reconstruite, în 1909. Cu ocazia acestei întruniri, s-a constatat încă odată, buna conviețuire a românilor și a slovacilor și întrajutorarea reciprocă a celor două grupuri etnice. Unul dintre fruntașii slovaci din Nădlac s-a oferit să asigure găzduirea pentru 40 de oaspeți români.

În solicitarea adresată Bisericii de către conducerea Reuniunii la data de 8 august 1910, se precizează: „Cina sării de cunoștință (sâmbătă seara) se o ofere oaspeților comuna bisericească ... să găzduiască pe învățătorii și oaspeții sosiți ... oferindu-le și vre-un butoiu – două de bere”⁶¹⁹, ceea ce s-a și realizat. În ziua de 15 august, se suspendă jocul obișnuit în zi de sărbătoare, care trebuia să se desfășoare în același local unde s-au ținut ședințele întrunirii învățătorilor.

Întrunirea învățătorilor de la Nădlac a început cu o Sfântă Liturghie, care a fost săvârșită de un sobor de preoți, avându-l în frunte pe protopopul Radnei Procopiu Givulescu, iar răspunsurile au fost date de un cor format din „cei mai dibaci cântăreți din ceata învățătorilor”. La finalul

---

⁶¹⁸ *Ibidem*, anul XXXIV, nr. 34, din 22 august/4 septembrie 1910, p. 1, 2, 3.

⁶¹⁹ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 59/1909-1914, ff. 90-91.

Liturghiei, s-a efectuat o slujbă de parastas pentru membrii răposați ai Reuniunii. În cinstea adunării de la Nădlac a Reuniunii învățătorilor, după liturghie, s-au tras „salve de treascuri”.

Duminică, 15/28 august, la ora 12, în sala de la școala centrală are loc deschiderea oficială a adunării. Discursul de bun venit al conferinței Reuniunii este rostit de preotul nădlăcan Nicolae Chicin. Președintele Reuniunii – învățătorul arădean Iosif Moldovan – ia cuvântul, arătând celor prezenți scopul educativ al organizației învățătorilor, declarând deschisă adunarea generală de la Nădlac. Se citesc apoi mesajele Consistoriului Diecezan, al episcopului Caransebeșului, Miron Cristea, ale Reuniunii Învățătorilor din Caransebeșși Timișoara, al episcopului Aradului Ioan I. Papp și a altor personalități școlare și bisericești din zonă. La masa de prânz au luat parte, pe lângă invitați, fruntași nădlăcani și ai celorlalte comunități religioase din Nădlac.

După masă, la ora 16 s-a deschis ședința a doua, în cadrul căreia s-au prezentat următoarele dizertații: *Unele pedeci în calea bunei economisări a poporului*, de George Pușcariu, „cassar assesor consistorial”; *Cultura sufletească ca baza fericirii omenești*, de înv. Teodor Mariș din Erdeiș; *Gheorghe Lazăr*, de înv. Iosif Stanca din Roșia. La această ședință a participat și inspectorul regesc școlar al cercului Cenad, Polyanszky László. La încheierea ședinței a avut loc un concert susținut de „tinerimea inteligentă din loc și jur”, urmat de bal.

Luni dimineața, la ora 8, s-a deschis ședința a treia cu prelegerea *Roua și bruma* susținută de înv. Petru Roșu din Nădab. În cadrul acelei ședințe s-a decis ca următoarea adunare generală a învățătorilor să aibă loc la Budapesta în vara anului 1911. De asemenea, în cadrul adunării ținute la Nădlac s-au dezbătut aspectele din planul de învățământ care se refereau la obiectul *Limba română*, iar la Budapesta

urma să se discute despre *Matematică*. Din motive de distanțăși alte inconveniente, ședința XXI a Reuniunii Învățătorilor nu s-a putut ține la Budapesta, cum s-a stabilit la Nădlac, ci a avut loc la Arad⁶²⁰.

La finalul întrunirii de la Nădlac au fost aleși printre membrii noi ai *Reuniunii* câțiva frunțași ai ortodoșilor nădlăcani, printre care se numără preotul Nicolae Chicin, gospodarul Uroș Pătean, medicul Iuliu Chicin, avocații Aurel Petrovici și Remus Chicin. Învățătorul George Petrovici, directorul școlar local, a fost ales în comitetul de conducere al *Reuniunii*⁶²¹.

La terminarea acestei întruniri, „dorindu-și dulce revedere la adun. gen. din anul viitor, s-a îndreptat fiecare la ale sale, ducând cu sine frumoase amintiri de la bravii nădlăcani”⁶²².

După anul 1918, *Reuniunea Învățătorilor* s-a transformat în *Asociația Învățătorilor din județul Arad*. Deși școlile confesionale s-au desființat, totuși preocuparea pentru „înaintarea” poporului prin cultură, alfabetizarea și cunoașterea de carte era în continuare un obiectiv al Bisericii. Colaborarea dintre învățământ și Biserică nu încetează, având în vedereobiectivul comun. În apelul către învățători emis de Asociația Învățătorilor din județul Arad, la 22 decembrie 1932, se spune: „Scopul este sublim. Situația precară de azi reclamă mai mult ca oricând să se facă totul pentru binele neamului și a patriei noastre dragi ... Această înfrățire la muncă este piatra de temelie a operei de reînșănătoșarea morală și culturală a poporului nostru ... Situația morală dezastruoasă creată în urma războiului

---

⁶²⁰ *Biserica și Școala* (Arad), nr. 37, din 11/24 septembrie 1911, anul XXXV, p. 1-3.

⁶²¹ A. P. O. R. Nădlac, registrul 59/1909-1914, f. 77.

⁶²² *Biserica și Școala* (Arad), anul XXXIV, nr. 34, din 22 august/4 septembrie 1910, p. 1, 2, 3.

mondial, precum și situația noastră geografică, așezată la granița de vest a țării, au determinat ... să ia măsuri pentru a pune în mișcare toate organizațiile școlare, spre a începe o ofensivă puternică, cu scopul consolidării maselor în spirit moral și național”⁶²³.

---

⁶²³ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1894-1896, f. 250.

BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE INEDITE

I. 1. FONDURI ARHIVISTICE

Arhiva Arhiepiscopiei Ortodoxe Române Arad

Arhiva Parohiei Ortodoxe Române Nădlac:

- *fond Oficiul Parohial Ortodox Român.*

- *fond Oficiul Parohial Greco-Catolic.*

Arhivele Naționale, Serviciul Județean Arad:

- *Colecția Registrelor de stare civilă:*

- Oficiul Parohial Ortodox Român Nădlac;

- Oficiul Parohial Ortodox Român Șeitin;

- Oficiul Parohial Ortodox Român Șiclău;

- *fond Protopopiatul Ortodox Român Arad;*

- *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, documentele provenite de la delegația congresuală română pentru separarea averilor bisericii ortodoxe române de cele ale bisericii ortodoxe sârbești;*

- *fond ASTRA, despărțământul Arad,*

- *fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, grupa IV, Acte școlare;*

II. 2. PERIODICE

Biserica și Școala (Arad): 1890, 1898, 1903, 1908, 1910, 1911, 1916, 1942, 1948.

Calea Mântuirii (Arad): 1948.

Ecclesia (Nădlac): 1999-2018.

Familia (Oradea): 1870, 1889.

II. 3. MANUSCRISE, AMINTIRI ȘI MEMORII

Bozian, Ștefan, *Cioplite din topor. Oameni, gânduri, năzuințe, fapte și întâmplări care au fost*, Arad, edit. Gutenberg Univers, 2011.

Caietele Herminei, editori Rodica Țabic, Adriana Popescu, Cătălin D. Constantin, București, edit. Peter Pan, 2010.

Căvășdan, Gh., *Monografia istorică a parohiei Arad-Micălaca-Veche*, Sibiu, 1956 (manuscris).

Șerban, Andrei, *O biografie*, Iași, edit. Polirom, 2006.

Vaida Voevod, Alexandru, *Memorii*, vol. I, prefață, ediție îngrijită, note și comentarii Alexandru Șerban, Cluj-Napoca, edit. Dacia, 2006.

Vaida Voevod, Alexandru, *Memorii*, vol. II, prefață, ediție îngrijită, note și comentarii Alexandru Șerban, Cluj-Napoca, edit. Dacia, 2006.

Vaida Voevod, Alexandru, *Memorii*, vol. III, prefață, ediție îngrijită, note și comentarii Alexandru Șerban, Cluj-Napoca, edit. Dacia, 2006.

Vaida Voevod, Alexandru, *Memorii*, vol. IV, prefață, ediție îngrijită, note și comentarii Alexandru Șerban, Cluj-Napoca, edit. Dacia, 2006.

Vaida-Voevod, Mircea, Neamțu ,Gelu, *1 Decembrie 1918. Mărturii ale participanților. Ioachim Crăciun: Documente la un sfert de veac de la Marea Unire*, vol. II, București, edit. Academiei Române, 2008.

Vașcă, Corina, *Protopop stavrofor Petru Bejan. Consemnări. 21 noiembrie 1909-17 ianuarie 2002*, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2010.

III. VOLUME DE DOCUMENTE

Alexandrescu, Ion, Bulei, Ion, Mamina, Ion, Scurtu, Ioan, *Enciclopedia de istorie a României*, București, edit. Meronia, 2000.

De la Pronunțament la Memorandum. 1868-1892. Mișcarea memorandistă, expresie a luptei naționale a românilor, București, Arhivele Statului din România, 1993.

Glück, Eugen, Roșuț, Nicolae, *Aradul în perioada războiului de independență – 100*, Arad, 1977.

Lupaș, Ioan, *Corespondență. Scrisori primite (Selecție) A-C*, selecție, introducere și note alcătuite de Radu Ardelean și Lucian Giura, Sibiu, Casa de Presă și Editură Tribuna, 2003.

Mărturii privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură (1784-1918). Documente referitoare la Episcopia Ortodoxă a Aradului, Arad, 1986.

Predescu, Lucian, *Enciclopedia României Cugetarea. Material românesc oameni și înfăptuiri*, ediție anastatică, București, edit. Saeculum I.O., edit. Vestala, 1999.

Pușcariu, Ioan cavalier de, *Date istorice privitoare la familiile nobiliare române*, ed. IV, Cluj-Napoca, edit. Societății culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2006.

Sava, Iosif, Vartolomei, Luminița, *Mică enciclopedie muzicală*, Craiova, edit. Aius, 1997.

Suciu, I. D., Constantinescu, Radu, *Documente privitoare la Istoria Mitropoliei Banatului*, vol. I, Timișoara, edit. Mitropoliei Banatului, 1980.

Vintilă, Horia, *Dicționarul papilor*, București, edit. Saeculum I. O., 1999

IV. LUCRĂRI GENERALE

Albu, Nicolae, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, Tipografia „Lumina” Miron Roșu, 1944.

Arbonie, Emil, *Avocații arădeni (1875-1989)*, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2014.

Idem, *Baroul Arad (1875-1990)*, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2016.

Boia, Stelean Ioan, *Fundația „Emanuil Gozsdu” (1870-1952)*, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2006.

Botiș, Teodor, *Istoria Școlii Normale și a Institutului Teologic Ortodox Român din Arad*, Arad, edit. Consistoriului, 1922.

Cazan, Ileana, *Imaginar și simbol în heraldica medievală*, București, edit. Silex, 1996.

Dragomir, Silviu, *Banatul românesc. Schiță istorică*, Timișoara, edit. Augusta, 1999.

Godea, Ioan, *Arhitectura din România între anii 1300-1700. Sinteze. Crestomație. Reconstituiri. Imagini*, Oradea, edit. Primus, 2011.

Haan, Ludovit, Zajac, Daniel, *Dejepis stareho i noveho Nadlaku*, Nadlaku, vidal D.Z.S.Č.R.S., 1994.

Onojescu, Alexandru, Popovici, Vlad (editori), *Correspondențe politice peste Carpați. Visarion Roman – colaborator la ziarul „Românul” (1868-1870)*, Cluj-Napoca, edit. Presa Universitară Clujeană, 2010.

Pamätnica 50 rokov slovenského stredného školstva v Rumunsku; Memorial 50 de ani de învățământ liceal cu limba de predare slovacă din România, Nădlac, edit. Societății Culturale și Științifice „Ivan Krasko”, 1995.

Popeangă Vasile, *Aradul, centru politic al luptei naționale din perioada dualismului (1867-1918)*, Timișoara, edit. Facla, 1978.

Idem, *Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea. 1821-1867*, Arad, 1979.

Idem, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului (1721-1821)*, Arad, 1974.

Protocol despre ședințele Sinodului eparhial din Dieceza Română Gr.-Orientală a Aradului, ținute în sesiunea ordinară a anului 1915, Arad, Tipografia Diecezană, 1915.

Săsăujan, Mihai, *Academia de Teologie Ortodoxă din Arad în perioada interbelică. Contribuții la istoria învățământului reologic românesc*, Arad, edit. Universității „Aurel Vlaicu” din Arad, 2004.

Țiucra, Pribeagul, Petre, *Pietre rămase. Contribuție la Monografia județului Arad*, București, Imprimeria Căilor Ferate Române, 1936.

Vesa, Pavel, *Clerici cărturari arădeni de altădată*, Arad, edit. Gutenberg Univers, 2008.

Idem, *Clerici ortodocși arădeni și hunedoreni deținuți politici (1945-1989)*, Deva, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2014.

Idem, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)*, Cluj-Napoca, edit. Presa Universitară Clujeană, 2006.

Idem, *Eparhia Aradului în perioada Episcopului Aradului Gherasim Raț (1835-1850)*, Arad, edit. Mirador, 2008.

Idem, *Episcopia Aradului între 1786-1830. De la ultimul Episcop sârb la primul Episcop român*, Arad, edit. Arhiepiscopiei Aradului, 2010.

Idem, *Episcopii Aradului. 1706-2006*, Arad, edit. Gutenberg Univers, 2007.

Idem, *Spiritualitate ortodoxă arădeană. Istoricul Parohiei Ortodoxe Române Arad-Centru*, Arad, edit. Arhiepiscopiei Aradului, 2015.

V. STUDII ȘI ARTICOLE

Baboș, Alexandru, „Consiliul Dirigent al Transilvaniei și Conferința de Pace de la Paris”, în Gheorghe Buzatu, Valeriu Florin Dobrinescu, Horia Dumitrescu, *România și Conferința de Pace de la Paris (1919-1920)*, Focșani, edit. EMPRO, 1999.

Clepea, Cornel, „Participarea protopopilor ortodocși români din județul Arad la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia”, în *Marea Unire din 1918 ideal al tuturor românilor 1918-2003*, coord. Alexandru Roz, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2004.

Marco, Gabriela Adina, „Familia nobiliară Jakšić de Nădlac”, în *Ecclesia* (Nădlac), anul XI, nr. 3 (44), august 2010 [nr. 4 (45), noiembrie 2010], p. 2-3.

Idem, „Istoricul construirii bisericii ortodoxe române din Nădlac”, în *Ecclesia* (Nădlac), anul IX, nr. 2 (32), aprilie 2008, p. 2.

Idem, „Pictura bisericii ortodoxe din Nădlac, prima lucrare a pictorului Ioan Zaicu”, în *Studii și cercetări istorice bănățene* (Timișoara), edit. Eurostampa, vol. 1/2015, pp. 407-422.

Idem, „Reuniunea învățătorilor arădeni. Ședința de la Nădlac din 1910”, în *Administrație românească arădeană, studii și comunicări din Banat-Crișana, 95 de ani*, vol. VIII, coord. Doru Sinaci, Emil Arbonie, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2014, pp. 567-577.

Idem, „Sărbătoarea Nădlacului”, în *Ecclesia* (Nădlac), anul VI, nr. 2 (21), decembrie 2005, pp. 1-3.

Idem, „Sculptorul Nistor Busuioc și contribuția sa la dezvoltarea sculpturii eclesiastice din Banat (Biserica ortodoxă română din Nădlac)”, în *Studii și cercetări / Studije i istraživanja. Actele simpozionului internațional Banatul – Istorie și multiculturalitate / Radovi*

Međunarodnog simpozijuma Banat – Istorija i multikulturalnost. Zrenianin 2015, Reșița 2015, Reșița, edit. Fundației FREPV Novi Sad, 2015, pp. 723-734.

Idem, *Turnul Bisericii Ortodoxe din Nădlac*, în „Ecclesia” (Nădlac), anul III nr. 4, 5 (16, 17) mai, iunie 2001, p. 3.

Medeleanu, Horia, „Pictorul Ștefan Tenețchi. Viața și opera”, în *Ziridava* (Arad), 1987, nr. XV-XVI, pp. 357-378.

Popeangă, Vasile, „Activități și instituții culturale în Eparhia Aradului”, în *Episcopia Aradului. Istorie. Viață culturală. Monumente de artă*”, Arad, edit. Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului, 1989.

Stanciu, Vasile, „Compozitorul Trifon Lugojan”, în *Mitropolia Banatului* (Timișoara), anul XXXVIII, nr. 5/1988.

Timbus, Mircea, „Mărturii documentare despre rolul Asociației Naționale din Arad pentru cultura poporului român în lupta pentru emanciparea națională și spirituală a românilor din Transilvania (secolul al XIX-lea)”, în *Ziridava* (Arad), 1976, nr. VI, pp. 165-176.

Idem, „Referiri la județul Arad în procesele verbale ale Consiliului Dirigent”, în *Studia Universitatis „Vasile Goldiș” Arad* (Arad), 1994, nr. 4.

VI. RESURSE ELECTRONICE

<http://www.septemcastra.ro/index.php/2009/11/undestin-remarcabil-mihai-serban/>